

FORUM

Fórum střední Evropa při Saském zemském sněmu **Konference »Stabilita hospodářství a společnosti ve střední Evropě«**

dne 23. května 2023

v Senátu Parlamentu České Republiky v Praze

Sächsischer Landtag

Všechny publikace a další informace k Fóru střední Evropa najdete na www.forummittel-europa.eu. Jednotlivé svazky je možné zdarma objednat na publikation@slt.sachsen.de nebo poštou. K dispozici do rozebrání zásob.

FORUM

Forum Mitteleuropa
beim Sächsischen Landtag

Fórum střední Evropa při Saském zemském sněmu **Konference »Stabilita hospodářství a společnosti ve střední Evropě«**

dne 23. května 2023

v Senátu Parlamentu České Republiky v Praze

Fórum střední Evropa při Saském zemském sněmu, které založil předseda Saského zemského sněmu Dr. Matthias Röbner, usiluje o další rozvoj spolupráce ve středu našeho kontinentu. Jeho cílem je vytvářet ve středoevropském prostoru vazby na základě intelektuální výměny názorů, vzájemné inspirace a občanského porozumění. Fórum střední Evropa chce být zdrojem podnětů, a proto pravidelně zvyšuje povědomí veřejnosti o středoevropských akcentech při utváření Evropské unie.

V roce 2023 se Fórum střední Evropa konalo v Praze. Rádi bychom poděkovali Senátu Parlamentu České republiky a zejména jeho předsedovi RNDr. Miloši Vystrčilovi za skvělou pohostinnost. Mezinárodní hosté z řad politiků, vědců a společnosti si 23. května 2023 vyměnili názory na aktuální dění v Německu, střední a východní Evropě. Diskutovali na témata „Středoevropská ekonomika v přelomovém období – hrozby a příležitosti“ a „Středoevropské společnosti v nejisté době – stabilita a změna“. Tento sborník dokumentuje konferenci slovem i obrazem.

Vydal Saský zemský sněm

Obsah

Předmluva organizátorů 6

RNDr. Miloš Vystrčil / Dr. Matthias Rößler 6
„Středoevropská perspektiva a zkušenost“

Zahájení 8

RNDr. Miloš Vystrčil 10
„Evropa odolnější, bezpečnější“

Dr. Matthias Rößler 14
„Silná tržní ekonomika, svobodná občanská společnost, mírová Evropa“

Kadri Simson 19
„Transformace musí být férová a spravedlivá“

Téma I 22

Středoevropská ekonomika v přelomovém období – hrozby a příležitosti

Marian Jurečka 24
„Musíme si v Evropě společně stanovit priority“

Pódiová diskuse 28

Impresum:

Vydavatel: Saský zemský sněm,
ústavní orgán Svobodného státu Sasko,
Bernhard-von-Lindenau-Platz 1, 01067 Dresden
V záležitostech Saského zemského sněmu
zastupuje Svobodný stát Sasko předseda Saského
zemského sněmu Dr. Matthias Rößler.
Odpovědnost z hlediska tiskového práva:
Dr. Thomas Schubert, Saský zemský sněm
Redakce: Dr. Thomas Schubert, Saský zemský sněm
Fotografie: Thomas Schlorke, Drážďany
Grafická úprava, sazba: machzwei, Drážďany
Tisk: Druckhaus Dresden – Neue Süddeutsche
Verlagsdruckerei GmbH
Tuto publikaci vydává v rámci své PR Saský
zemský sněm. Lze ji získat zdarma na adrese
publikation@slt.sachsen.de.

Téma II 60

Středoevropské společnosti v nejisté době – Stabilita a změna

Dr. Ernő Schaller-Baross 62

„Role střední Evropy v budoucnosti evropské spolupráce“

Pavel Fischer 67

„Umění a estetická výchova jako cesta k odolnosti“

Pódiová diskuse 72

Závěrečná slova 92

Dr. Matthias Rößler 94

„Společně dobře utvářet Evropu“

Prof. Dr. Jiří Drahoš 97

„V Praze po deseti letech“

Vitae 100

A photograph of two men in suits shaking hands. The man on the left is Dr. Matthias Rößler, wearing glasses and a dark suit. The man on the right is RNDr. Miloš Vystrčil, wearing glasses, a blue suit, and a red polka-dot tie. They are standing in front of a backdrop featuring the coat of arms of the Czech Republic and the text 'SENATE PARLIAMENT OF THE CZECH REPUBLIC' and 'SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY'.

„Středoevropská
perspektiva a zkušenost“

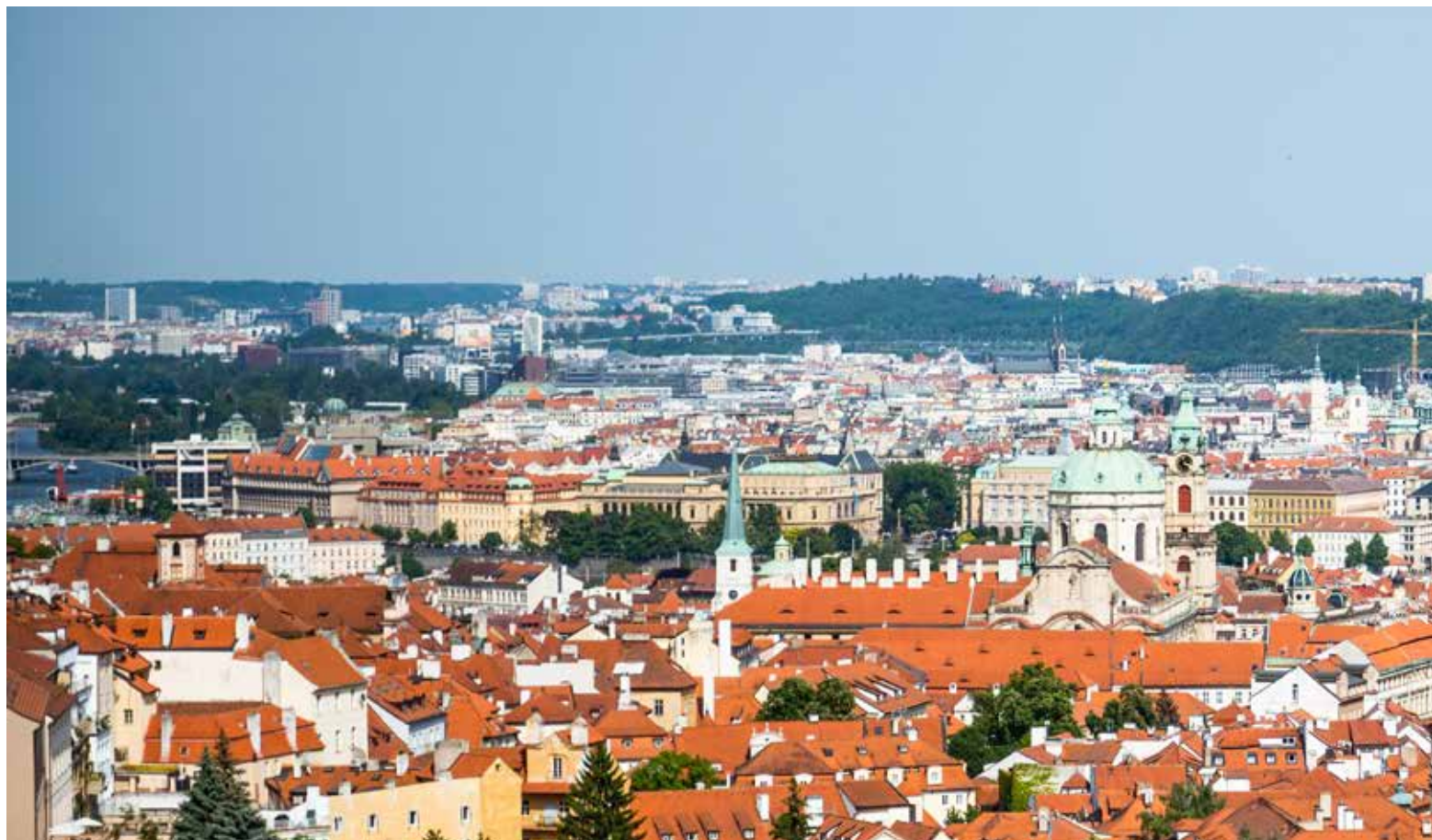
Dr. Matthias Rößler / RNDr. Miloš Vystrčil

» Fórum střední Evropa 2023 se koná na pozadí ruské válečné agrese proti Ukrajině, která trvá již 15 měsíců. Dnes více než kdy jindy pocítujeme význam a důležitost evropských hodnot a jednoty evropských národů. Zkušenost války na evropském kontinentu nám připomíná, že svoboda, mír, demokracie, lidská důstojnost, společná prosperita a právní stát nejsou jen prázdná slova. Jsou klíčem a výrazem našeho společného úsilí o mírovou a prosperující Evropu.

My, předseda Senátu Parlamentu České republiky a předseda Saského zemského sněmu, jsme přesvědčeni, že diskuse na Fóru Střední Evropa 2023 vycházejí z následujících principů:

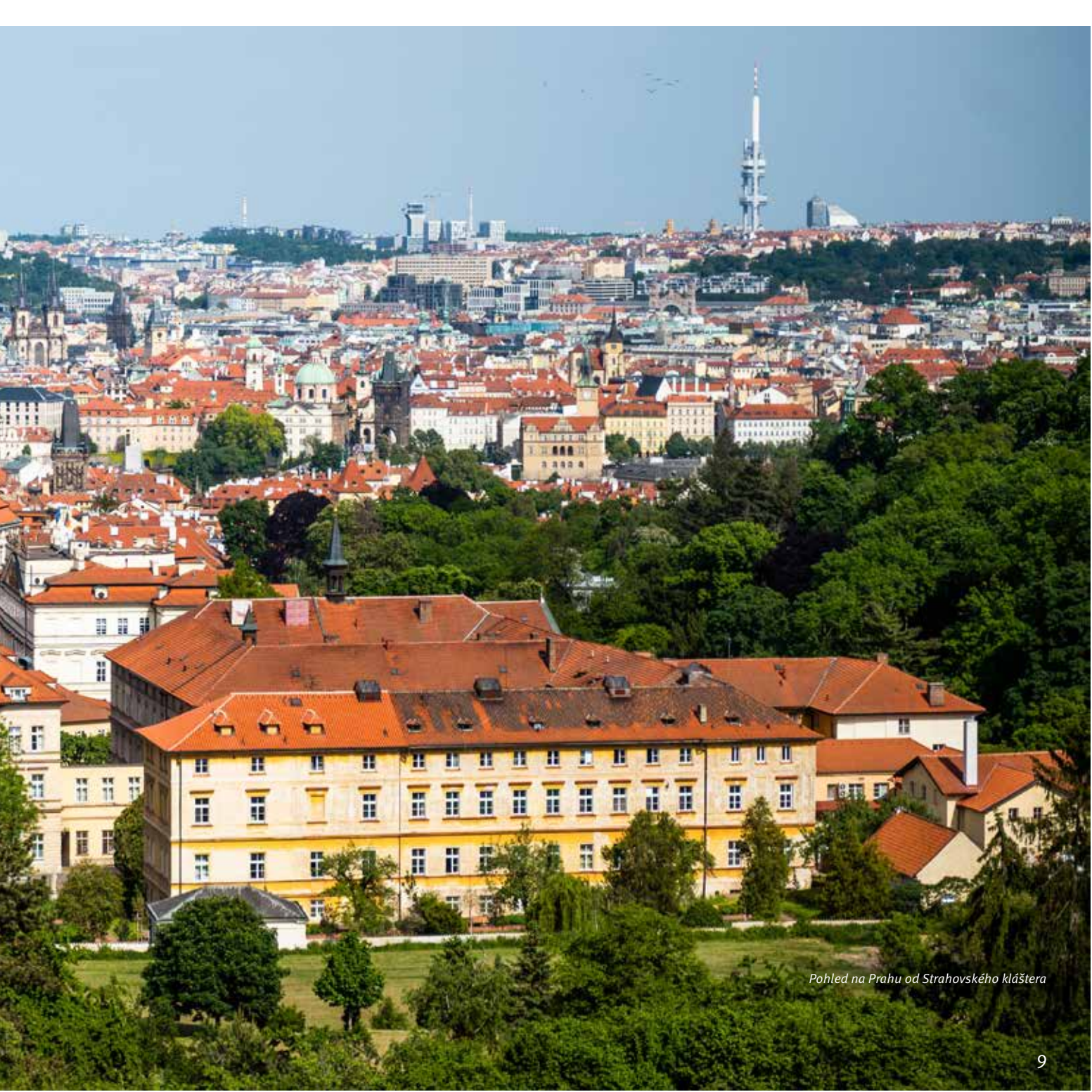
- Ruská válka proti Ukrajině je nejen útokem na důležitého partnera Evropy, ale také útokem na naše základní hodnoty. Musíme udělat vše, co je v našich silách, abychom zajistili územní celistvost Ukrajiny, solidaritu s ukrajinským lidem a obnovu této země.
- Vědomí si své historie se musíme poučit z vlastních chyb a se stejně smýšlejícími partnery po celém světě spolupracovat na větší nezávislosti v klíčových strategických oblastech. Budování odolných demokratických institucí a systémů je klíčem k řešení nejen výzev, které pro mezinárodní řád představují autoritářské a totalitní režimy, ale také výzev souvisejících se změnou klimatu a technologickou revolucí.
- Stability lze kromě toho dosáhnout pouze při trvalé demokratické podpoře našich občanů. Musíme si proto být vědomi výzev, které ohrožují životní úroveň a důstojnost našich občanských společností.

- Střední Evropa disponuje jedinečnou perspektivou a zkušenostmi, které mohou přispět k nalezení řešení pro Evropskou unii a demokratický svět. Desetiletí autokratické vlády a přechod k demokracii, který následoval po revolucích za svobodu v roce 1989, nám ukázaly, jak budovat svobodné společnosti a s otevřeným srdcem rozvíjet mírové a plodné vztahy mezi sousedy. Střední Evropa má své místo v transatlantických strukturách a my musíme zajistit, aby pokrok dosažený za posledních 30 let nepřišel vniveč. «

Zahájení

Pohled na Prahu od Strahovského kláštera

„Evropa odolnější, bezpečnější“

RNDr. Miloš Vystrčil

» Vážený pane předsedo Saského zemského sněmu, vážený pane místopředsedo vlády, vážení členové Saského zemského sněmu, senátorky a senátoři, vážené kolegyně, vážení kolegové.

Vítejte v hlavním sále českého Senátu. Děkuji vám, že jste přijeli a přišli. Jsem velmi rád, že vás dnes mohu přivítat

také jménem bývalého předsedy Senátu Milana Štěcha, který se původně konference také chtěl zúčastnit, ale nakonec mu to jeho povinnosti nedovolily. Proto mi na úvod alespoň dovolu, abych vyřídil od Milana Štěcha pozdravy a přání, aby konference byla stejně úspěšná jako ta, která se zde, v českém Senátu, konala před 10 lety, v červnu roku 2013.

Možná někteří z vás vědí, že motto tehdejšího Fora Mitteleuropa bylo „Domov – střední Evropa: tváře, biografie, identity“. Tématy dnešní konference budou jednak hospodářská situace, zejména v oblasti energetiky, a dále politická a společenská situace a jejich stabilita.

Uvědomil jsem si, že dnes možná jde o opětovné hledání naší identity, o opětovné hledání toho, čím jsme, kam jdeme nebo čím zatím nejsme a měli bychom být.

My všichni, jak lidé ze Saska, tak z Česka, tak z Polska, Slovenska, Rakouska nebo Maďarska, si pamatujeme události 20. století, které nás formovaly. Pamatujeme si hrůzy druhé světové války, pamatujeme si období budování komunismu nebo, chcete-li, socialismu a pamatujeme si i dobu, kdy se k nám vrátila svoboda a demokracie. V současné době prožíváme již víc než třicet let v demokracii, ve svobodě. A dlouhou dobu se zdálo, že jsme našli klíč k naší identitě, klíč k tomu, jak se máme chovat, abychom si svobodu a bezpečí zachovali, klíč k tomu, jak má vypadat demokracie.

V poslední době se ale ukázalo, že „vyhráno“ nemáme. Že jsme mylně a možná i chybně stavěli svoji identitu pouze na tom, co jsme prožívali posledních třicet let, na tom, že se nám dařilo, že jsme se měli relativně dobře. Až se zdálo, že Evropa nemá z hlediska svého společenského řádu žádné velké problémy. Ale já jsem přesvědčen, že v tuto chvíli je potřeba si přiznat, že ruská agrese na Ukrajině ukázala, že jsme se v mnohém mylili.

Dnes máme šanci svoji identitu, která je charakteristická životem ve svobodě a životem v demokracii, přeměnit, reformovat. Musíme tak činit tvář v tvář agresorovi, kterým je ruská armáda na Ukrajině. Proto jsem velmi rád, že se nám společně s Matthiasem Rösslerem podařilo formulovat základní teze, o kterých jsme přesvědčeni, že by měly být tím zásadním, tím důležitým, o čem se dnes na konferenci budeme bavit. Musíme se bavit o tom, že ruská agresivní válka proti Ukrajině je útokem nejen na Ukrajinu, na důležitého evropského partnera, ale že je útokem na naše základní hodnoty, na kterých stojí naše civilizace. A že musíme udělat vše, co je v našich silách, abychom zajistili Ukrajině územní celistvost, abychom s ní byli solidární a abychom pomáhali při její obnově.

Nesmíme zapomínat na to, že máme velkou odpovědnost, že jsme nositeli historické paměti. Známe své dějiny a měli bychom se poučit z vlastních chyb. Společně s podobně smýšlejícími spojenci a partnery po celém světě musíme usilovat o větší nezávislost v klíčových strategických oblastech.

Musíme budovat odolné demokratické instituce, které jsou nejen klíčem k řešení výzev pro mezinárodní řád ze strany autoritářských a totalitních režimů, ale také k řešení problémů plynoucích z klimatických a technologických změn.

Pak budeme schopni přispět i k péči o to, že v jiných zemích jsou dodržovány principy jako územní celistvost, suverenity, svoboda, demokracie.

Přitom je velmi důležité, že nesmíme zapomínat na občany. Jestliže chceme udržet společenskou stabilitu, která je základem hospodářské prosperity, musíme dbát o to, aby v našich zemích měly demokratické a svobodné vlády trvalou podporu občanů. Pokud ztratíme podporu našich občanů, pokud naši občané přestanou podporovat svobodu a demokracii, potom tady nebudou vlády, které budou vládnout tak, aby tady svoboda a demokracie přetrvaly. Péče o občany, péče o to, aby rozuměli tomu, že svoboda a demokracie jsou hodnoty, na kterých všechno ostatní stojí, je naším základním úkolem.

Už jsem zmínil, že my jako Středoevropané, kteří jsme dali název Foru Mitteleuropa, jsme nositeli historické odpovědnosti. Střední Evropa má jedinečnou perspektivu a zkušenosti, které nejen mohou, ale i musí přispět k hledání řešení pro Evropskou unii a celý demokratický svět. Máme ostatním co říci. Jsme ti, co vědí, jak se žije v nesvobodě. Právě ta desetiletí autoritářské vlády a následný přechod k demokracii po revoluci za svobodu v roce 1989 nám ukázaly, jak můžeme s otevřeným srdcem budovat svobodnou společnost a rozvíjet mírové a plodné vazby mezi sousedy. To je náš úkol, přenášet naši historickou zkušenost a implementovat ji nejen do celé Evropy, ale i do celého světa. Proto má střední Evropa své místo v transatlantických strukturách. My bychom měli zajistit, aby se pokrok dosažený za posledních třicet let neztratil. Proto hovořím o naší nové identitě.

Náš nový recept na stabilitu musí být založen nejen na ekonomické logice a prosperitě, ale i na sdílených hodnotách a na bezpečnosti. Jedině taková nová Evropa, kterou spolu vytváříme, má šanci stát se odolnějším a

bezpečnějším místem. Tato šance může zůstat nevyužitá, pokud se v době ekonomických těžkostí a nejistot naše země vrhnou do náručí politikům, kteří se nepoučili z minulosti, nepodívali se na historii střední Evropy a neuvědomují si, že s autoritáři a totalitáři se vyjednávat nedá, že levnější plyn dnes přijde zítra pěkně draho.

Říká se, že i EU vzešla z krizí a posouvá se díky nim. Ať už je to finanční krize, krize covidová nebo válka na Ukrajině, evropské státy musí hledat společnou řeč a cestu. Já věřím, chci věřit, že k tomu přispěje i tato konference, že z krize vyjdeme opět silnější, posílení.

A právě akce, jako je Fórum střední Evropa, nejsou důležité jen jako příležitost pro setkávání, ale jsou formou institucionální paměti, která nás posiluje, která nám umožní hledat společnou cestu.

Letos hledáme cestu ke stabilitě v časech války. V Evropě je válka. Naši nástupci mohou za dalších deset let zhodnotit, jak jsme se s výzvami, které jsou před námi, vypořádali. Já pevně doufám, že nezklameme, že k tomu i dnešní konference přispěje. Ještě jednou děkuji, že jste přišli, a děkuji vám za pozornost. «

A photograph of Dr. Matthias Rößler, a man with glasses wearing a dark suit, white shirt, and dark tie. He is standing at a wooden podium with a microphone, gesturing with his right hand. In the background, a blue banner with the text 'SE' and 'PAR ČESKÉ' is visible. A green banner is overlaid on the bottom left of the image.

„Silná tržní ekonomika, svobodná občanská společnost, mírová Evropa“

Dr. Matthias Rößler

» Vážený pane předsedo, milý Miloši Vystrčil, vážení páni místopředsedové, vážený pane ministr, milý Mariane Jurčo, vážení členové diplomatického a konzulárního sboru, vážení členové a členky Evropského parlamentu, Senátu, Německého Spolkového sněmu a Saského zemského sněmu, vážení kurátoři a kurátorky Fóra střední Evropa, dámy a pánové, milí hosté, je mi mimořádným potěšením

a ctí, že vás mohu přivítat zde v Praze, v překrásném Valdštejnském paláci.

Vážený pane předsedo Vystrčil, velice Vám děkuji, že zde máme opět možnost zasedat coby Fórum střední Evropa. V tomto působivém sále jsme si mohli vyměnit názory na naši společnou vlast střední Evropu již v roce 2013, tedy

přesně před deseti lety. Již tehdy jsem vyjádřil, jak velice mě naplňuje hrdostí a důvěrou, že mohu přivítat tolik lidí se zájmem o tuto problematiku na tak významném místě, kde je doslova cítit tlukot srdce střední Evropy.

Dámy a pánové, to, že iniciativa jako Fórum střední Evropa vzešla ze Saska, má své historické i aktuální důvody. Sasko vždy bylo součástí střední Evropy a po staletí spoluutvářelo středoevropský prostor – politicky, hospodářsky i kulturně.

Po dlouhém období dvou diktatur se Svobodný stát Sasko v roce 1990 vrátil do historie, k demokracii. Zároveň to byl návrat do střední Evropy. S ostatními zeměmi střední Evropy nás spojuje boj za svobodu v roce 1989, kdy se národy v srdci našeho kontinentu zbavily útlaaku. Přesněji, slovy politika století Václava Havla, se utlačovaní občané vzbouřili.

Dobře víme, čeho se od roku 1990 v zemích střední Evropy podařilo dosáhnout díky vlastnímu úsilí, ale také s pomocí evropské solidarity. To zasluhuje naše nejvyšší uznání. Dnes udržujeme s našimi sousedy úzké a přátelské vztahy. Rád bych využil této příležitosti a poděkoval všem, kteří se dennodenně zasazují o to, aby pro nás bylo mírové soužití ve svobodné Evropě jedinou myslitelnou cestou vpřed.

„Musí už definitivně skončit čas konfrontace a začít čas kooperace.“ Tak zněl požadavek Václava Havla v roce 1995 v souvislosti s česko-německým sousedstvím. Myslím, že jsme se na tomto poli dostali dál než kdykoli předtím. A činíme tak v rámci společného celku.

Pro nás, dámy a pánové, může být tímto společným celkem pouze sjednocená Evropa. Dřívější cíle středoevropských občanských hnutí – svoboda, demokracie a právní stát – jsou naší cestou v 21. století.

Dovolte mi, abych při této příležitosti ještě jednou citoval Václava Havla. V rozhovoru s Jiřím Grušou, jedním ze zakládajících kurátorů Fóra střední Evropa, formuloval v roce 2005 své poselství pro Evropu: „Evropa si musí uvědomit, že je unií, která slouží integraci a je založena na hodnotách a zásadách, které se vyvíjely po tisíce let. Je třeba se k těmto hodnotám vrátit a současně si uvědomovat, že záleží především na těchto hodnotách, a nikoli na nějakých krátkodobých kalkulacích.“

O to více mě těší, vážený pane předsedo Vystrčil, že jsme některé z těchto myšlenek zachytili ve společném prohlášení. Je to jasné ujištění o tom, co je základem našich demokracií, co je hnacím motorem svobodných společností a co je ohrožuje zevnitř i zvenčí. Takové sebeujištění je v době, jako je tato, zapotřebí.

Dámy a pánové, v listopadu 2021 zasedalo Forum střední Evropa o něco dále na východ – ve Vídni. Můj přítel Wolfgang Sobotka už tehdy viděl zlomové linie, které vyšly najevo 24. února 2022 a které nás budou zaměstnávat zřejmě ještě celá desetiletí. Především konfrontaci mezi mocenskými bloky Čínou a USA, která se pojí s otázkou, kde se Evropa v tomto kontextu vidí v budoucnosti a jak může dosáhnout větší nezávislosti na nepředvídatelných autokraciích, zejména ve strategicky

důležitých oblastech – vezměme si například zákon EU o čipech (EU Chips Act).

Mimochodem: O tom, že se tyto kroky dějí přímo na našem prahu, jsme se mohli přesvědčit minulý týden v Drážďanech. Český premiér Petr Fiala a saský premiér Michael Kretschmer tam podepsali Memorandum o spolupráci při realizaci projektů strategického významu. Těžištěm je prů-

myslová spolupráce v oblasti surovinového a energetického hospodářství, zejména těžby lithia v Krušných horách, spolupráce v oblasti elektromobility a společné budování vodíkové infrastruktury.

Dámy a pánové, tehdy na vídeňské konferenci se k vnějším hrozbám na závěr otevřeně vyjádřil slovenský velvyslanec Peter Mišík a vyslovil myšlenku, kterou bych rád

ocitoval, protože je pro naši dnešní konferenci naprosto výstižná: „Projekt sjednocené Evropy se stal synonymem právního státu, prosperity, bezpečnosti a svobody, což jsou pro sebevědomou střední třídu její nejdůležitější součásti. Střední třída je pilířem, na němž EU stojí. Pokud selže jediná z těchto složek, hrozí selhání celého projektu.“

O rok a půl později je návrat války do Evropy trpkou realitou. Ruská válečná agrese proti svobodné Ukrajině je pro nás všechny obrovskou hrozbou. Důsledky tohoto evropského „přelomu časů“ pro ekonomiky a společnosti ve střední Evropě zatím nedokážeme zcela předvídat, přestože jsme svědky mimořádné odolnosti a inovativnosti. Výzvy přijímáme! Jisté je pouze to, že budou mít dopad na naše ekonomiky, a tím i na naši prosperitu. Zejména energeticky náročná odvětví se v této přelomové době dostávají pod tlak, a to především v Německu, kde souběžně probíhá striktní energetická transformace.

Dámy a pánové, v 21. století bude pro každou moderní ekonomiku velmi důležitá ekologická udržitelnost. Dobrá energetická politika musí spojovat bezpečnost, cenovou dostupnost a ochranu životního prostředí. Tak to vidí i Evropská komise. Nikdy by neměla být samoučelná nebo ohrožovat vlastní konkurenceschopnost.

Naše dnešní konference může do této problematiky vnést trochu světla. Dopoledne se podíváme na současnou hospodářskou a energeticko-politickou situaci. Jakým směrem se mohou průmyslové země střední Evropy v oblasti

energetické politiky ubírat, pokud je zásobování energií vnímáno nejen jako aspekt bezpečnostní politiky, ale je také předmětem souběžné transformace z důvodů klimatické politiky? Jak si můžeme jako výrobní lokalita udržet konkurenceschopnost tváří v tvář vysokým cenám energie a strategickým nejistotám?

Dopoledne se zaměříme na občanské společnosti ve střední Evropě. Jak tyto změny ovlivňují občanky a občany střední Evropy? Jak ovlivňují růst cen a transformace průmyslu stabilitu společností a našich demokracií?

„Opravdové demokracii nestačí instituce, ona potřebuje lidi, lidi živých, tedy lidí věřících v poslání svého státu a národu, lidí spojených ideou.“ Těmito větami zakončil Tomáš Masaryk svůj slavný projev k 10. výročí československé nezávislosti v roce 1928.

Jeho slova jsou dodnes aktuální. Ze zkušeností, které jsme od té doby získali, bychom k nim jistě přidali i ekonomickou prosperitu jako faktor stability demokratických forem vlády.

Bohužel bývá tento důležitý aspekt často odmítán jako příliš přízemní. A vzápětí následuje otázka: Jak můžeme myslet na vlastní prosperitu tváří v tvář utrpení ve světě?

K tomu mohu jen poznamenat: Pokud se občané našich zemí obávají o svou životní úroveň, o jistý blahobyt, kterého dosáhli za 30 let masivní transformace ze socialistického plánovaného hospodářství na sociálně tržní ekonomiku, není to nijak přízemní. Pro mnoho lidí je to životní realita.

Zodpovědná politika to nepřehlíží, natož aby rozdmýčala obavy. Naopak, odpovědná politika hledá řešení, která berou v úvahu obojí – celek i domnělou přizemnost. Jak se říká: „Politika není uměním možného, ale nemožného.“ A o to v současné době v Evropě jde; o skutečnosti, věci neslučitelné, velké strategické linie, ale také o zájmy. To vše je potřeba sladit. Musíme zachovat to, čeho jsme dosáhli, a utvářet nezbytnou transformaci ve prospěch občanů, ale s hodnotovým vodítkem. To je náš úkol: silné tržní ekonomiky, svobodné občanské společnosti, mírová a sjednocená Evropa! Náš úkol by jen sotva mohl být větší.

Dámy a pánové, kéž nám dnešní konference v tomto ohledu přinese dobré nápady. Řiďme se, prosím, výzvou, kterou pronesl Jiří Gruša při nástupu do funkce československého velvyslance v Bonnu v roce 1991: „S objektivitou při pohledu zpět, s otevřeností pro přítomnost, s důvěrou pro budoucnost a v budoucnost.“

Děkuji za pozornost. «

„Transformace musí být férová a spravedlivá“

Kadri Simson

» Dámy a pánové, je mi ctí, že k vám mohu promluvit na úvod konference „Stabilita hospodářství a společnosti ve střední Evropě“.

Nejen že ruská válečná agrese proti Ukrajině ohrožuje globální a evropskou bezpečnost, ale agresor použil jako zbraň i dodávky energie. V důsledku toho byli občané Ev-

ropy těžce zasaženi historicky nejvyššími cenami energií a mnoho evropských spotřebitelů si kladlo otázku, zda si energii vůbec ještě mohou dovolit. Nejhorší byly zasaženy domácnosti ohrožené energetickou chudobou a domácnosti s nízkými příjmy, které musí za energie vydávat podstatně vyšší část svých příjmů. A mají méně možností šetřit energií nebo snižovat náklady jinde. Nicméně poprvé v

novodobé historii Evropy se i domácnosti se středními příjmy začaly obávat, že nebudou schopny platit účty za energie.

Aby se v budoucnu předešlo takto závažné krizi, navrhla Evropská komise strukturální reformu evropského trhu s elektřinou. Ústředním prvkem návrhu je bezpečnost investic, která je nutná pro plošný přechod na lokálně vyráběnou energii z obnovitelných zdrojů – doplněnou jadernou energií v těch členských státech, které se pro to rozhodnou. Strukturální reforma by měla rovněž chránit spotřebitele před nadměrnou volatilitou a přerušením

dodávek a navíc zajistit nepřetržité zásobování elektřinou. A co je nejdůležitější, obnovitelnou energii, kterou si občané, malé a střední podniky a veřejné instituce vyrábějí sami, by mělo být možné snadno sdílet s ostatními. Současně musíme samozřejmě bedlivě sledovat dynamiku trhu s plynem. I když můžeme být opatrně optimističtí – nyní, když jsme se, navzdory historicky nejvyšším cenám plynu, dostali alespoň na historicky nejvyšší úroveň zásob plynu na konci topné sezóny.

Energetická krize znovu ukázala, že se musíme stát nezávislími na fosilních palivech a urychlit přechod na

obnovitelné zdroje energie. Některé regiony, odvětví a zaměstnanci a zaměstnankyně pocítí tuto transformaci více než jiní. Přechod bude úspěšný pouze tehdy, pokud bude spravedlivý a férový a nikoho nenechá na holičkách. Spravedlivý přechod je proto důležitým pilířem evropské Zelené dohody, a proto je zásadní pro naše plány růstu i pro naše závazky v oblasti dekarbonizace. Komise bude tento přechod v uhelných regionech a regionech s vysokou spotřebou uhlíku nadále podporovat prostřednictvím Fondu pro spravedlivou transformaci. Na konci loňského roku jsme schválili všechny Plány spravedlivé územní transformace předložené členskými státy. To znamená, že se nyní mohou plány dotčených regionů začít realizovat. Kromě finančních dotací mohou regiony získat podporu také z několika programů v rámci iniciativy pro uhelné regiony procházející transformací.

Abychom mohli uskutečnit zelenou transformaci, aniž bychom ohrozili sociální a hospodářskou stabilitu, musíme dosáhnout větší nezávislosti při výrobě energie. Střední Evropa je důležitým aktérem tohoto procesu.

Proto mě potěšilo, že Polsko od roku 2020 téměř zdvojnásobilo svou kapacitu výroby energie z obnovitelných zdrojů. Maďarská kapacita FVE se od roku 2018 zčtyřnásobila. A Česká republika se v roce 2022 stala první zemí, která přestala podporovat plynové kotle v obytných budovách a přešla na podporu systémů vytápění z obnovitelných zdrojů. A i německý průmysl brzy otevře na Slovensku novou megatovárnu na tepelná čerpadla.

V současné době je však Evropa stále čistým dovozcem těchto energetických technologií. Hrozí, že naši závislost na fosilních palivech nahradí průmyslová a technologická závislost v oblasti technologií šetrných k životnímu prostředí. Proto znamená posilování a rozvoj našich výrobních kapacit také zvyšování naší odolnosti a strategické nezávislosti. V této souvislosti Komise navrhla Průmyslový plán Zelené dohody a Akt o průmyslu s nulovými čistými emisemi, které povedou nejen k větší energetické bezpečnosti a odolnosti, ale také podpoří zelený růst a vznik zelených pracovních míst. Spolu s návrhem evropského zákona o kritických surovinách to poskytuje jasný rámec pro snižování závislosti EU na vysoce koncentrovaném dovozu.

Doufám, že hlavní myšlenky mého vystoupení – odolnost, zelený růst a inkluze – podnítí plodnou výměnu názorů na vaší konferenci.

Děkuji vám za pozornost. «

Téma 1

Středoevropská ekonomika v přelomovém období – hrozby a příležitosti

*Rozlehlé zahrady Valdštejnského
paláce jsou veřejně přístupné.*

Úvodní referát

„Musíme si v Evropě společně stanovit priority“

Marian Jurečka

» Vážený pane předsedo Senátu ČR, vážený pane předsedo Zemského sněmu svobodného státu Sasko, vážené senátorky a senátoři, milí hosté.

Mám velkou radost, že na Fóru střední Evropa mohu dnes vystoupit jako zástupce vlády ČR. Myslím si, že historie, která nás pojí už několik století, je dobrým základem pro to, abychom mohli spoustě věcí velmi

dobře rozumět, neboť jsme si některými historickými událostmi prošli.

Jsme nejenom sousedé, nebo byli jsme nejen sousedé, ale máme opravdu úzkou vazbu z pohledu některých částí našich území, i včetně velmi blízké příbuznosti. Zároveň jsme také 20. století prožívali v mnoha okamžicích velmi podobně – rozdělení Evropy, železnou oponu. Vnímali

jsme také období vlivu, který tady byl uplatňován z Moskvy. Prožívali jsme konec komunistického režimu. Vy jste měli o něco rychlejší přístup do EU a do NATO, my jsme se k tomu dostali o něco málo později, ale samozřejmě s velkou podporou klíčových partnerů, a to včetně představitelů sjednoceného Německa.

Dnes jsme součástí EU, součástí NATO. Zároveň si také velmi dobře uvědomujeme výzvy, kterým čelíme my, kterým čelí střední Evropa, kterým čelí celá EU. Jsou to výzvy velmi vážné.

Myslím si, že otcové zakladatelé EU hledali velké poučení z období hospodářské krize a druhé světové války a dokázali položit velmi dobré základy a na nich vystavět společnou EU proto, aby se tyto historické události neopakovaly. Ale když se podíváme na poslední roky, tak si myslím, že se ukazuje, že jako politické reprezentace i jako společnost jsme nedokázali úplně dobře vyhodnotit některé momenty, které pro nás byly velkým varováním.

Anexe Krymu, to bylo první opravdu velmi vážné varování. Podcenili jsme ho. Neudělali jsme žádné zásadní kroky pro to, abychom byli daleko lépe připraveni, a postupně se také dokázali odstříhovat od velmi vysoké energetické závislosti na dodávkách z Ruska. K tomu nás donutila až okupace a vstup vojsk Ruska na území Ukrajiny před více než rokem. Ano, to jsme zvládli za těch několik měsíců myslím velmi dobře. Ale když vezmu srovnání, tak další velké varování přišlo v době covidu. Uvědomili jsme si, jak jsme

velmi závislí na klíčových dodávkách z Číny. V oblasti zdravotních pomůcek i v jiných oblastech.

Vidíme dnes, jak jsme v Evropě a v našich zemích velmi závislí na dovozu právě z Číny. Považujeme Čínu za stabilního partnera, ale myslím si, že většina soudných lidí a soudných zodpovědných politiků musí odpovědět, že v tento okamžik tomu tak již není. Přesto je naše závislost obrovská. Zdravotní ochranné pomůcky, léčiva, klíčové komponenty do IT, velká část průmyslu se vůbec bez dodávek z Číny neobejde.

Přichází k nám velké množství výrobků, včetně těch, o kterých jsme si donedávna mysleli, že nejlépe umíme my tady v Evropě, jako je třeba produkce v rámci automobilového průmyslu. Vidíme, že tyto věci se dějí, ale nečiníme opravdu zásadní kroky pro to, abychom s tím něco dělali. Vsadili jsme až příliš mnoho na pragmatický přístup, který vyhoval mnoha firmám, ale i mnoha spotřebitelům. Nechali jsme vyrábět tam, kde to je levné, protože tam byla levná pracovní síla. Ale s tím jsme nepozorovaně za poslední roky nechali odejít i vědu a výzkum. Dnes už se v těchto zemích nevyrábí pouze levně díky levné práci, ale dnes odamtud přichází produkty, které v mnoha ohledech, přiznejme si, jsou plně konkurenceschopné svojí kvalitou a tím, jakým způsobem se dokázal vývoj u těchto komponent odehrát.

A zase, co s tím děláme? Mnoho s tím neděláme. Zodpovědný politik by si měl pokládat otázky typu co budeme dělat, když se to, co provedlo Rusko vůči Ukrajině, třeba stane ze strany Číny vůči Tchaj-wanu? Jak na to budeme reagovat? Jak tyto dodávky zastavíme? Jaké budou sankce?

Budeme úplně bezbranní? Nebo budeme v pozici společenství států, které umí dělat opravdu silnou zahraniční politiku, která se ale musí opírat o to, že jsme odolní, že naše ekonomiky jsou odolné a tím pádem je odolná i společnost?

Jestli je dnes v Evropě něco velmi zranitelného, tak je to stabilní společnost, svoboda a demokracie. Právě prostřednictvím toho, jak se dají snadno skoro ze dne na den ovlivnit základní potřeby lidí, náklady domácností, tak se může také ze dne na den výrazně proměnit nálada ve společnosti a může narůst daleko více než doposud extremismus a populismus.

Myslím si, že to, co nás spojuje i v tématech, která se týkají transformace ekonomiky, je hlavně téma odchodu od uhlí. To je téma, které prožíváme už posledních 30 let. Teď toto téma nabývá daleko větší dynamiky. Vidíme v Sasku i u nás, jak se v regionech, kde tato závislost byla velmi vysoká, mění společnost a jak se tam daří populismu a extremismu. To je další velké varování, kvůli kterému musíme dělat opravdu konkrétní kroky, na které musíme hledat odpovědi. Například, jak dokážeme vrátit do Evropy výrobu léků a zdravotních pomůcek? Dnes vidíme, co způsobuje společnosti, když se nám nedostává antibiotik a některých dalších léků. To stejné platí i v dalších oblastech.

V oblasti národního hospodářství musíme mít jasno a musíme mít priority. To, co chceme zpátky, musíme dokázat vyrábět tady. My se chováme velmi transparentně. Máme velmi striktní a jasná pravidla v oblasti veřejných zakázek,

což je na jedné straně v pořádku, ale mnoho jiných států mimo EU se takto nechová. Vytváříme tím obtížně konkurenční prostředí, to znamená, že když k nám kdokoli přijde, i z asijských ekonomik, má vlastně transparentní a otevřený trh. Ale nefunguje to recipročně. Tím se zvyšuje naše zranitelnost. My za peníze českých, saských a evropských daňových poplatníků tyto ekonomiky velmi silně podporujeme, včetně jejich režimů. To si myslím, že je teď výzva, která je velmi naléhavá, aktuální. Opravdu se nemohou tyto kroky jenom komentovat, ale musí se začít něco dít, musí být strategicky provázané. To nemohou dělat jednotlivé státy separátně, to musí být opravdu společný strategický postup pro příští roky.

Dovolte mi říct, protože tady se také v kontextu dnešní konference mluví o společnosti a o sociální oblasti, ke které mám resortně velmi blízko, že je ještě další velká výzva, a to, že vymíráme. Evropa vymírá. Naše společnost vymírá. To je další obrovská zranitelnost, kterou si nepřipouštíme. S tím souvisí to, jak bude vypadat pracovní trh v budoucnu, kdo na něm bude pracovat, jak ekonomika díky tomu bude růst či nerůst, z jakých zemí lidé přijdou, jak toto zvládneme společensky a bezpečnostně.

Všichni víme, že obyvatele třetích zemí budeme potřebovat čím dál tím více. Ale na druhou stranu budou i oblasti, kde to je velmi citlivé a velmi zranitelné. To je zajištění pracovní síly, třeba pro zdravotnictví, pro sociální oblast a podobně. Takže i v těchto věcech, které někdy zůstávají úplně bokem zájmu, které si moc nepřipouštíme, bychom měli mít také společné strategie a společné představy o tom, jak budeme tyto problémy řešit. Jak budeme podporovat to, aby Evropa nebyla kontinentem, který tak rychle

Berlína, dávám vždycky svým kolegům a kolegyním pokyn, aby zjistili, jestli na mě budou mít čas kolegové v Drážďanech. Jsem velmi rád, že se tam mohu zastavit a čas si na mě udělá například předseda saské zemské vlády Michael Kretschmer nebo jeho kolegové z vlády, z parlamentu, že se opravdu setkáváme několikrát ročně. Protože když něco funguje lidsky, tak to funguje i v politice. To je důležité. To také potřebujeme.

Takže děkuji moc za opravdové, živé přátelství, nikoli jenom rétorické. Vážím si toho.

Díky moc. «

vymírá, ale byla kontinentem, který je v těchto otázkách dlouhodobě udržitelný? Já se velmi těším na následující panel, který bude asi daleko konkrétnější. Rád bych velmi poděkovat všem, kteří jsou zkušenější a dřívějšího data narození než já, že se za posledních 30 let náš společný dialog a naše přátelství mohlo vyvinout na takovou úroveň, že spolu nejenom mluvíme, ale že spolu spolupracujeme.

Návštěva našeho pana premiéra minulý týden v Drážďanech, myslím, byla tím dalším konkrétním praktickým výstupem. Musím říct, že i já osobně, když jedu třeba do

Pódiová diskuse

V Hlavním sále (Rytířské síni)
Valdštejnského paláce

Forum Mitteleuropa

beim Sächsischen Landtag

Pódiová diskuse

PD Dr. Antje Nötzold
(Moderátorka)

Dr. Dana Drábová

Marian Jurečka

Stanislaw Tillich

→ PD Dr. Antje Nötzold (Moderátorka):

Mnohokrát děkuji za pozvání. I já jsem ráda, že tu dnes mohu být. Na úvod našeho navýsost zajímavého dopoledního zasedání mi dovoluji, abych vás nejprve krátce seznámila s tématem, a poté představila naše dnešní řečníky.

Slovní spojení „bod zvratu“ se dnes dopoledne použilo poměrně málo, ačkoli je jinak velmi frekventované. V posledních letech jsme byli svědky zvratu nejen v bezpečnostní politice, ale také v ekonomice. Ve střední Evropě bylo nutné výrazně restrukturalizovat zejména

zásobování energiemi, protože ustaly dodávky ruského plynu. Kromě toho probíhá ambiciózní přechod na nízkoemisní energetický systém. To je také cíl, na kterém jsme se celoevropsky dohodli.

Jak se nám to všechno nyní může v srdci Evropy podařit? Tímto tématem se budeme dnes dopoledne zabývat. Jak se vypořádáme s budoucími závislostmi? Jak zvládneme strategickou zranitelnost v této oblasti?

To však není jediné téma, které ekonomika řeší. Jsme svědky toho, že se dosud nepodařilo překonat různé

Dr. Mario Holzner

zvraty způsobené v posledních letech koronavirovou pandemií. Poslední čísla v Německu, alespoň co se týče Indexu podnikatelské nálady, se zkrátka ještě nevzpamatovala. Ještě jsme se nevrátili k hodnotám z doby před covidem 19.

Kromě toho, jak již bylo zmíněno, čelíme nejistotě v zásobování – energiemi, kritickými surovinami, v dodavatelských řetězcích –, vysokým úrokovým sazbám, ztrátě kupní síly, dlouhodobým výzvám, jako jsou demografické změny, digitalizace, ale také bezpečnostní situace v Evropě. Jaké příležitosti a hrozby to pro naši ekonomii

ku, pro zásobování energiemi přináší a jak bychom k tomu měli přistupovat? A jak bychom to také měli řešit a vnímat? Právě těmito tématy se dnes dopoledne budeme zabývat.

Máme zde špičkově obsazený panel, a proto přejdeme rovnou k diskusi. Protože jsme již hodně slyšeli o ekonomických výzvách, ráda bych začala u pana Dr. Holznera. Nejprve bych vás požádala o zprostředkování expertních poznatků vašeho institutu, který pravidelně zpracovává srovnávací studie o ekonomikách zemí střední a východní Evropy. Jaký je stav ekonomik ve střední Evropě? Jak zvládly jednotlivé státy krize posledních let? A jak jsou připraveny na nadcházející transformační procesy?

→ **Dr. Mario Holzner:**

Srdečně děkuji za pozvání. Analyzujeme 23 zemí střední, východní a jihovýchodní Evropy. Tyto země jsou přirozeně velmi různorodé, velmi odlišné. Pokud hovoříte s představiteli samotných zemí, jsou samozřejmě přesvědčení, že jejich země se od všech ostatních zemí mimořádně liší. Určitě nejsme odborníky na jednotlivé země, ale můžeme provést toto srovnání a rozpoznat určité společné vzorce. Myslím, že to je silná stránka našeho institutu. Pochopitelně nacházíme mnoho velmi podobných vzorců a výzev. O hlavních výzvách se již zmínil pan ministr Jurečka. Možná bych mohl jít trochu více do detailu a rozpracovat, jaká by mohla být zcela konkrétní opatření hospodářské politiky.

Velkým problémem v celém regionu, v celé Evropě, neřku-li na celém světě, je momentálně samozřejmě

energetická otázka. Právě ve střední, východní a jihovýchodní Evropě vidíme mnohem vyšší míru inflace než na západě kontinentu. Částečně je to dáno čistě statisticky, protože čím více na východ, tím větší je podíl energií a potravin ve spotřebním koši. A když je inflace v těchto dvou oblastech obzvláště vysoká, je velmi vysoká i celková inflace. Tady je zajímavé následující: V tomto regionu je jedna země, kde je tomu zcela jinak. Většina zemí má inflaci 10, 15, 20, v případě Maďarska dokonce 25 procent. V Albánii, zemi, které se často nevěnuje pozornost, je inflace pouze pětiprocentní. To je pod průměrem EU, přestože je spotřební koš nepříznivý. Proč tomu tak je? Albánie velmi brzy zavedla cenové kontroly v nejdůležitějších potravinářských odvětvích, ale především u energií. Proč si to tak chudá země, jako je Albánie, mohla dovolit? Albánský energetický mix tvoří ze 100 % vodní energie. Takže mohou vyrábět energii extrémně levně, neřkuli víceméně zadarmo a soběstačně. Myslím, že to je do jisté míry poučení. Země v regionu, kterým se podaří ve střednědobém horizontu vyrábět energii víceméně soběstačně z obnovitelných zdrojů – za velmi nízkou cenu –, budou mít velkou lokální výhodu.

Druhá otázka se týká technologické transformace a toho, jak se s ní může region vypořádat. Pokud se podíváme na průmyslové ukazatele, jsou si západní a východní Evropa z hlediska podílu průmyslu v různých odvětvích vlastně relativně podobné. Pokud se však detailněji podíváte na jednotlivé funkce v rámci řetězce tvorby hodnot v jednotlivých zemích, zjistíte, že přece jen existují jisté rozdíly. Protože funkcí, která je ve střední a východní Evropě stále ještě dominantní, je

skutečná výroba, tedy ne funkce centrály, ne výzkum a vývoj, dokonce ani technické služby a podnikové služby, i když i zde v posledních letech došlo k určitému pokroku. Vlastní výroba je samozřejmě silně ohrožena automatizací, kvůli které už vlastně nebude nutné vyrábět v zemi, kde je o něco nižší mzdová hladina.

Může zde pomoci například digitalizace? Ano, do jisté míry ano. Vidíme, že mladí lidé ve střední, východní a jihovýchodní Evropě mají skutečně leckdy vyšší úroveň digitálních dovedností než mladí v západní Evropě. To znamená, že doporučeným postupem je masivně investovat do vyššího vzdělání, zejména v technické a matematické oblasti, a do oborů STEM, a vytvořit tak převis nabídky vysoce vzdělaných a kvalifikovaných pracovníků a zaměstnanců.

Tím se dostávám k demografickému problému, o kterém se již zmínil pan ministr. Protože se v celé Evropě, a ještě více ve střední, východní a jihovýchodní Evropě, snižuje počet obyvatel v produktivním věku. Pokud se podíváme na prognózy, které je poměrně obtížné změnit politickými opatřeními, v následujících desetiletích přijdou některé země o 10, 20 až 25 a více procent obyvatel v produktivním věku. To znamená, že migrace se stává aktuálním tématem.

Této problematice jsme se v celé Evropě vyhýbali a nevytvořili jsme žádné skutečně dobré mechanismy. Myslím, že tentokrát to musíme udělat jinak. To se týká i otázky udržení mladých rodin ve vlasti. Tam často nejde jen o otázku příjmů. Máme v institutu spoustu kolegů, kteří pocházejí z regionu střední a východní Evropy, a ti

mi říkají, že nepřišli nutně jen kvůli příjmu. Ve skutečnosti měli ve své zemi docela dobrý příjem. Přišli kvůli svým dětem. Chtějí, aby jejich děti měly dobré vzdělání, aby v případě potřeby mohly jít do dobré nemocnice, aby měly parky, dostupné bydlení a tak dále. V podstatě chtějí to, čemu bychom mohli říkat dobrý život. Myslím si, že pro udržení vlastního obyvatelstva v zemi, stejně jako pro přilákání kvalifikovaných lidí ze zahraničí, je politika dobrého života důležitá.

To jsou v podstatě tři problémy, které je třeba řešit: levná energie z obnovitelných zdrojů, zajištění nadbytku vysoce kvalifikovaných pracovníků a dobrý poměr nákladů a kvality v každodenním životě.

→ PD Dr. Antje Nötzold:

Děkuji! Zůstaňme zatím u tématu energie. Nyní bych se ráda obrátila na pana Tilliche, aby nám přiblížil německou perspektivu. Jak se německá ekonomika, Německo jako celek, vyrovnalo s krizí posledních několika let? Zejména pokud se podíváme na energetickou krizi: V roce 2011 jsme si stanovili velmi ambiciózní cíle energetické transformace, které ovšem loni poněkud nabouraly problémy se zásobováním plynem, jenž měl sloužit jako jakási překlenovací technologie. Jsme tedy svědky nejrozumnějších transformací. Jak na tom teď jsme? Co nás čeká? Jak se může a měla by se energetická politika v Německu vyvíjet dál?

→ Stanislaw Tillich:

Nejprve bych navázal na předchozího řečníka a otázku, jaká je situace v německém hospodářství? Pokud se podíváte na podíl průmyslu na celkovém německém

procesu tvorby hodnot, je zřejmé, že podíl průmyslu v Německu v posledních letech klesal. Jinými slovy, ne-rostl, ale výrazně poklesl. Některé výrobní kapacity se přesunuly do oblastí s nízkými mzdami nebo do regionů, kde byly příznivější lokalizační podmínky. Centrály jsou v Německu, ale výroba probíhá jinde.

Mezitím pozorujeme, že se zvyšují investice německých podniků v zahraničí, zatímco míra investic německých podniků v Německu výrazně poklesla. To samozřejmě souvisí s vysokými cenami energií, ale myslím si, že to je až druhotný efekt. Já to spíše vnímám tak, že se změnily i podmínky pro usídlení firem v Německu co se týče otázky bezpečnosti investic. A to souvisí s energetickou politikou.

V minulosti byla energie předvídatelná. Šli jste na energetickou burzu v Lipsku nebo k nám do firmy, uzavřeli jste smlouvy o dodávkách na 10 let a obě strany měly v ruce předvídatelnou veličinu – zákazník cenu elektřiny, výrobce energie objem odběru. To se změnilo. V současné době nemáme na rok 2024 jedinou smlouvu, což znamená, že dnes žijeme s obrovskou volatilitou: průmysl se snaží orientovat podle cenových podmínek na trhu. To ale vede k volatilitě, která je mnohem větší než v minulosti. Jedná se o proces masivní proměny. Myslím, že ekonomika se s ním vyrovná, ale je to zásadní změna.

Myslím, že nelze srovnávat Německo s Albánií, protože takzvané zásoby tekoucí vody, jak se tomu říká v jazyce energetiky, jsou v Německu minimální. To znamená, že jsme měli zdravý energetický mix jaderné energie, černého a hnědého uhlí, plynu a samozřejmě také

obnovitelných zdrojů energie, přičemž podíl obnovitelných zdrojů energie neustále rostl. V Evropě máme velmi tržní nástroj, kterým je obchod s emisními povolenkami. Ale máme také evropskou i německou politiku, která s těmito výsledky tržního hospodářství nesouhlasí. Podle ní to jde příliš pomalu. Prosazuje rozsáhlou regulační změnu energetického mixu, a to i s ohledem na klimatické změny. Výsledkem je, že v Německu byla odstavena jaderná energie a že dnes hlavní němečtí provozovatelé přenosových soustav – i když existuje jiný právní základ – předpokládají, že v roce 2030 už v síti nebude žádná elektřina z uhlí, ale už jen z plynu. Ani zde se nepodařilo dosáhnout ambiciózních cílů výstavby kapacit, které jsou základem pro úspěšnou energetickou transformaci ve 30. letech 21. století. Pochybuji, že se nám to podaří dříve než ve 40. letech 21. století. Transformační období mezi současností a rokem 2035 bude velmi náročné, protože chybí důležité předpoklady. Nepodařilo se nám rozšířit síť tak, jak je potřeba. Do nových kapacit plynových elektráren se v Německu v současné době investuje málo nebo vůbec. Přitom se musí do roku 2030 zdvojnásobit. Nejsou ani ve fázi plánování, natož ve výstavbě. A nemusím tady vysvětlovat – ani českým kolegům – jak dlouho trvá, než se v Německu něco postaví. Velmi dlouho.

Ani pokud jde o přechod na obnovitelné zdroje energie, samozřejmě nejsme zcela nezávislí. Ministr Jurečka již hovořil o naší velké závislosti na Číně. Osmdesát procent solárních modulů pochází z Číny. Téměř 100 procent článků pochází z Číny. A z Číny dnes už pochází i téměř 80 procent větrných turbín. Vzhledem k rostoucímu přístupu Číňanů na trh se tento podíl ještě zvýší. Existuje

ještě jedna evropská společnost, Siemens Gamesa, a v Německu je společnost Enercon, jejíž podíl na větrných elektrárnách instalovaných v Německu činí, tuším, šest procent. Jedna německá společnost má šestiprocentní podíl, vše ostatní je ze zahraničí. Z tohoto je patrné, jak dalece jsme se stali závislími na jiných, aby nám pomohli dokončit naši energetickou transformaci. Jsme jediná „odvážná“ země, která takto postupuje. V roce 2019 – byl jsem spolupředsedou takzvané uhelné komise – zazněla při předávání její zprávy kancléřce moudrá věta čtyř předsedů: Paní kancléřko, toto je projekt společenské sounáležitosti.

Pro transformaci energetiky, která s sebou nese i transformaci národního hospodářství, tuto sounáležitost potřebujeme. Potřebujeme společenskou sounáležitost, zejména pokud transformaci chceme prodávat jako příklad dobré praxe – což byl německá ambice –, jak zvládnout výzvy spojené se změnou klimatu. Abychom ji druhým mohli doporučit k následování, musí být ale úspěšná.

Tento zákon o odklonu od uhlí nevydržel ani dva roky, pak už nová koalice změnila pravidla: Urychlený odchod od uhlí do roku 2030. Takže velká část toho, o co se v rámci energetické transformace do roku 2030 usiluje, je momentálně otázkou naděje. Nejsem sám, kdo má o dosažení těchto nových cílů značné pochybnosti; fakta prostě nemluví v jejich prospěch. Přenosové sítě se dostatečně nerozšiřují, chybí kapacity potřebných elektráren. To vše je spojeno s obrovskými náklady na investice v krátkém čase a za podmínek, které v současné době na trhu máme.

Jen jeden příklad: Spolková agentura pro síť to v současné době vidí tak, a bylo to vyjádřeno i politicky, že odstavení jaderných elektráren nemá žádný vliv na ceny. To je skoro správně. Je to správně, dokud svítí slunce a fouká vítr. Ale pokud od 17 hodin nastane takzvaný dočasný nedostek elektřiny, kdy dochází solární energie a zároveň v mnoha měsících v roce obvykle utichá vítr, pak potřebujeme elektřinu dovážet. Ve všech zprávách píšeme, že jsme čistým vývozcem. V úhrnu je to pravda, ale v určitých časech ne. Tři nebo čtyři hodiny denně dovážíme jadernou energii nebo elektřinu z uhlí z České republiky, Polska a Francie, pokud je k dispozici. Ale to je jiné téma, ke kterému se možná dostaneme.

Všichni v Evropě usilujeme o stejný proces, to znamená, že se všichni chceme zbavit uhlí. Současně budeme odkázaní na to, že existují země, které vyrábějí jadernou energii, a mají tedy kapacity pro základní zatížení, jinak nás nedostatek elektřiny zasáhne všechny najednou, protože časové rozdíly v Evropě nejsou tak velké. Albánie, Rakousko, Švýcaři a Skandinávci nás jen svou vodní energií zásobovat nezvládnou. To bude výzva.

Poslední poznámka: Rád bych upozornil na to, jak jsou některé věci ambiciózní. Nedávno jsem dostal od svého dodavatele elektřiny oznámení, že mám digitální elektroměr. Měl jsem radost, zapnul jsem Wi-Fi a hned jsem chtěl zjistit, jak vysokou mám právě teď spotřebu elektřiny a které spotřebiče elektřiny jsou připojeny k síti. Vzápětí jsem zjistil, že ačkoli se tento elektroměr nazývá digitální, nejedná se o inteligentní elektroměr. Inteligentní elektroměr musí podle německého zákona můj dodavatel elektřiny nainstalovat do roku 2035.

Němečtí odběratelé elektřiny mají s energií nakládat velmi šetrně. Takový je požadavek i s ohledem na německé klimatické cíle pro rok 2035. Pak jsem si to vyhledal na internetu: V Německu máme 53 milionů domácností a nainstalováno pouze 133 000 inteligentních elektroměrů. V Itálii má inteligentní elektroměry téměř 95 procent domácností. To znamená, že to jde, ale proč to jinde jde a u nás ne?

→ **PD Dr. Antje Nötzold:**

Děkuji mnohokrát. Nyní bych ráda přešla k jaderné energetice, a to k paní Drábové. Jste v této oblasti odbornicí: Jak je jaderná energetika – právě jsme slyšeli, že v Německu je to velmi ideologicky řešené téma – vnímána v České republice a v zemích střední Evropy? Jakou roli může a má hrát jaderná energetika v energetické transformaci ve střední Evropě resp. v Evropě celkově?

→ **Dr. Dana Drábová:**

Vážené dámy, vážení pánové, především mnohokrát děkuji za pozvání a možnost s vámi sdílet některé myšlenky na tomto ctěném fóru. Dovolte mi začít trochu obecněji. Česká energetická strategie stojí na třech základních pilířích. Je to velmi podobné, jsem si tím docela jistá, i v našich sousedních zemích. Těmito pilíři jsou bezpečnost dodávek, ekonomická dostupnost a co nejmenší, rozumně dosažitelné vlivy na životní prostředí, tedy řekněme, environmentální přátelskost toho energetického mixu, který si zvolíme.

ČR přijala, co se týká omezení vlivu člověka na klima, závazky, které vyplývají z pařížské konference. Přistoupila i ke všem závazkům, které vyplývají ze společných politik EU. Tím pádem směřujeme k Net Zero v roce 2050. Jak toho můžeme dosáhnout? V podmínkách, které ČR má, je prakticky zřetelné, že to bude nějaká kombinace jaderných elektráren a obnovitelných zdrojů. Prozatímní odhad je, že se možná dokážeme dostat do situace, kdy zhruba 50 procent nízkoemisní, teď mluvím o elektřině, elektřiny budou zajišťovat jaderné elektrárny, možná 30, možná i o něco více, podle toho, jak se nám bude dařit posilovat obnovitelné zdroje, zbytek

budeme muset doplňovat plynem. Tady bych ráda řekla jednu věc. Prosím, nezavrhujeme plyn jenom proto, že jsme se v uplynulých 2 letech dostali z hlediska dodávek plynu do Evropy do potíží. Plynu je na světě dost. Jde jen o to mít patřičnou infrastrukturu, jak ho zejména do vnitrozemských zemí, jako jsou Česko i Sasko, jak ho do těchto zemí dostat.

Malá odbočka k uhlí. ČR od uhlí ustoupí. Prostě jenom proto, že tady už nemáme velké, dobře těžitelné zásoby a tak kvalitní hnědé uhlí, jako má například Sasko. To znamená, předpoklad je, že někdy v roce 2040, i kdybychom nechtěli, tak budeme mít v provozu pravděpodobně poslední uhelnou elektrárnu, elektrárnu Ledvice, která je poměrně nová. I kdyby to tak nebylo, tak to ekonomické nastavení v Evropě, zejména panem Tillichem zmíněné emisní povolenky, dostanou uhlí z trhu, ať bude rozhodnutí vlády jakékoliv. Pokud ten vývoj bude takový, jaký máme možnost sledovat, tak uhlí přestane být konkurenceschopné, majitel uhelných elektráren ty elektrárny odpojí prostě proto, že nebudou ekonomicky životaschopné. Pokud zde nebudou existovat nějaké formy státní podpory, které je udrží alespoň ve studené rezervě pro případ, kdy už by to energetická soustava nebyla schopná zvládnout.

Já se k tomu jádru dostanu, slibuji vám to. Ale ještě si dovolím jednu poznámku, a to je poznámka na margo cen elektřiny a trhu s elektřinou. Trh s elektřinou jako reflexe volného pohybu zboží v Evropě je v podstatě nastaven dobře. Protože zareagoval velmi dobře na nerovnováhu mezi nabídkou a poptávkou, která v uplynulých 2 letech existovala. Nicméně ukázalo se, že na tento trh

mohou vstupovat i subjekty, které s tou rovnováhou nabídky a poptávky nemají tak úplně co dělat a spekulují na nedostatek a na nárůst cen. Tohle je velká věc k zamyšlení, jak nadále tento trh vylepšovat, protože říkat si, trh selhal, je nesmysl. Trh neselhal. Selhaly ty mechanismy, které ten trh činí opravdu trhem.

Nyní k té jaderné energetice. Státy provozující jaderné elektrárny se 15. dubna tohoto roku, kdy Německo odpojilo od sítě své poslední zbývající tři bloky, dostaly do menšiny, protože z 27 států EU je dnes provozuje pouze 13. Nicméně pořád 20 procent elektřiny na evropském trhu pochází z jaderných elektráren a zatím ani náho-

dou nevíme, čím bychom tento segment krátkodobě nahradili. Musíme si také uvědomit, že jaderná energetika je vskutku nízkoemisní zdroj elektřiny, srovnatelný s elektrárnami vodními, větrnými a solárními, co se týká emisí, zejména skleníkových plynů. Je to zdroj, který je předvídatelný, umí tedy vyrovnávat fluktuace jak vnitrodenní, tak mezidenní a mezisezonní, se kterými zatím obnovitelné zdroje marně bojují. Doufejme, že se rychle dostaneme k technologiím, které nám umožní efektivně, za rozumnou cenu, v rozumném množství, po rozumnou dobu ukládat elektřinu. Do té doby ovšem zdroje stabilní, předvídatelné, jako jsou elektrárny jaderné, protože jsou z této skupiny zdrojů jediné nízkoemisní, ale také uhelné a plynové, nám budou sloužit jako, promiňte mi ten výraz, krabička poslední záchrany. Uplynulé 2 roky nám ukázaly, že není dobré z jakýchkoliv ideologických důvodů zavrhnout jakýkoli zdroj, se kterým umíme rozumně zacházet. ČR umí rozumně s vysokou mírou bezpečnosti a spolehlivosti zacházet s jadernými bloky a míní se dle státní energetické koncepce na tento způsob výroby elektřiny nadále spoléhat. Já doufám, je to moje osobní přání, že nadále budeme schopni zvládat rozumný nárůst podílu obnovitelných zdrojů, tak abychom se k tomu Net Zero v roce 2050 dostali.

→ PD Dr. Antje Nötzold:

Pane ministře Jurečko, ve svém úvodním nastínění problému jste vyzval, abychom jako společenství, jako střeoevropské společenství, možná i jako evropské společenství, upevnili svou ekonomickou pozici, abychom byli schopni silně reagovat v oblasti zahraniční politiky. Zaznělo zde módní slovo „odolnost“. Jak to vidíte ze svého pohledu? Jaký úkol z toho vyplývá pro Českou republiku?

A jaký úkol pro střední Evropu? Na co musíme zaměřit svou aktivitu, abychom tohoto cíle dosáhli?

→ **Marian Jurečka:**

Ještě chvíli zůstanu u energetiky. Když se podívám na aplikaci, kterou teď poslední rok velmi rád sleduji (je to aplikace Electricity Maps a doporučuji každému, ať ji občas sleduje). Když se podívám na poslední vývoj z dnešního rána nebo dopoledne, tak vidím, jak Evropa funguje v rámci energetiky. Dnes, v tento okamžik nebo před hodinou a půl odebírala Česká republika dvanáct procent energie z Německa, ale zároveň posílala čtyři a půl procenta do Rakouska a pět procent posílala na Slovensko. Tento vztah distribučních soustav mezi sebou opravdu plní funkci trhu.

My jako politici musíme umět přinést do této debaty ještě jednu věc. Debata o strategických otázkách, především v oblasti energetiky, nemůže být o pocitech, ani o emocích a o tom, co kde, kdo říká v rámci nějakých populistických PR výstupů, protože tady máme neúprosnou fyziku. Máme také velmi obtížně předvídatelné věci v oblasti výkyvů počasí. Klimatická změna přináší do budoucna větší extrémů právě v oblasti vývoje počasí. Na jedné straně můžeme počítat s ideálním scénářem, kdy budeme využívat dobrý mix obnovitelných zdrojů, ať už ze slunečního záření, z větru, případně využíváním biomasy a podobně. Můžeme si to někde predikovat i na roční období, ať už léta nebo zimy. Jako politik musím být schopen zodpovědně říct, že budeme připraveni i na mimořádné situace, kdy přijde velký výkyv počasí, který bude znamenat například extrémní mrazy v průběhu zimy, nebo bude znamenat naopak

dlouhodobější výpadky podílu elektřiny vyrobené z větru nebo ze slunce. V okamžiku, kdy na toto nebudeme znát realistické scénáře, tak jsme velmi zranitelní, nejenom zvenčí, ale logicky i potom v dopadech na vlastní obyvatelstvo, které od politiků očekává, že máme být připraveni na povodně, na tornáda, na covid a podobně. Já si pamatuji debaty, proč jsme u nás ve státních hmotných rezervách neměli nakoupený dostatečný počet respirátorů, ochranných prostředků atd.

My v debatě, která nás teď čeká, opravdu musíme v této strategii, nejenom národní, ale i té mezinárodní, hledat cestu, jakým způsobem, kdo a z jakých zemí se postaví energetický mix, a jak jsme připraveni si v budoucnu vypomáhat. K tomu máme před sebou ještě jednu důležitou výzvu. Několikrát zde zaznělo, že trh zafungoval správně. Trh bude fungovat správně i tak, jednoduše dodá energii jenom tomu, kdo nabídne nejvyšší cenu. To nemusí vždy odpovídat společenským nebo bezpečnostním normám. My si budeme muset v rámci celé Evropy říct, že budeme hledat odpovědi na to, jak v kritických chvílích implementovat na trh jasné a konzistentní mechanismy. Tyto mechanismy, nám umožní zajistit, aby v kritických momentech distribuce energie byla rovnoměrná mezi státy a aby solidarita fungovala i v určitých částech společnosti.

Ještě bych rád dodal jednu poznámku. My nesmíme zapomínat na jednu specifickou věc, která si myslím spojuje ČR a Sasko, a to je teplárenství a centrální zásobování teplem, protože to zdaleka není stejné ve všech evropských státech. My máme velmi vysoký podíl teplárenství, které je dnes v mnoha městech navázáno právě

na zdroje uhelné. Na to se musí také hledat dobrá odpověď. Otázku plynu zde již zmínila paní předsedkyně Drábová. My s plynem rozhodně budeme muset počítat, za poslední rok a půl se tady vytvořil pocit, že od plynu odejdeme rychleji, než bylo původně ve strategiích. Ale myslím si, že tak jednoduché to úplně nebude. Zažil jsem to, když jsem jezdil jako ministr na rady. Například pohled kolegů ze Španělska, z Portugalska, z Francie byl začátkem března úplně jiný. Říkali, my to máme za sebou, zima skončila, super. Na to jsem jim odpověděl,

že jsem ráno přijel ze své vesnice, kde bylo minus deset stupňů. Střední Evropa a například horské regiony mají úplně jiný pohled na tyto věci. Politik musí mít stále reálnou odpověď na to, jak věci řešit. Když nastane krize, čím se doma zahřejeme?

→ **PD Dr. Antje Nötzold:**

Pan Holzner nám před chvílí vysvětlil, jak funguje trh. To je samozřejmě pohled, který my v Německu, my v Evropě rádi zaujímáme: Poptávka reguluje nabídku a cena

reguluje spotřebu. Ale právě jsme byli svědky toho, v souvislosti s válkou na Ukrajině a chováním Ruska, že existují i aktéři, kteří nehrají podle kritérií tržního hospodářství, ale kteří například energii používají strategicky, geopoliticky. Takže můžeme se v Evropě i nadále spoléhat na trh? Každý stát může o svém energetickém mixu koneckonců rozhodovat individuálně. Je tržní přístup stále správnou cestou pro Evropu směrem dovnitř, ale i směrem ven v jejích vztazích s okolním světem v oblasti energetiky?

→ Dr. Mario Holzner:

Problémem je v tom, že jen velmi málo trhů je skutečně dokonalých v tom smyslu, že na nich existuje nesčetné množství výrobců a spotřebitelů. Obvykle se setkáváme s trhy, tzv. oligopoly, kde existuje pouze několik velkých výrobců. V oblasti výroby energie a síťové infrastruktury jsou to vlastně dokonce klasické monopoly. Z toho vyplývá i nutnost, aby veřejný sektor jednal. Protože pokud to necháte běžet samospádem, pak je samozřejmě možné, že si každý blok domů postaví dieselový generátor a bude zkoušet své štěstí.

Prozíravé plánování znamená také dobrou veřejnou infrastrukturu. Zde hrají roli nejen obce, například že vybudují zmíněné centrální rozvody tepla. Například teď našli nedaleko Vídně při seismických průzkumech obrovský zásobník teplé vody, který začnou v příštích letech využívat. Takže je zde ještě spousta možností, o kterých jsme ještě ani pořádně nepřemýšleli. Všude, kde jsou hory, je určitě také potenciál pro další přečerpávací elektrárny, pomocí nichž pak bude možné překlenout časové mezery. Úkolem pro evropskou úroveň, kde ani národní úroveň nemůže plně konat, je zejména propojení síťové infrastruktury mezi severní Evropou, kde je obrovský potenciál větrné energie, a jižní Evropou, kde je obrovský potenciál solární energie.

Jaké jsou dvě země s největší výrobou solární energie v Evropě? Pokud jsem správně informován, jsou to nepravděpodobné země, Nizozemsko a Německo. To je samozřejmě zvláštní. Nebo když se podíváme na technologický pokrok, kterého v posledních letech dosáhla výroba větrné energie. Dnešní větrná turbína se nedá

srovnávat s tou před deseti lety. V Severním a Baltském moři se offshorově dá vyrábět a připojovat mnohem víc.

Jako Rakušan kupodivu vůbec nejsem proti jaderné energii. Na rakouském večírku můžete šokovat svůj protějšek tím, že řeknete, že jste pro jadernou energii. To, že je člověk principiálně proti, je jeden z mála bodů shody, které v Rakousku existují. Rád bych zde ale zdůraznil, že jaderná energie není z dlouhodobého hlediska úžasně levný způsob výroby elektřiny. Všimněme si, jak například v mateřské zemi evropské jaderné energetiky, ve Francii, pravidelně polovina kapacity není připojena k síti, protože se musí opravovat. Také jsme se již zmínili o závislosti, protože jaderný materiál se do Evropy obvykle dováží ze zahraničí, mimo jiné z Ruska.

Celkově se obávám, že Evropa je extrémně závislá na všech druzích surovin z Číny, z Ruska, ze zbytku světa. Tuto závislost nejsme schopni kompenzovat vlastní těžbou surovin. To prakticky není možné. Musíme najít způsob, jak se zbytkem světa nějakým způsobem spolupracovat. Když se na to podíváte z druhé strany, i samotná Evropa má vliv na ostatní země. Není to jen jednostranná závislost. Mnoho regionů světa je na Evropě také závislých. Evropa zatím nedokázala plně využít svůj potenciál k uplatňování tohoto vlivu.

Společně s Bertelsmannovou nadací jsme nedávno zveřejnili studii a představili ji na Mnichovské bezpečnostní konferenci. V ní jsme se zabývali závislostí Evropské unie na zemích v jejím sousedství, a to jak na východě, tak i v severní Africe a na západním Balkáně. Stále platí,

že ve srovnání s USA, Čínou a Ruskem je Evropa až na výjimky u těchto sousedů v oblasti obchodu a financí jasnou jedničkou. V oblasti špičkových technologií to také ještě platí, ale otěže začíná přebírat Čína. Tady Evropa nesplnila své domácí úkoly.

Když se podíváme na migraci, víme, že prakticky celý východ našeho kontinentu v budoucnu již nebude poskytovat potřebné pracovní síly. A když pak vidíme, že v severní Africe stále ještě roste počet obyvatel a že je to pravděpodobně oblast původu migrace do Evropy, pak jsme na to velmi špatně připraveni. Vzhledem k tomu, že je nutné, abychom jako Evropané uzavírali například v Africe a Latinské Americe obchodní dohody, a to i proto, abychom diverzifikovali své zdroje surovin, domnívám se, že budou země střední, východní a jihovýchodní Evropy hrát důležitou roli. Protože je velký rozdíl, jestli do Afriky pojedou prezident Macron s koloniální minulostí Francie a bude tamním lidem vysvětlovat, jak funguje svět, nebo jestli tam pojedou například zástupci Unie ze střední, východní a jihovýchodní Evropy a budou zastupovat evropské zájmy. Domnívám se, že nejen v oblasti zahraniční politiky a zabezpečení zdrojů, ale i ve všech oblastech evropské hospodářské politiky by měly země střední, východní a jihovýchodní Evropy na evropské úrovni důrazněji hájit své zájmy, ale také zastupovat celoevropské zájmy v zahraničí. Zatím vidím v této oblasti příliš málo aktivní politiky.

→ PD Dr. Antje Nötzold:

Děkuji za tuto obhajobu! Pane Tillichu, správně jste zmínil, že zejména průmysl v Německu čelí neuvěřitelně obtížným investičním podmínkám. V Německu jsme byli

svědky nejružnějších zásahů do energetického mixu: opuštění jaderné energie, téměř současně plánujeme ukončit uhelnou energetiku, zatímco překlenovací technologie, plyn, zadržává. Když se podívám na to, kolika změnami energetická politika v Německu od roku 2010 prošla, není vlastně chybou politiky, že v Německu nemáme dlouhodobě stabilní energetickou politiku, která by zároveň byla v evropském kontextu základem pro jednotný přístup?

→ Stanislaw Tillich:

Máte pravdu. Už jsem se o tom zmínil. Měli jsme tržní nástroj, cenu emisí CO₂. V roce 2017 byla cena za tunu CO₂ šest eur, nyní stojí tuna 100 eur. Tehdy jsme však neměli trpělivost nechat trh zareagovat a zasáhli jsme. Jinými slovy, bylo rozhodnuto stáhnout z trhu velké množství emisních povolenek. Není úplně špatně, že když zavřete elektrárnu, stáhnete její povolenky z trhu a nebudete na trh vrhat nové a nové. Tento proces byl však záměrně ovlivněn tím, že se z trhu stáhlo podstatně více certifikátů, a tím se výrazně zasáhlo do procesů tržního hospodářství. To je jedna věc.

Další věc, kterou je třeba zde zmínit, je časová osa. Jak jsem již řekl, nemám žádné pochybnosti, co se týče čtyřicátých let 21. století. Obtížná je doba od nynějška do poloviny 30. let 21. století. Trochu na nás dopadá „německý nešvar“ chtít být vždycky lepší než ostatní. Když Evropané řeknou 50, tak my řekneme 45, a když Evropané řeknou 35, tak my řekneme 30. Pak světu slíbíme, že to uděláme hned, a neptáme se, jaké jsou podmínky. Proto jsem předtím uvedl ten – opravdu pitomý – příklad s inteligentními elektroměry. Šetřit energiemi, jak se ukázalo u

plynu, je opravdu něco, co jsou lidé a ekonomika ochotni dělat. Jsou ochotni šetřit, ale chtějí také vědět, proč a jak a jaké výsledky se u nich projeví. Nechtějí být závislí na informacích od třetích stran, které jim pak zpětně na začátku dalšího roku řeknou, že spotřebovali o něco méně nebo více elektřiny nebo tepla.

Američané mají mnohem menší regulaci. Prostě hodili na trh svůj zákon o snižování inflace (Inflation Reduction Act) a průmysl za tím jde, protože počítá se stabilními podmínkami. Politikům v Německu, ale i v Evropské unii se naopak nedaří chápat energetickou politiku jako strategickou bezpečnostní politiku. Přitom má přímý vliv na konkurenceschopnost ekonomiky, a tím i na prosperitu obyvatelstva v této části světa. To je pro nás momentálně zvlášť velká výzva. Zjišťujeme, že jiné země se svou tržní silou, jako například Čína nebo Amerika, zaujaly k vnitřnímu trhu i k zahraničnímu obchodu mnohem strategičtější přístup než my ve střední Evropě nebo v Evropské unii.

Domnívám se, že je na místě, aby Evropská unie méně řešila detailní regulaci a více se zabývala obecným rámcem a cíli, které jsou pak pro všechny evropské členské státy závazné. Tvrdím, že náš mix elektrické energie byl zdravý. V Německu jsme se nyní posunuli směrem, kdy jsme rádi, že v jiných regionech Evropy stále ještě zdravý mix mají, a my díky tomuto zajištěnému výkonu můžeme kompenzovat aktuálně chybějící infrastrukturu a předpoklady. Pokud tomuto tlaku Evropské unie podlehnou v zásadě všichni, pak masivní rozvoj obnovitelných zdrojů energie problémy nezmenší, ale nejprve je ještě zvětší, aby je zmenšil až následně.

Dlouhodobé prognózy cen energie: paní Drábová, jaderné elektrárny dnes patrně těží z toho, že vyrábějí levnou elektřinu, protože už jsou z účetního pohledu odepsané. Nové jaderné elektrárny se musí dotovat, protože elektřina, kterou vyrábějí, je příliš drahá. Díky výkupním cenám daným zákonem budou obnovitelné zdroje i v budoucnu dražší než americká elektřina, ale budou mnohem levnější než například elektřina z našich uhelných elektráren. Tak to prostě bude a paní Drábová má pravdu: cena CO_2 nebude tlačit jen na výrobu elektřiny z uhlí. Velmi nám ztěžuje cestu za rok 2030. To je třeba otevřeně říct. Zvítězí jen ti nejefektivnější a mezi nimi bude i MIBRAG. V letech 2034/35 musíme ukončit provoz a jsme přesvědčeni, že to do té doby zvládneme.

V naší firmě však také procházíme procesem transformace. Nyní se snažíme budovat nová zařízení na výrobu energie, abychom se do budoucna etablovali jako energetická firma. To znamená, že plánujeme využití zemního plynu, vodíku, ale samozřejmě také obnovitelných zdrojů energie z větru a slunce. Abychom tento proces podpořili také ekonomicky. Pokud potřebujeme elektřinu z povrchových dolů, pak je elektřina vyrobená z větru mnohem levnější než elektřina vyrobená z uhlí, protože v takovém případě nemusíme platit vysoké ceny za emisní povolenky. To samozřejmě platí i pro automobilový, chemický a ocelářský průmysl. Na všechna tato odvětví dopadá vysoká cena CO_2 . A jestliže politici v Německu tuto cenu CO_2 uměle ještě zvyšují, což dělají, pak tím podnikům zkracují dobu, během níž se budou

muset přizpůsobit, a zvyšují investiční tlak na tyto podniky. A je jen lidské, že akcionáři řeknou, pojďme tam, kde je energie dlouhodobě levnější, než abychom se přizpůsobovali tomuto vysokému investičnímu tlaku a doufali, že ceny energií budou zase nižší. Podle mého názoru v současnosti právě tuto konfliktní situaci máme a politika musí postupovat strategičtěji a neutápět se v malichernostech a přeregulovanosti. Mluvit v Německu o energetickém trhu už je skoro hřích.

→ **PD Dr. Anje Nötzold:**

Vraťme se k vám, paní Drábová. Podrobně jste nám představila, jak vypadají české plány na široký energetický mix. Když se na to podíváme komplexně, co si od toho slibujete? Jsme propojeni v rámci evropského trhu a správně jste řekla, že Česká republika je vnitrozemská země závislá na svých sousedech. V co konkrétně doufáte? Jak by měly středoevropské státy spolupracovat v oblasti energetiky? Kde vidíte potřebu spolupráce?

→ **Dr. Dana Drábová:**

Rozhodně tím klíčovým místem je vzájemné propojení, tak, abychom byli schopni si pomoci ve chvílích, kdy tato naše síla v různorodosti v některé z částí té mozaiky zemí dozná nějakého deficitu. Klasický příklad jsou větrné elektrárny a větrné parky v Severním či Baltském moři, které mimochodem ale mají jednu velkou slabinu. To jsou zdroje, které nefungují, když nefouká. Německo s tím má několik velmi výjimečných zkušeností za poslední 2 roky, kdy nefoukalo opravdu extrémně dlouho... Mimochodem, v roce 2021, když na přelomu srpna a září nefoukalo opravdu asi tři nebo čtyři týdny, tak to hbitě strategicky využila Ruská federace, která nedoda-

la ani o kubík více plynu, než měla nasmlouváno, což byl ten první cenový šok na plynové a zejména na burze lipské, která obchoduje s elektrickým proudem. Tedy je záhodno uvažovat o tom, co kdo má, kdy to funguje, kdy to může nefungovat, jak to vzájemně ještě lépe propojit. U nás třeba se hodně hovoří o vodíku, ale vodík je ještě pořád ne úplně dobře strategicky promyšlený, protože se nám může také stát, že Německo – nechci tedy podezírat – nám ve chvíli, kdy ta vodíková infrastruktura bude dobře vymyšlená a kdy větrná elektřina bude velmi levná, nepošle ani megawatt hodinu, protože si ji uloží do vodíku. Tím pádem je opravdu dobré mluvit o tom, s čím jsem začala, jak vzájemně kompenzovat to, co ten který stát má k dispozici. My to děláme. Ale pořád ještě jsme na začátku.

→ **Stanislaw Tillich:**

Všichni mluví o vodíku. Je tu však zásadní problém, a to jsem měl strategií v Evropě na mysli. Každý, kdo chce obchodovat s vodíkem, se ptá, jakou hodnotu má vodík? Kolik je v něm CO₂? Je to šedý vodík, modrý vodík, fialový vodík nebo zelený vodík? Evropská unie pracuje na certifikaci vodíku již více než dva roky. Zatím ale nedospěla k žádnému výsledku. Jenže aby se do vodíku začalo investovat, musela by s nějakým výsledkem přijít teď. Tomu se říká strategie.

A dále: Nedávno se sešli zástupci států ležících kolem Severního moře. Jednalo se o větrných elektrárnách. Některé větrné elektrárny postavené německými společnostmi v Severním moři mají instalovaný výkon 12 megawattů. Nyní však přímo před nimi staví své větrníky Nizozemci, což znamená, že naše větrné elektrárny

už nebudou moci dodávat tolik elektřiny. Mluvíme ostatně o větrné energii a ta je tu jen jednou. Ve stínu větrných elektráren je totiž slabší. Mezitím se u Severního moře mluví o německých offshorových větrných parcích, které budou ve stínu nizozemských větrných parků, pokud vše půjde tak, jak Nizozemci plánují. To je problém, který Evropa musí začít řešit. EU musí zajistit, aby ten, kdo investuje, z toho také profitoval. Pokud bylo Německo první, pak si Nizozemci prostě budou muset vybrat jiné výhodné lokality nebo se nějakým způsobem dohodnout, třeba udělat joint venture.

Paní Drábová, já se neobávám, že by v otázce vodíku došlo k nějaké kanibalizaci, že až Německo natlačí svůj vodík přes své LNG terminály nebo později přes vodíkové terminály, nebude se plnit plynovod do České republiky, ale nejdříve se budou plnit německé zásobníky. To se neobávám, existují na to smlouvy. I dnes k nám stále může proudit plyn z Ruska přes ukrajinský plynovod. Málokdo o tom mluví, ale plyn odtamtud stále ještě dostáváme. To funguje.

Pro nás bude zajímavější otázka – a jsem si jist, že pan Holzner na ni dokáže odpovědět lépe než já –, že tam, kde se vyrábí energie, se obvykle usazuje i průmysl. To znamená, že pokud mám velký solární průmysl, tedy v tomto případě energetický průmysl, například v Saúdské Arábii, v arabských emirátech, není pak logickým důsledkem, že firmy s vysokou spotřebou elektřiny jdou raději do míst, kde mají blízko k energii? Afrika je velký kontinent, kde v jednotlivých zemích panují zmatky a omyly, což znamená, že se nemohu spolehnout na to, že z arabského regionu povede do Evropy stabilní

elektrické vedení. Takže si možná někdo řekne, dobře, raději budu vyrábět tam, než abych se spoléhal na to, že vedení bude stabilní, politicky stabilní. V tom vidím větší problém než v tom, že si v rámci Evropy nebudeme vzájemně dodávat elektřinu, kterou máme k dispozici.

A dále: Už jsem mluvil o dočasném nedostatku elektřiny. Velkoobchodní cena elektřiny se u nás pohybuje kolem 80 eur za MWh. Když večer začne nedostatek elektřiny, cena elektřiny vyskočí až na 110/120 eur za MWh. Abychom ten nedostatek pokryli, odebíráme českou elektřinu. To má za následek, že cena elektřiny pro české spotřebitele také stoupá. To znamená, že náš problém, který vytváříme naším nedostatkem elektřiny, vyvážíme do sousedního regionu. To je sice pro české výrobce energie příjemné, ale pro českého spotřebitele elektřiny je to nevýhodné. A takové jsou vzájemné interakce, které z toho vyplývají.

→ PD Dr. Antje Nötzold:

Děkuji! Nyní bych se vás všech ráda zeptala ještě na jednu otázku. Už jsme hodně mluvili o tom, v čem jsme propojení a vzájemně závislí – v rámci Evropy, ale i mimo ni. Zazněla zde klíčová slova jako „kritické suroviny“ a „dodavatelské řetězce“. Napadá mě také prohlášení paní komisařky Simson na začátku konference, kdy hovořila o tom, že chceme dosáhnout spravedlivé transformace, ale zároveň musíme být více nezávislí při výrobě energie. Moje otázka na vás všechny proto zní: Jak chceme jako střední Evropa tuto zranitelnost společně zvládnout? Jak můžeme jednat důrazněji, a ne jen reagovat na to, co se děje v našem sousedství, na to, co na globální úrovni dělají ostatní hráči v energetice?

→ **Dr. Dana Drábová:**

Podle mého názoru se ukázalo, že období, kdy pro nás energie byla velmi levná, velmi snadno dostupná, nás odnaučilo přemýšlet o souvislostech. Tohle období skončilo. My se potřebujeme vrátit k uvědomění si, že každá civilizace je tak rozvinutá a umožňuje tak dobrý život, jak má k dispozici energetické zdroje. Energie už pravděpodobně nikdy nebude tak úplně levná, jak jsme si od začátku 21. století zvykli. To, co je potřeba udělat, je vrátit se ke strategickému uvažování a k tomu – také už to tu bylo zmíněno mými ctěnými spolupanelisty, že vlády budou uvažovat v dlouhodobějším a možná méně podrobném kontextu, než si zvykli.

Kolega zmínil francouzské jaderné elektrárny. Ony jsou toho svým způsobem příkladem. Protože Francie si odvykla formulovat strategické priority v energetice a lavírovala mezi jaderné elektrárny ano, jaderné elektrárny s menším podílem, snížíme podíl na 50 procent, kdo ví, jestli reaktory stavět budeme, reaktory stavět nebude... To energetika nesnáší. Já vím, že v tom dnešním světě je velmi obtížné reagovat s nějakou dlouhodobou vizí. Ale pokud to nedokážeme, tak budeme v problémech, které pan Tillich předvídá, ještě déle, než on optimisticky vidí.

→ **Marian Jurečka:**

Jestli mohu navázat, myslím si, že vlády jednotlivých států spolu musí daleko více komunikovat, společně hledat synergie v plánování v rámci energetických koncepcí. Jsem toho již trochu pamětníkem, byl jsem členem vlády před 7 lety, kdy jsme schvalovali energetickou koncepci aktualizovanou v České republice.

Pamatuji si, že u toho materiálu nebyl žádný přesah, který by více zohledňoval situaci v ostatních státech, jejich strategické výhledy a postupy. To si myslím se musí změnit. Musíme i na evropské úrovni hledat odpovědi, pro to, jak postupovat v krizových situacích, protože pro tentokrát jsme to nějakým způsobem zvládli. Ale všichni, kdo jsme v politice aktivní, víme, že to bylo s obrovským vypětím sil. Zároveň to také neslo i politické následky v podpoře nestability společnosti a nárůstu dezinformační scény.

To jsou velmi nebezpečné momenty, kdy se v budoucnu všechny naše společné plány, které jsou motivované zodpovědností za udržitelné klima, za udržitelné životní prostředí do budoucna, mohou sesypat jako domeček z karet. V příštích volbách se může opakovat nějaká nepříjemná situace, třeba těsně před evropskými volbami. Nechci nic přivolávat, budu si přát, aby bylo období stability, ale najednou se toto může změnit. Najednou tady bude skupina politiků, kteří budou vidět jako daleko bližší národní zájmy než zájmy celospolečenské svých sousedů. Tady mám jednu důležitou poznámku. My jsme se tady bavili o velkých strategických věcech. Ale nesmíme zapomenout na lidi, kteří jsou sociálně zranitelní, protože ti mi často říkají: Vy mluvíte o obnovitelných zdrojích. A tito lidé je vnímají jako hrozbu, ne jako potenciál. Říkají, nám to dnes prodražuje naše náklady na domácnost, například emisní povolenky a jiné. Tito lidé o tomto principu neví, ale ví, že jim to zdražilo energie, to ví všichni. Ptají se, kde se v tom systému nacházím já? Tam musí být odpověď, že i oni budou mít v budoucnu prostředky na zvládnutí transformace, že i jejich domy, jejich byty budou energeticky úsporné

nebo budou pasivní. I oni budou schopni mít prostředky, se kterými to zvládnou. My jsme to u nás v České republice nastartovali už před lety, teď tento systém ještě více posilujeme. To znamená, zranitelnějším domácnostem dáváme devadesáti pěti procentní podporu na tento typ investic, protože jestli tyto lidi ztratíme, tak se to propíše i do toho, jak bude společnost po volbách fungovat. Jde o mou upřímnou žádost, zvláště když zde jsme z politického prostředí, abychom si toto nepřestali připomínat.

→ Stanislav Tillich:

V Evropě existuje forma spolupráce nazvaná Evropská síť provozovatelů přenosových soustav elektřiny (ENTSO-E). ENTSO-E se zatím díky inteligentnímu jednání odpovědných osob opakovaně podařilo zabránit situacím, jako je blackout. To znamená, že evropská spolupráce na energetickém trhu funguje vynikajícím způsobem. Dodávky energie z obnovitelných zdrojů, jaderné energie, uhlí, vodní energie atd. dosud fungovaly velmi dobře. Podařilo se dokonce i začlenění Ukrajiny do ENTSO-E, a to za obtížných podmínek jak na Ukrajině, tak na místech jejího připojení. To znamená, že za normálních okolností máme dobré předpoklady, máme kompetentní lidi, kteří jsou schopni takový trh řídit.

Když diskutujeme o otázkách konkurenceschopnosti a budoucnosti Evropy, domnívám se, že právě energetická politika je jednou z nejlepších evropských politik. V současné době máme všichni dojem, že máme v Evropě trochu tendenci, jak právě řekl pan ministr Jurečka, aby větší roli než společné evropské zájmy hrály zájmy národní. Ale energetický trh je celoevropský, což znamená,

že to, co se děje u nás, pocítí všichni ostatní. Když koso-vští Albánci v jisté době nelegálně odebírali elektřinu, elektroměry v Německu ukazovaly špatně. Takže se to zjistilo a pak také napravilo. To znamená, že jsme v této oblasti na sobě více než závislí. Teď je přece nejpraktičtější najít společnou strategii, společnou politickou reakci. Pokud se nám to podaří, tak se stane to, co říkal pan ministr Jurečka, že i obyvatelstvo bude vnímat, že nejedeme proti sobě, ale postupujeme společně.

Spotřebitel musí být samozřejmě připraven na to, že v přechodném období občas zaplatí vyšší cenu elektřiny, ale z dlouhodobého hlediska je trendem jednoznačný pokles cen, a to i u obnovitelných zdrojů energie. Na trzích je to vidět. Dlouhodobé prognózy jsou zde jasné. Takže se dělá opravdu hodně. Hledání správných odpovědí je podle mého názoru dobrou příležitostí pro Evropskou unii, aby nám dala pozitivní směr, vizi do budoucna. Doufám, že se to evropské politice podaří. Samozřejmě k tomu musí přispět i členské státy, protože ony jsou koneckonců Evropskou unií.

→ Dr. Mario Holzner:

Mohu-li to ještě trochu shrnout. Myslím, že jsme se víceméně všichni shodli na tom, že v Evropě je třeba více spolupracovat. Možná bych ještě dodal, že se také domnívám, že by se v Evropě měla posílit role obcí a regionů, protože právě ony jsou v první linii těchto strukturálních změn v energetice, v technologických otázkách, v otázkách migrace a demografických změn.

Proč máme na evropské úrovni tolik regulace? Snažíme se simulovat společný federální stát, aniž bychom

tomuto federálnímu státu dali centrální nástroje. Rozpočet Evropské unie činí jedno procento evropského hrubého domácího produktu, a to je samozřejmě směšně málo ve srovnání s tím, co mohou dělat Spojené státy se svými regulačními nástroji v oblasti daní a dotací. Proto se to snažíme simulovat regulací, což někdy funguje lépe a někdy hůře. V tomto smyslu se domnívám – a je to nesmírně obtížný politický proces –, že musíme přesunout moc z národních států v Evropě,

které jsou pro řešení úkolů 21. století příliš malé, na místní úroveň na jedné straně a na evropskou úroveň na straně druhé.

Podívejme se například na spotřebu energie v Evropě. Kde v Evropě jezdí vysokorychlostní vlaky? Existuje jen velmi málo vnitrostátních tras; tam kde existuje možnost koordinace, abych tak řekl, která skutečně do určité míry funguje, a to je Paříž – Marseille, Barcelona –

Madrid, možná Milán – Řím. Ve skutečnosti bychom mohli zrušit velkou část evropské letecké dopravy, která je nesmírně energeticky náročná, a nahradit ji v Evropě sítí vysokorychlostních vlaků. Všude tam, kde se nám podaří dostat dobu jízdy pod čtyři hodiny, dochází k masivnímu přesunu od letecké dopravy k vlakové. Včera jsem jel vlakem z Vídně do Prahy. Prostě je to velmi příjemné. Ve vlaku se dá ještě trochu pracovat a navíc je tam opravdu skvělá vlaková restaurace, kterou provozují České dráhy. Ale zase je to jen dvoustranná iniciativa. Opravdu potřebujeme více evropské koordinace.

→ PD Dr. Antje Nötzold:

Nyní nám ještě zbývá čas na otázky z publika.

→ Otázka z publika (Magda Vášáryová):

Budu mluvit česky, aby mě mohli překládat... Jmenuji se Magda Vášáryová, jsem kurátorkou Fora Mitteleuropa už několik let. Já velmi souhlasím se vším, co tady bylo řečeno, o tom, jak bychom se měli v Evropě domluvit, jak bychom měli koordinovat naše plány v oblasti energetiky atd. Ale to všechno závisí na tom, jak budeme jeden druhému důvěřovat. Důvěřovat, že opravdu neskrýváme za svou energetickou politikou nějaké svoje národní zájmy nebo podivné zájmy. Proto je moje otázka. Já jako velvyslankyně ve Vídni, ještě československá, jsem si zažila hysterickou antiatomovou politiku Rakouska. To znamená, že Rakousko bude muset přehodnotit svoji energetickou politiku. Ale moje hlavní otázka je na naše německé přátele. My jsme ztratili důvěru v to, že německá energetická politika je opravdu proevropská. A to nemluvím jenom o projektu Nord

Stream. Já bych se ráda zeptala bývalého pana ministerského předsedy Saska, co si myslí, že by Němci měli udělat, abychom jim více důvěřovali v oblasti energetické politiky. Děkuji.

→ Otázka z publika (Prof. Dr. Matthias Theodor Vogt):

Jmenuji se Matthias Theodor Vogt a jsem ředitelem Institutu pro kulturní infrastrukturu v Sasku. Především bych chtěl poděkovat organizátorům za jejich věcný a střízlivý přístup k těmto obtížným otázkám. Pane ministře Jurečko, před chvílí jste se zmínil o demografii. U nás, v Evropském městě Görlitz/Zgorzelec/Zhořelec, jsou nejsilnější kohortou obyvatel ženy starší 81 let. Na každou šedesátiletou ženu připadá jen asi 50 procent žen. A mladí lidé hledají co nejatraktivnější nabídky, což má za následek, že máme zásadní problémy například v oblasti péče. Potřebujeme tedy imigraci. Ale přichází k nám člověk, ne kus hnědého uhlí, který lze libovolně přesouvat po kontinentech. Lidé k nám přicházejí s

nadějemi, často s přehnanými očekáváními. Přicházejí pak do prostředí, které někdy nechce, aby se o ně starali lidé z Afriky, přicházejí do prostředí, které je už tak velmi pracovně vytížené, například v nemocnicích. Dnes večer mám tu čest předsedat konferenci v Liberci právě na toto téma. Proto se vás, pane ministře, chci zeptat: Jak se v České republice vypořádáváte s tím, že k nám přicházejí živí lidé, které navíc nutně potřebujeme, ale kteří jsou lidmi, a ne jen kusem uhlí?

→ Otázka z publika (Jiří Zahradník):

Také v češtině, byť zastupuji německou instituci. Moje jméno je Jiří Zahradník. Na Obchodní a průmyslové komoře v Drážďanech vedu Kompetenční centrum Česko. To je instituce, která pomáhá saským, potažmo německým firmám dostat se na český trh. Abychom nefungovali jako jednosměrka, tak pomáháme, podporujeme i české firmy, které se snaží dostat na německý trh. Pan Tillich u nás byl několikrát, paní Krejčíkovou jsem tady

zhlédl taky. Paní Meissnerová nás zná také. Já mám spíš takové konkrétní otázky, které dopadají na tyto podnikatele. Velkým problémem je právě energetika. Zažili jsme několik případů, kdy se české firmy chtěly napojit na německou síť, německé firmy na českou síť. Nelze. Není možné. Energie se dá nakupovat pouze virtuálně. První dotaz je, jestli se uvažuje i v rámci Evropy nebo EU o nějakém takovém řešení. Druhý dotaz, ten mířím na pana ministra Jurečku, patří asi mimo rámec této konference, a to je formulář vysílání pracovníků do zahraničí A1, který všechny firmy neskutečným způsobem byrokraticky zatěžuje. Na české straně ho nikdo nevyžaduje. Není mi znám jeden jediný případ, kdy by některý český celní úředník nebo úředník z České správy sociálního zabezpečení tento doklad kontroloval. Vím, že existuje dohoda na německo-francouzském pomezí, kde se v rámci nějakého příhraničního styku tento formulář úplně odstranil. Zajímalo by mě, jestli česká strana o něčem podobném uvažuje také.

→ Otázka z publika (Ulrich Lupart):

Jmenuji se Ulrich Lupart a jsem poslancem Saského zemského sněmu (AfD). Mám dotaz na paní doktorku Drábovou. Jak hodnotíte energetickou politiku německé spolkové vlády? Bude to mít dobrý konec, nebo nás v neposlední řadě kvůli rychlosti celého procesu čekají velké problémy? Dnes to bylo několikrát zmíněno: Je důležité, abychom si rozuměli a spolupracovali. Například v České republice se bude jaderná energetika provozovat i nadále. Co tedy čeká lidi v našich zemích?

→ PD Dr. Antje Nötzold:

Děkuji vám mnohokrát a tímto vám předávám slovo panelistům k poslednímu kolu odpovědí.

→ Stanislaw Tillich:

Rád bych odpověděl na otázku paní Vášáryové: Jak je to s důvěrou k Německu v sousedních zemích? Evropská unie je unie, která se stále ještě orientuje na Brusel a

západní Evropu, ačkoli je to již téměř 20 let, co do Evropské unie vstoupily země střední a východní Evropy. To tedy znamená, že když se stavěl Nord Stream 2 nebo Nord Stream 1, Poláci už tehdy říkali, že z toho mají velké obavy, a nebyli vyslyšeni.

V Německu jsme tehdy za kancléřky Angely Merkelové zahájili energetickou transformaci a také jsme se rozhodli postupně ukončit jadernou energetiku, rovněž za kancléřky, aniž bychom o tom mluvili se sousedy. Jedním z důsledků je, že polská vláda, resp. polský energetický průmysl instaloval fázové měniče, aby nemusel přenášet větrnou energii z Baltského a Severního moře přes Polsko a Českou republiku – s příslušnými ekonomickými důsledky pro podniky i pro obyvatelstvo.

To jsme udělali bez jakékoli koordinace. A právě proto, že Německo není zrovna nejméně důležitým partnerem v Evropské unii, se to mělo udělat jinak. Silné ekonomiky mají samozřejmě o to víc jít příkladem, např. stavět na spolupráci v rámci energetické politiky a přesvědčovat menší členské státy o prospěšnosti svých kroků, a ne je pouze stavět před výzvy, které ony pak musí řešit. Tak tomu bohužel v současné době je. Proto sdílím vaše obavy, že momentálně určitě existuje několik příčin, které narušují důvěru. Předpokladem je však absolutní důvěra. Jak už zmínil pan Jurečka, v evropské politice, jakož i v evropské energetické politice, je naprosto nezbytná transparentnost našich kroků.

Už jsem se zmínil o ENTSO-E a několikrát jsem s jejími pracovníky mluvil. Tam to funguje. Problém není v ekonomice, není v lidech, kteří to mají na starosti a kteří

to musí implementovat. Problémem jsou ti, kteří jim dávají pokyny, co mají dělat, konkrétně: jsou to političtí činitelé, kteří to či ono značně komplikují. Proto je v tomto kontextu politika skutečně rozhodující institucí, která může a musí přispět k vzniku důvěry. V tom s vámi naprosto souhlasím.

→ Marian Jurečka:

Jestli mohu zareagovat na dvě otázky, které přímo mířily na oblast, kterou mám ve své gesci. Já musím říct, že už poslední dvě, tři desetiletí se logicky děje to, že nám migruje pracovní síla z východu na západ. Viděli jsme to v době covidu, kdy velká část pracovníků z České republiky je velmi důležitá právě pro sociální a zdravotní služby v Rakousku i v Německu, stejně jsme to viděli i v ČR, kdy hrozilo, že nepřijdou zdravotní sestry a lékaři ze Slovenska. Tak třeba ve východní části České republiky by některé nemocnice nemohly vůbec fungovat. Vidíme obrovský objem lidí z Polska, ze Slovenska, z České republiky, z Ukrajiny, z jihovýchodní Evropy a dalších států, kteří pracují v západních státech, především ve staré evropské patnáctce, nebo čtrnáctce už dnes. To má nějaké limity. My vidíme, že dneska se pracovní trh posunuje dál na východ, přicházejí lidé z dalších zemí bývalého Sovětského svazu, z Kazachstánu a podobně, ale i tady budeme za pár let v situaci, kdy i tyto ekonomiky už nebudou tak vstřícné, aby z těchto zemí odcházelo tolik lidí, resp. tento ekonomický růst povede ke zpomalení tempa. Vy jste tady položil správný a nutný úhel pohledu do budoucna, tady to také zaznělo od mých kolegů, že v dlouhodobém výhledu, třeba v příštích čtyřiceti, padesáti, šedesáti letech a více, je jediným kontinentem, který demograficky poroste je Afrika. Afrika má dneska v

průměru porodnost více než čtyři děti na jednu ženu. Je to extrémně vysoké tempo růstu této populace. I tam se to někdy v budoucnu zastaví. Ale když to vezmu, všichni, co jsme v této místnosti, tak do konce našich životů demografie v Africe poroste. Tím pádem logicky, ať se nám to líbí nebo nelíbí, budeme v budoucnu tyto lidi na našem pracovním trhu potřebovat.

Samozřejmě já chápu, že je tady velmi silná rovina emoční, intimní a podobně. Je něco jiného, když pracuje český občan v rakouských sociálních službách, zde je velká kulturní blízkost, etnická a podobně. Dostáváme do úplně jiné roviny. Ale i na to budeme muset hledat systémově cestu. Myslím si, že tady jsou možnosti rozvoje v tom, že máme poměrně dobrou výhodu, a to v tom, že nejsme bývalou koloniální zemí. Jsme schopni mít do budoucna dobré vztahy a také jsme je měli. Když přijedu dnes do Afriky, a já jsem tam jezdíval jako ministr zemědělství velmi často, tak na jednáních potkávám vždycky někoho, kdo v České republice studoval, kdo ještě mluví česky. Jsou tam bývalí i současní prezidenti, i členové vlád, kteří studovali v České republice, tady v Praze, a mluví česky. My jsme tam dobré vztahy měli, jen jsme na ně za třicet let úplně zapomněli. Teď si myslím, že je potřeba je rehabilitovat, na úrovni školské spolupráce, na úrovni kulturní spolupráce, protože kultura je tím dobrým způsobem, jak stavět mosty, jak bourat bariéry a jak si porozumět.

Do budoucna je třeba počítat s tím, že obecně celá Evropa musí přehodnotit přístup k Africe. My jsme na Afriku i jako EU zapomněli. Dáváme tam nemalé finanční zdroje. Když do Afriky přijedete, vidíte právě na přístupu

mnoha afrických zemí k válce na Ukrajině evidentní obrovský vliv Číny, Turecka. Na západní části Afriky je to obrovský vliv USA a jihoamerických států. Ale evropský vliv v oblasti diplomacie, ten se tam už roky nepromítá. Ani v negativním smyslu, zaplaťpánbůh, ale ani v pozitivním smyslu. Takže toto je něco, co před námi jako politiky stojí, s čím musíme začít opravdu dlouhodobě pracovat a budovat dobrá přátelství. Musí to takto být propisováno i do společností na obou stranách.

K další otázce a nejedná se pouze o formuláře A1, ale celé oblasti administrativní zátěže migrace našich pracovníků přes hranice do jednotlivých států EU. Je opravdu vysoká. My tady řešíme mimo jiné už několik let na úrovni EU otázku dalšího sociálního zabezpečení v rámci nařízení. 883 Já jsem se s tím potýkal i teď v rámci předsednictví, budu se snažit hledat cesty k tomu, jak se aspoň tuto část pokusit zjednodušit. Já jsem dlouhodobě příznivcem toho, aby se to u krátkých výjezdů těmito formuláři nekomplikovalo. Uvítal bych mít tady možnost, že do třiceti nebo čtrnácti dní nebudeme tuto zátěž vyžadovat. Případně zpětně, případně prostě nějakou jednoduchou digitální formou pro všechny zúčastněné. Víím o tom problému, zatím jsme na něj upřímně neměli tolik času, protože jsme se loňský rok vypořádávali jak s ukrajinskou uprchlickou krizí, tak s předsednictvím, ale je potřeba, abychom tyto cesty hledali. Není to úplně jenom na libovůli jednotlivých států, tato evropská legislativa má poměrně jasné dopady a pravidla. Takže pořád se musíme pohybovat v rámci legislativního společného rámce. Je to věc, kterou slyším velmi často. Když jsem byl na návštěvě v Ústeckém kraji, tak to tam zástupci firem velmi intenzivně zmiňovali.

→ Dr. Dana Drábová:

... energetická politika Německa. Velmi váhám ji hodnotit. Evropa, myslím tím evropské společenství, vznikala na zakládajících smlouvách Společenství uhlí a oceli a římské smlouvy, které formulovaly společné přístupy, tak jak by je fungující společenství mělo mít. Vznik společné energetické politiky je však ještě docela daleko. I když události posledních dvou let, myslím, přispěly k větší motivaci. Proč o tom takhle obsáhle mluvím? Politická reprezentace Německa se rozhodla na základě společenské objednávky, že jaderná energetika je velmi kontroverzní téma. Koneckonců 65 procent našich německých přátel dlouhodobě říkalo: Nám se jaderná energetika oškliví. My se jí bojíme. Vy politici nás jí zbavte. Stalo se. Ta reakce byla podle mě v daném období z hlediska společenské dohody nejlepší ze špatných řešení. To znamená, Německo vsadilo, s vědomím toho, že má rezervu nebo pojistku v zemním plynu, na rychlý rozvoj obnovitelných zdrojů. Krátkodobě se to ukázalo jako úzké místo, ale dlouhodobě to zase tak úzké místo být nemusí. Koneckonců v nějaké další generaci Německu nic nebrání se k jaderné energetice vrátit. Ale musí na to být společenská objednávka. Krátkodobě by byla, protože loni 72 procent Němců říkalo: Nechte ty tři bloky ještě v provozu. Nechte je v provozu do roku 2035, tak jak bylo původně v plánu. Jenže tady narážíme na zmíněnou otázku toho, že energetika se nedá dělat bez dlouhodobých rozhodnutí. Nejsem v pozici cokoli doporučovat, ale vřele bych nedoporučovala, je to můj osobní názor, aby Německo pod tlakem aktuálních okolností nějakým dramatickým způsobem svoji energetickou politiku měnilo.

→ **Marian Jurečka:**

Já si ještě dovolím jenom krátkou repliku. Za posledních tři roky jsem strávil mnoho hodin diskusí se svými německými přáteli, včetně Friedricha Merze dalšími, o tématu, proč Německo odchází od jádra. Uvědomil jsem si na tom jednu důležitou věc. Naučme se respektovat rozhodnutí, které přichází z jiných států, i v této oblasti, teď se dívám i na naše přátele z Rakouska, protože si myslím, že to, co řekla paní předsedkyně Drábová, je velmi důležité. Politik musí nejenom řešit témata z hlediska racionality, ale i z hlediska toho, jak společnost některé věci vnímá. Nejde to od sebe úplně odtrhnout. Naučme se to. Ale zároveň se naučme tyto věci nastavit jako zrcadlo sami vůči sobě, protože jsme tady mohli mít v posledních letech otazníky nad Nord Streamem II, především po době Krymu. Ale řekněme si férově jako čeští občané, že dokud to teklo, tak nám to až tak nevařilo. Až přišla válka, tak jsme najednou říkali, jestli to Angela Merkelová náhodou neudělala úplně špatně. Po bitvě je každý generál. Ale do té doby naprostá většina z nás, kromě několika expertů na bezpečnost si říkala úplně dobře to není, ale dokud to teče, je to super. Také se musíme naučit začlenit náš pohled do tohoto hodnocení.

→ **Dr. Mario Holzner:**

Rád bych se ještě krátce vrátil k tomu, co pan předseda Senátu zmínil na začátku, a to k otázce zkušenosti s druhou světovou válkou jako kolektivní katastrofou. Tato zkušenost už v našich společnostech trochu vybledla a nyní nás možná znovu trochu probrala ruská invaze na Ukrajinu. Navíc se obávám, že se v posledních desetiletích etablovala kultura „Hlavně-neudělat-

-žádnou-chybu“, a to jak mezi politickými činiteli, tak v institucích. Když se podívám například na portfolio Evropské investiční banky: Prakticky neexistuje jediný projekt, který by měl nějaké problémy. Všechny projekty Evropské investiční banky mají ekonomické opodstatnění a fungují. Ale to ve skutečnosti není účelem investiční banky. Ta přece musí trochu riskovat. Tohle je má výzva, abychom se pro jednou vydali novými cestami, trochu experimentovali a také si dovolili občas něco pokazit. Myslím, že je to lepší, než nedělat nic a čekat, až se věci stanou samy od sebe.

→ PD Dr. Antje Nötzold:

Mnohokrát děkuji! Děkuji vám všem za tento skvělý panel. Diskutovali jsme velmi široce, ale téma energetiky jsme promítli téměř jen do odvětví elektřiny. Přitom energetika se skládá ze tří sektorů: energetiky, dopravy a teplárenství, přičemž právě teplárenství je oblastí, ve které nás v Německu, a nejen v Německu, čekají ještě velké výzvy.

Konstatovali jsme, že: V Evropě funguje na regulační a technické úrovni společný trh s elektřinou. Zároveň se energetická politika stále dělá hodně vnitrostátně. V Německu, v Evropě jsme mohli pozorovat téměř slepou víru v tržní přístup. Nyní vidíme, a to je pozoruhodné, že se o energetické politice hovoří jako o strategické politice, bezpečnostní politice. To je něco, co v posledních letech hodně zapadlo a v čem jsme se nyní probrali. Energetická politika je strategická politika, je to geopolitika, a právě to nás bude v příštích letech a desetiletích zaměstnávat. V Evropě bychom na to neměli znovu zapomenout. Neměli bychom na to zapomínat

nejen jako politici, ale ani jako společnost. Tím jsme formulovali přechod k odpolednímu panelu, který se bude zabývat stabilitou společnosti tvář v tvář čteným výzvám.

Téma II

Středoevropské společnosti v nejisté době – Stabilita a změna

*Hlavní průčelí
Valdštejnského
paláce, kde dnes
sídlí Senát Parla-
mentu České
republiky*

Úvodní referát

„Role střední Evropy v budoucnosti evropské spolupráce“

Dr. Ernő Schaller-Baross

» Vážený pane předsedo zemského sněmu Rößlere! Vážený pane předsedo Senátu Vystrčil! Vaše excelence! Dámy a pánové a především milí přátelé z celé střední Evropy! Chtěl bych nesmírně poděkovat panu předsedovi Rößlerovi za pozvání na toto významné fórum. S velkým potěšením jsem dnes přijel do překrásné Prahy, do srdce střední Evropy, abychom spolu s významnými představiteli a přáteli střední Evropy diskutovali o otázkách budoucnosti, které jsou důle-

žité pro celý náš region. Těší mě, že tato konference již několik let inspiruje přeshraniční myšlení a pomáhá tak našemu regionu hrát jeho skutečnou roli hnací síly rozvoje celé Evropy. Ve svém vystoupení bych se rád zamyslel nad touto rolí ve světle současného vývoje světové politiky.

Středoevropské společnosti skutečně zažívají nejisté časy. Musíme se proto pokusit přesněji určit, co by mohlo

být základem této nejistoty či tohoto znejistění. Jednou z globálních či externích dimenzí, která hraje významnou roli, je bezpochyby ruská agrese na Ukrajině. Události v bezprostředním sousedství našeho regionu přinesly hluboké změny známého geopolitického uspořádání, což má v neposlední řadě vliv i na náš region.

Hospodářská, energetická a společenská situace se rázem změnila. To znamená, že čelíme nové situaci, v níž se středoevropské společnosti musí nově definovat.

Abychom v takové situaci obstáli, je legitimní opět začít klást důraz na roli národů. Ty mohou poskytnout pomoc a ochranu v hodinách nouze, což zároveň znamená významné humanitární vypětí.

Střední Evropa toto očekávání od počátku konfliktu naplňuje. Pro nás je to největší humanitární operace v historii naší země. Od vypuknutí války prchlo přes maďarsko-ukrajinskou hranici před válečným děním více než 1,2 milionu lidí. Mnoho jich pokračovalo směrem na Slovensko, do Polska a Německa. Střední Evropa projevila velkou akceschopnost. Maďarsko již vynaložilo na podporu Ukrajiny více než 35 miliard forintů a je připraveno ve své pomoci válkou zmítané zemi pokračovat. Jediným trvalým řešením, které může v případě války zachránit životy, je samozřejmě mír, doufejme, že okamžitý mír.

Co se týče současné situace, máme ale také co do činění s vnitřní nejistotou vyplývající z určité ztráty orientace, již

jsme si zavinili sami. Příčinou jsou především strukturální debaty, které se dennodenně vedou v Evropské unii.

V roce 2004 se Maďarsku a dalším zemím střední Evropy vstupem do Evropské unie splnil dlouho očekávaný cíl a některým společnostem západní Evropy zase dávno splatný dluh vůči našim zemím. Tímto vstupem byly pro Německo a celou západní Evropu obnoveny 900 let staré trhy. Střední Evropa konečně i formálně, institucionálně, srostla se zbytkem kontinentu. Byl to jasný hospodářský vývoj, který vedl ke společnému úspěchu.

Evropa žije z rozmanitosti, kterou si také vytkla jako motto. S tím souvisí i to, že Evropa vnímá roli středoevropského regionu a respektuje odlišné názory, které jsou v tomto regionu neoddelitelnou součástí vytváření společenského názoru. To bylo v německé politice za Helmuta Kohla ještě samozřejmostí. Kancléř jednoty a čestný občan Evropy se v jednom ze svých projevů v roce 1997 zamýšlel nad rolí a vnímáním tohoto regionu takto: „Na pozadí hlubokých změn probíhajících ve světě musíme změnit naše smýšlení. To například znamená, že musíme očistit jazyk, který používáme, a přestat v Německu mluvit o východní Evropě, když máme na mysli Krakov. Krakov, dámy a pánové, se nachází ve střední Evropě, a to je více než jen zeměpisné označení. Ve svém myšlení a vnímání musíme konečně znovu pochopit význam středu Evropy.“ Doufáme, že stejně realisticky bude role střední Evropy vnímána i dnes. Doufáme, že toto Helmutem Kohlem před téměř 30 lety zmíněné pochopení v myšlení a cítění, které se již tehdy stalo skutečností, bude pro naše děti normální.

Že tomu tak není, by se dalo doložit fakty a čísly. V mnoha případech se výrobky vyráběné německými podniky v

zemích střední Evropy vyváží do Německa, odkud se následně reexportují do dalších velkých ekonomik. Vzájemný obchod mezi zeměmi Visegrádu a Německem navíc převyšuje objem obchodu Spolkové republiky Německo s USA, Francií nebo dokonce s Čínskou lidovou republikou. Jedná se o silné spojení vítězů. Evropa je pro střední Evropu situací, která je výhodná pro všechny. Naopak to také ukazuje, že Maďarsko je na Evropě ekonomicky velmi závislé, neboť 83 procent veškerého maďarského obchodu se uskutečňuje prostřednictvím vnitřního trhu EU. To je další příklad úspěchu evropského projektu, který členskými státy poskytuje dynamické obchodní prostředí a rámec pro národní hospodářskou spolupráci, na jehož základě můžeme plánovat naši společnou budoucnost.

Dalším úspěchem Evropské unie je bezpochyby zachování míru, což je pro nás Středoevropany obzvláště důležité. S mírem, který je výsledkem systému spojení, se v době od druhé světové války změnil také společenský blahobyt a zásadně se proměnilo pojetí chudoby.

Volný pohyb zboží a osob odstranil bariéry a otevřel dveře příležitostem. To jsou společné evropské výdobytky, které poskytují pevné základy i v nejistých dobách. V případě naší země doprovázel volný pohyb osob a počáteční ekonomická nerovnováha po vstupu do EU také odliv mozků. To jsme zažili také v Praze, Bratislavě, ale samozřejmě také v Sasku.

Domnívám se, že tomu tak dnes díky dynamickému rozvoji kontinentu a našeho regionu již není a stává se to stále vzácnějším jevem. Je úspěchem, že se mnoho mladých lidí, kteří studovali nebo pracovali v západní Evropě, vrátilo domů a svůj intelektuální a materiální kapitál i zkušenosti využívají ke svému osobnímu rozvoji a k pokroku Maďarska i celého regionu.

I přes čilou mezinárodní výměnu v nejrůznějších oblastech života však existují kulturní rozdíly, které utvářejí obraz našeho regionu. V prvé řadě bych rád konstatoval, že máme jinou představu o tom, jak by měla být společnost uspořádána, než západní Evropa. To je ale naprosto v pořádku. Evropská komise musí respektovat demokratická rozhodnutí maďarských a středoevropských zemí. V Maďarsku se domníváme, že k silnějšímu společenství nás nedovedou federalistické tendence, které by Evropskou komisi přeměnily na evropskou vládu, a orgán s největší demokratickou legitimitou, Radu Evropské unie, by přetvořily v Senát s jakousi poradní pravomocí, čímž by jej oslabil. Horečnaté sny o plíživém rozšiřování pravomocí Evropského parlamentu, který není autonomním zákonodárným orgánem, nad pravomoci národních parlamentů povedou pouze k rozkladu společenství, které je bezpečným rámcem pro harmonickou spolupráci suverénních států a demokraticky zvolených vlád.

Maďaři jsou hrdí Evropané, hrdí Středoevropané, ale především hrdí Maďaři. To se nevyklučuje a nikdy nebude vyklučovat. Naše místo bylo, je a bude v Evropě, ale chceme Evropu, v níž panuje respekt – i ve smyslu Helmuta Kohla – vůči každému, kdo sedí u stolu.

To předpokládá, že všude v Evropě, od Helsinek po Vallettu, od Lisabonu po Bukurešť, budou respektována národní práva na sebeurčení. Pokud tomu tak bude, pak můžeme společně slušně a důstojně nadále kopat za evropskou věc a společně překonat vnitřní nejistotu, která nyní vyrůstá z rozdílných zájmů federalistů a národních zájmů jednotlivých členských států.

V této souvislosti bych vás všechny rád vyzval, abyste pomohli zajistit, že naše země budou i nadále úzce a partnersky spolupracovat. Polsko, Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Rakousko a Německo mohou být i v budoucnu motorem evropského hospodářství. Střední Evropa je historicky, kulturně a hospodářsky provázána tisíci vlákny. Akceptujme, že struktury evropských společností a určité hodnoty nemusí být nivelizovány. Respektujme naše smlouvy a tím i sebe navzájem. Jen tak může střední Evropa a celá Evropská unie zůstat příkladem úspěchu. Pojďme společně interpretovat nové výzvy jako příležitosti a uchovávat naše sdílené dědictví, které je pevně zakotveno v kultuře a identitě střední Evropy, a to i v dobách, které se zdají být nejisté.

Mnohokrát děkuji za pozvání i za pozornost. «

A photograph of Pavel Fischer, a man with a shaved head wearing a dark blue suit and a bright blue tie, speaking at a wooden podium. A microphone is positioned in front of him. The background is a light blue wall with the text 'SENÁT' and 'PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY' visible. A green banner is overlaid on the left side of the image.

Úvodní referát

„Umění a estetická výchova jako cesta k odolnosti“

Pavel Fischer

» Vážený pane předsedo, páni senátoři, vážení členové saského parlamentu, milí přátelé, dámy a pánové.

Česká republika je stát, ve kterém vidíme stále mimořádnou pestrost napříč teritoriem. Vidíme například, když se podíváme i do výsledků prezidentských nebo jiných voleb, obrovský rozdíl mezi hlavním městem a periferií. Také vidíme, když začneme studovat podrobnější data, že tady jsou regiony, které

jako kdyby zůstávaly na druhé koleji. Jako kdyby se rozvíjely pomaleji. Když začneme studovat proč – všechny souvislosti, neunikne nám, že mluvíme o regionech, které jsou strukturálním způsobem dlouhodobě postižené. Nic naplat, pokud tam posíláme peníze, nepřinášejí tyto peníze příslušný účinek.

Vidíme na celé řadě příběhů konkrétních lidí, že buď zůstanou v tom regionu žít a zavřou se jim některé možnosti,

nebo aby mohli pokračovat například ve studiu nebo najít zajímavou práci a uplatnění, tak musejí odejít, v lepším případě se tam vrací až později, například na důchod. Tohle svědectví o zemi, která není příliš rozsáhlá, která není ani příliš lidnatá, je nás 10 milionů, dovedlo některé členy tohoto Senátu k tomu, abychom založili zvláštní komisi, která se má věnovat těmto znevýhodněným regionům. Často se skutečně setkáváme s lidmi, kteří mají pocit, že se s nimi jakoby nepočítá. K lékaři to mají daleko, do školy to mají daleko, do práce to mají daleko. Když chtějí opravdu občanské služby na úrovni 21. století, jak jsme zvyklí, tak musejí do hlavního města. Psychologicky vzato ale ta vzdálenost od nich do hlavního města je nekonečná. Přitom pocit, že se s lidmi počítá, že mají šanci, že jim někdo pomůže, že se dovolají svého práva, je mimořádně důležitý.

Dnes dopoledne jsme mluvili o celé řadě výzev, o energetice, o ruské agresi, o hrozícím a hrozivém vlivu totalitní Číny, která zkouší měnit pravidla hry, nejenom v Číně, ale i globálně, dokonce i v našich společnostech. Mohli bychom o tom hodně vyprávět i tady v Senátu. Ale dovolte mi, abych se věnoval něčemu jinému, protože dnes se budeme v odpoledním panelu věnovat občanské společnosti a občanům, resilienci a schopnosti domluvit se mezi občany našich zemí.

Máme se o co opřít, když přemýšlíme nad tím, jaké nástroje máme v ruce, a nemyslím teď opravdu žádné vyspělé technologie. Jeden filozof, ukrajinský filozof, který žije a tvoří a přemýšlí v Kyjevě navzdory bombardování, tak vydává velmi strhující svědectví o evropské kultuře. Jmenuje se Konstantin Sigov. Minulý týden byl v Praze. Měl

tady řadu přednášek. V jedné z těch přednášek zmiňuje, že svět a Evropa, to je trošku jako Babylonská věž. Máme tady zmatení jazyků, často si neumíme rychle porozumět. Ne všechno se nám daří hned rozklíčovat. Možná, že z toho můžeme mít pocit nekomfortu nebo dokonce ohrožení. A přitom v té Babylonské věži, vzpomíná tento filozof, zůstala jedna komůrka stranou zájmu. Jako kdyby zůstala nedotčena tím zmatením jazyků. V té komůrce, pokračuje filozof, se scházejí muzikanti a nadále pokračují v tom, co vždycky dělali dobře, to znamená, dělají výbornou hudbu, dělají skvělé umění. Nepotřebují u toho žádné překladatele.

Včera, jen několik kroků odsud, slavil významné životní výroční jeden brilantní pedagog, který v Praze na Akademii múzických umění vyučoval v minulých 30 letech klavír. Je to brilantní sólista. Na pódiu k jeho narozeninám se vystříдалo snad 40 jeho žáků. Ten pedagog nesesedl v publiku, ale seděl za klaviaturou. Každý z těch žáků s ním zahrál jednu větu. Umíte si představit, jak krásný a dlouhý to byl koncert! Ten pedagog se jmenuje Ivan Klánský. Všiml jsem si tam, že mezi virtuosy, kteří tam přicházeli hrát, bylo i více muzikantů, kteří působí v Drážďanech nebo v dalších městech Saská. V Drážďanech působil v 18. století génius baroka Jan Dismas Zelenka. Skladatel, kterého obdivoval Johann Sebastian Bach, který v Lipsku, také v Sasku, působil více než 20 let svého životního vrcholného tvůrčího období. Universalita nebo srozumitelnost děl, která nám zanechali, by nás měla vést a přivést k otázce, co můžeme dělat my dnes v 21. století. Ano, mluvím o výchově k umění a k hudbě.

Ten, kdo někdy chodil do hudební školy – já jsem hrál čtvrt století na housle, jako člen orchestru jsem objel Evropu

několikrát– tak ten, kdo chodil do hudební školy, ví, že ho to učí disciplíně, rozvíjí to schopnost představivosti, abstraktivní představivosti, paměti, schopnost se koncentrovat a vyjadřovat emoce, poskytovat individuální péči. V době krize školství, mohli bychom mluvit o tom, co propuklo v ČR v těchto týdnech, můžeme každému žákovi v hudebním a uměleckém vzdělání věnovat individuální péči, doprovázet ho, přivést ho k tomu, co opravdu bude umět, třeba změnit několikrát instrument jenom proto, aby se našel v tom, co mu půjde. Tato práce s problematickými žáky je možná ještě důležitější, když si uvědomíme, že přeplněné třídy našich škol nemají často čas nejenom na individuální práci s žáky, často nemají čas ani na to vychovávat děti. Na estetickou výchovu už tam nezbývá často

ani energie. Přitom uplatnit se právě v životě jako člen orchestru nebo jako člen nějakého uměleckého souboru se člověk učí a zjišťuje, že může hrát různé role.

Rozumět emocím a zkoušet se vyjadřovat univerzálně, třeba v případě hudebníka jazykem hudby. Ve střední Evropě je právě spolupráce v hudbě a umění odjakživa neuvěřitelně zažitou realitou, jmenoval jsem příklad s Dismasem Zelenkou nebo Johannem Sebastianem Bachem nebo Ivanem Klánským, kterého jsem zmiňoval na začátku. Když se podíváte na to, jak Mozart křížoval našimi zeměmi, kolik vytvořil děl jenom poté, co se na chvíli zastavil ve Vídni, poté v kočáře skládal další díla cestou, nebo někde v hostinských pokojích dopisoval geniální skladby, které nás

Úvodní referát

okouzlují i dnes, tak si uvědomíme, jak mimořádný prostor máme možnost obývat.

Někdy se tomu tady říká „konzervatoř Evropy“. Není to pro elity. Je to pro řadové občany, protože tady vidíme lidovost, přístupnost, propojenost, lokálnost, přitom neuvěřitelnou univerzalitu. Tak mi dovolu v závěru tohoto zamyšlení položit otázku: Není toto také náhodou jedna z mimořádných cest k porozumění mezi námi, přes hranice, ale i uvnitř našich společností, kde máme regiony, na které se tak trochu zapomnělo? Není náhodou toto jedna z cest k porozumění, že můžeme zvát do spolupráce i ty,

kterí možná na vysvědčení nemají samé jedničky, ale kteří by se mohli zapojit v něčem, co nás spojuje s naší historií, co hovoří univerzálním jazykem, jazykem, kterému je rozumět daleko od nás, dokonce i na jiných kontinentech...

Mluvím o tom proto, že pandemie několik let devastovala naše umělecké instituce, že pandemie covidu devastovala společenský život, že pandemie covidu nejenom vyhnala publikum ze sálů, ale umělce často donutila, aby se zapojovali jako šoféři nebo pokladní v supermarketu. Nechme je tam sedět za pokladnou v supermarketu déle, než je potřeba!

Bez chytré, prozíravé, dlouhodobé podpory veřejných institucí, jako je Sasko, saská vláda nebo česká vláda, jak bych si přál, nebo EU a vlády těch států, které jsou tady dnes zastoupeny, nedostaneme tyto naše umělce od pokladních kas v supermarketech zpátky. Přitom je to poklad, který nás může dovést k většímu porozumění, k harmonii, mluvíme-li o hudbě nebo o umění obecně, k tomu, abychom vyjadřovali emoce a rozuměli emocím.

Fascinovalo mě, když jsem působil jako velvyslanec, že jsem mohl mluvit klidně 30 minut ve vybrané francouzštině a nestačilo to. Naopak stačilo, aby přišel skvělý kumštýř, hudebník nebo malíř plakátů, který třeba nakreslil něco, co bylo neslušné vůbec pojmenovávat, a všichni mu rozuměli, protože v umění umíme a můžeme vyslovovat nevyslovitelné, dotýkat se něčeho, z čeho máme obavy, ale také formulovat něco, co je součástí naší naděje nebo toho, co bychom chtěli změnit.

Proto je tak důležité nechávat prostor pro umění také v naší středoevropské spolupráci, podporovat umění, abychom si vlastně vzájemně mohli rozumět i ve věcech, které je těžké překládat. Kdybychom ty frustrace nebo naděje nebo pocity zklamání nedávali možnost lidem vyjadřovat a chápat v umění, mohli bychom se probudit jednou v regionu, kde budou vládnout politické síly, které právě s těmito nevyslovenými věcmi budou umět velmi mazaně a rafinovaně pracovat.

Tak jsem chtěl poděkovat za toto místo dialogu, protože porozumění je předpokladem resilience, odolnosti našich společností a umožňuje nám podívat se do budoucnosti s nadějí. Já jsem chtěl všem poděkovat za podíl na tomto krásném díle dnes. Těším se na odpolední debatu. Děkuji. «

Hlavní sál (Rytířská sál) ve Valdštejnském paláci

Pódiová diskuse

Gerald Schubert
(Moderátor)

Dr. Martin Buchtík

Dr. Zoltán Szalai

→ Gerald Schubert (Moderátor):

Děkuji předsedovi Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR za toto vystoupení. Zdůraznil jste nejen význam pocitu vyloučení v různých regionech, ale také význam komunikace, umění a nakonec i porozumění – jednoho z mnoha důvodů, proč jsme dnes tady.

Na úvod našeho panelu „Středoevropské společnosti v nejisté době – stabilita a změna“ bych rád položil poměrně obecnou otázku, abychom si ujasnili, o čem se vlastně bavíme. Už jsem zmínil, že navazujeme na Stře-

doevropské fórum ve Vilniusu 2022, které tehdy bylo bezprostředně ovlivněno ruskou agresí vůči Ukrajině. Nyní jsme o mnoho měsíců zkušenější, a přesto musím konstatovat, že stále není zcela jasné, o jaký konflikt se jedná. A reakce středoevropských společností, o nichž chceme nyní hovořit, velmi souvisí s tím, jak je tato válka vnímána. Někteří ji vnímají jako jakýsi regionální konflikt na nejzazším východním okraji Evropy, do kterého nám nic není, jiní mluví o válce proti evropským hodnotám, a další zase o třetí světové válce, která nejen hrozí, ale údajně už začala. To je mimochodem i názor ruského historika, který měl minulý týden před-

Pavel Fischer

nášku ve Vídni. Putin to prý vnímá tak, že je uprostřed velkého konfliktu se Spojenými státy. Pravděpodobně je na všem trochu pravdy, protože právě tato válka stojí denně mnoho životů a také nutí jednotlivé společnosti střední Evropy různými způsoby reagovat. Zajímalo by mě, jak to vidíte vy osobně. Co je to za válku a jak na ni reagují společnosti ve vašich zemích?

→ **Pavel Fischer:**

Děkuji za úvodní otázku. Když jsme viděli, že se minulý únor rozpoutala nová etapa agrese Ruska proti Ukrajině, tak jedna z otázek byla, jak dlouho veřejnost bude

schopna udržet podporu Ukrajině. Druhá otázka, jak dlouho se nám podaří, aby západ, Evropská unie nebo země NATO držel pohromadě. Dnes, více než po roce od těch událostí, vidíme, že se v ČR daří stále nadpoloviční většinou veřejnosti podporovat pomoc Ukrajině, že se jednota nebo synergie mezi zeměmi EU a státy NATO podařily víceméně udržet. To předpokládalo nejenom sympatie na straně společnosti, ale také velké angažmá politických představitelů, včetně parlamentu.

Jak to číst? Já vám nabídnu jeden rastr nebo jeden typ kritérií. Když skončila druhá světová válka, tak světové společenství vepsalo do společného zakládacího dokumentu OSN ideály, aby se velké konflikty už nemohly opakovat, a mechanismy, které by se v případě, že přijde nějaká konfliktní situace, řešily jinak než společným střetem. Mluvím o Chartě OSN, ve které se mluví o nedotknutelnosti hranic, ve které se mluví o tom, že spory není možné řešit ozbrojenou silou, dokonce že není možné ani vyhrožovat použitím ozbrojené síly. V případě vyhrožování ozbrojenou silou si musíme teď dát stranou Čínu a položit si otázku, zda náhodou Čína jako stálý člen Rady bezpečnosti, ve chvíli, kdy vyhrožuje Tchaj-wanu, že si ho podmaní ozbrojenou silou, už nepřekročila pravidla chování, ke kterým se sama zavázala, když vstupovala do OSN. Jako stálý člen Rady bezpečnosti na sebe dokonce Čína převzala mnohem větší nároky na dodržování pravidel než ostatní řadoví členové.

To je Čína. Je to mocnost, která uzavřela trvalé partnerství v předvečer toho šíleného ozbrojeného vpádu na Ukrajinu s Ruskem, s Ruskem, které porušilo

nedotknutelnost hranic, které spory řeší ozbrojenou silou, dokonce ani neřeklo, jaké spory bude řešit. Smysl totiž toho jeho konání, mluvím o Rusku, nikdo pořádně nepojmenoval, slyšeli jsme o denacifikaci, deukrajinizaci, deeuropizaci...

Tam už vidíme, že si v podstatě Rusko dovolilo hrát s výrazy, které jako kdyby popíraly právo Ukrajiny na vlastní existenci. To jsou velmi vážná porušení Charty OSN. Opět ze strany státu, který je stálým členem Rady bezpečnosti, který na sebe převzal tím pádem vyšší nároky na to, že se těmito pravidly bude sám řídit. Z hlediska mezinárodního práva je to ještě o to komplikovanější, že Rusko dokonce ani do současnosti, do dnešního dne, Ukrajině nevyhlásilo válku. Ale vede speciální operaci. Takže jak to čte česká veřejnost? Ve světle našich zkušeností, historických zkušeností z 20. století, například z okupace v roce 68, ale i z těch dalších předcházejících, které souvisely s rozpoutáním druhé světové války? Čteme to velmi zjitřeně, protože nám to připomíná temné chvíle, ve kterých se Evropa lámala, rozhodovala se o vstupu do války, například o našem území, suverénním území Československa, rozhodovali jiní bez nás. Proto se mi zdá, že ono vnímání aspoň v české společnosti, když k tomu připočteme parametry OSN (a Československo bylo jedním ze zakládajících členů) je velmi ostré i dnes. Mám za to, že tady v parlamentu pracujeme na tom, aby ta podpora byla robustní a přesvědčivá i do budoucna. Děkuji.

→ Gerald Schubert:

Děkuji mnohokrát. Jako Rakušan bych chtěl říci, že mám někdy dojem, že polarizace u nás zdaleka nemůže bujet

tak jako v České republice nebo na Slovensku. Možná na to ještě přijde řeč. Na Slovensku budou brzy volby. Takže tam je to samozřejmě velké téma. V Rakousku jsou také různé názory, ale vstupuje zde do hry něco, co někteří nazývají trochu pejorativně romantikou státní smlouvy. V roce 1955 začalo být všechno „zase dobré“, Rakousko se stalo svobodným a Sovětský svaz mu vždy spolehlivě dodával plyn, a to i v době studené války. Mnoho lidí si vlastně přeje, aby to tak bylo i nadále. Všechny ty velké historické zlomové události jako v Maďarsku v roce 1956 nebo v Československu v roce 1968 se u nás neodehrály. Rakouské myšlenkové nastavení je úplně jiné. Pane Szalaii, souhlasíte se mnou? Je polarizace v Maďarsku větší, nebo tam snad z jiných důvodů není vůbec?

→ Dr. Zoltán Szalai:

Myslím, že v Maďarsku jsou polarizace obecně a touha po diskusi větší. Možná bych to nenazýval polarizací, protože například v osobním životě nemám zkušenost s tím, že bych nedokázal udržet dobré vztahy s přáteli nebo známými, kteří nemají stejné názory jako já. Takovou polarizaci nevidím. Na druhou stranu si myslím, že diskusní kultura je poněkud odlišná od té, s níž se v současné době setkáváme v německy mluvícím světě. V Maďarsku se vedou živější debaty, existují různé názory, které zaznívají i v mainstreamových médiích. Hodně spolupracuji s mladou generací. Někomu, komu je osmnáct nebo dvacet let, nemohu nabídnout něco nudného, kde slyší jen jeden názor. Nebo pozvu vás, protože jste nejlepší novinář v Rakousku, a studenti si to rádi poslechnou. Když vás pozvu podruhé, tak také, ale potřetí se zeptají, jestli si nemůžeme pozvat někoho

jiného nebo jestli vás můžeme s někým konfrontovat. Myslím, že v Maďarsku je v současné době velmi silný tento druh debatní kultury.

Maďarský tisk je v Maďarsku velmi polarizovaný. Momentálně máme větší diverzitu než před více než dvaceti lety. Zaznívají různé názory, ne jako – řekněme – před 20, 30 lety, kdy jsme měli převážně postkomunistický tisk. Potomky postkomunistů tam máme ještě pořád, ale jsou tam i jiné hlasy, které vyváženě reprezentují všechny názory. Když se v Maďarsku někdo chce informovat o určitých věcech, může se podívat na různé webové stránky, do novin a získat informace tam.

K Ukrajině: Nemohu říci nic moc jiného než pan velvyslanec. Loňský 24. únor byl v Maďarsku hodně černým dnem. Vypuknutí pandemie bylo podobnou událostí, kdy společnost pocítovala velkou nejistotu a strach. Samozřejmě máme zkušenosti z doby po druhé světové válce nebo z roku 1956. Myslím, že Maďaři nejlépe vědí, jaké to je, když Rusko někoho zcela neoprávněně napadne, a to nejen z právního hlediska, jak tady bylo řečeno, ale i lidsky zcela nepřiměřeně, nepřijatelně.

Jsem také velmi hrdý, protože maďarská společnost zahájila největší humanitární akci od války v Jugoslávii. Přijali jsme více než milion uprchlíků, kteří přišli z Ukrajiny do Maďarska. Mnozí z nich poté pokračovali do západní Evropy. Ale mnozí, několik set tisíc, zůstali. Nemělo by se také zapomínat na skutečnost, která byla pro maďarskou společnost také velmi bolestná, a sice že tato agrese vtáhla do války dvoustetisícovou maďarskou menšinu na ukrajinské straně ukrajinsko-maďarské hranice. V různých bitvách této války již padlo několik set osob maďarské národnosti. Myslím, že každý v Maďarsku má nějakého známého, který pochází ze Zakarpátí, tedy z Podkarpatské Ukrajiny, a vyprávěl o bolestných zážitcích z této války. Podle mého názoru to maďarskou společnost zasáhlo hlouběji než cokoliv jiného od převratu.

→ **Gerald Schubert:**

Děkuji. Rád se k tomu vrátím později v diskusi, až budeme hovořit o sankcích a maďarském postoji k nim. Nejprve bych ale rád předal slovo Martinu Buchtíkovovi, který situaci analyzuje jako český sociolog. Na podzim jsem byl na dvou různých demonstracích relativně krátce po

sobě na pražském Václavském náměstí a psal jsem o nich. Jedna byla pro podporu Ukrajiny, druhá byla proti podpoře Ukrajiny. Myslím, že obě byly poměrně velké, přišel zhruba stejný počet lidí, kolem 70 000. Vlastně to byla tak trochu i demonstrace za vládu a proti vládě. Ale demonstrovat za vládu jaksi není úplně dobrý narativ. Proto se říkalo, že demonstrujeme proti strachu. Právě to tam chtěli organizátoři sdělit: Nebojme se! Putina se nebojíme! Druhá demonstrace byla proti sociálním dopadům sankcí. Takže dvě demonstrace, které se těžko mohly lišit víc. Jsou toto v zásadě ty hlavní směry v české společnosti? A jak velké jsou podle vašeho názoru oba tábory?

→ Dr. Martin Buchtík:

Často se hovoří o tom, že nejen česká, nejen středoevropská, ale vlastně globální společnost je v národních státech polarizovaná a rozdělená. Z našich dat, zejména o české společnosti, vyplývá, že tomu tak není, že česká společnost směřuje spíš k roztržtění, k fragmentizaci na malé střípky, než že by směřovala k boji dvou nesmiřitelných barikád tak, jak si někdy představujeme politiku ve Spojených státech amerických, kde vlastně všechna politická rozhodnutí směřují k tomu dvoupartijnímu systému, a tím pádem té polarizaci opravdu nahrávají. Ostatně i ve Spojených státech amerických se teď hodně hovoří o tom, že umírnění voliči nebo běžní voliči demokratů mají blíže k běžným voličům republikánů, než jakoby k těm odlehlým křídům, jako je v případě republikánů například Tea Party.

Co to ale způsobuje v ČR, je to, že ty krajní hlasy jsou slyšet. Ony jsou totiž srozumitelné. Vy potřebujete

srozumitelnost proto, abyste v sedmi sekundách dokázali vyjádřit svůj politický názor, stejně tak jako za 7 sekund potřebujete prodat svoji tyčinku Snickers. Je zajímavé, že politická reprezentace na tuto hru velice často přistupuje. Nejednou se mě politici ptali, nikoliv jak máme hájit hodnoty, které politická strana nebo já jako zástupce politické strany vyznávám, ale co mám tedy říct voličům, aby mě zvolili. Je to přirozené, protože každý chceme svoji práci. Na druhou stranu to vlastně vyvolává pocit ve veřejnosti, že ta debata je velmi polarizovaná.

To, co vy jste viděl na Václavském náměstí, jsou vlastně nereprezentativní části populace, protože česká populace většinou neprožívá takto silně jednotlivé události. Jít na demonstraci je pořád trochu zvláštní. My pořád máme, aspoň v generaci mých rodičů, ty příznačné průvody na 1. máje s mávátky. Nevím, jestli je to i v dalších státech střední Evropy, ale k tomu je prostě skepse stále. Česká společnost i jiné středoevropské společnosti nejsou polarizované v tom smyslu, jestli patří na západ nebo na východ. Ta diskuse, která se vede, je, jestli patříme na západ, ať už proto, že chceme, nebo proto, že musíme, nemáme na vybranou, nebo jestli chceme být mostem mezi východem a západem. Děje se to v Čechách, na Slovensku, v Rakousku i v Maďarsku. Vidíte, že podoba toho, jak být mostem mezi východem a západem, je v každé zemi úplně jiná. U nás v Čechách je to takové, že chceme být druhým Švýcarskem, přičemž česká veřejnost o Švýcarsku ví, že tam mají krávy, které pravděpodobně nejsou fialové, čokoládu, která souvisí s těmi krávami, a pak banky, peníze, hodinky a nádhernou přírodu, což ovšem v Čechách máme také. Je to jed-

na z mála věcí, kromě Jardy Jágra, na kterou jsme opravdu hrdí. To je vlastně zvláštnost této debaty, protože být mostem mezi východem a západem je jedna věta, která ale v každé zemi zní úplně jinak.

→ **Gerald Schubert:**

Jaké jsou sociální důsledky války, které jsou významným zdrojem obav a o které šlo při obou demonstracích na Václavském náměstí? Jak masivní jsou vůbec tyto sociální dopady v České republice? Jak si to můžeme představit? Byla to inflace? Byly to ceny energií? V jaké fázi to podle vás nyní je? Mají širší vrstvy velké existenční obavy?

→ **Dr. Martin Buchtík:**

Dá se to tom hovořit ekonomicky nebo kulturně. Já začnu tou druhou věcí, protože ta je zjevně patrná. V tomto panelu sedí pět vzdělaných, bohatých, bílých, privilegovaných mužů. Kdybychom prodali naše obleky, tak pravděpodobně zdesetinásobíme šanci chudého dítěte na to, aby vystudovalo vysokou školu. My je samozřejmě neprodáme... Ony jsou obnošené a tak. Ale kdybychom si nekoupili další oblek, pravděpodobně by se nám to povedlo. Je tedy otázka, jestli mluvíme v 21. století stále za všechny, když tady sedíme a moudře křičíme, nebo jak se v Čechách často říká, jestli nekřičíme do mraků. Ke komu vlastně mluvíme a koho reprezentujeme.

Ta ekonomická odpověď je, že v ČR není problém až tak příjmové chudoby, ČR je velmi homogenní, co se týká příjmů, roste ale majetková chudoba. To je vlastně otázka samostatné diskuse. Když se bavíme v datech, tak pokud před pandemií, řekněme, nebo v roce 2020 mělo

problémy 8 procent populace, tak dnes je to přinejmenším dvojnásobek. Jasně, z 8 na 16 procent je to pořád málo procent, ale je to milion lidí, kteří se ocitají v problémech. V našich výzkumech ještě na začátku roku 2020 pouze 3 procenta lidí říkala, že svoji ekonomickou situaci nezvládají. Dnes je to 9 procent lidí. My víme, že naše výzkumy prostě nedokážou zasáhnout část populace, která je na tom výrazně špatně. To znamená lidé, kteří jsou bez domova nebo bez střechy nad hlavou jako svojí vlastní, to znamená, přespávají na ubytovnách nebo u přátel. Čili ten problém se znásobuje.

My tady si nemůžeme pojmenovávat situaci tak, že tomu intelektuálně rozumíme, protože jsme ji pravděpodobně nikdy nezažili. To je vlastně potom odpověď i na vaši první otázku. My žijeme ve stejných zemích, ale žijeme úplně jiné životy. V Praze vysokoškolsky vzdělaný člověk je mnohem podobnější vysokoškolsky vzdělanému z Budapešti, z Berlína nebo z Kolína nad Rýnem, z Bratislavy, než člověku, který žije o 120 kilometrů dál, řekněme třeba na okraji Lipska nebo u Ústí nad Labem.

→ Gerald Schubert:

Přejděme k Maďarsku. Jak silné jsou dopady na maďarskou společnost, alespoň na tu část, která by tak jako tak trpěla existenčními potížemi? Možná bychom pak mohli hned navázat na debatu o sankcích. Sankce nekritizují jen lidé, kteří z nějakého důvodu cítí blízký vztah k Putinovi, ale také lidé, kteří se obávají, že se sankcemi v konečném důsledku střílíme do vlastní nohy a zatěžujeme jimi naši vlastní ekonomiku. V oficiálním diskurzu v Maďarsku tomu tak bylo. Na jedné straně si vzpomínám na plakáty s vyobrazením padajících bomb, na kterých bylo napsáno „sankce“. Ale na druhou stranu je třeba říci, že maďarská vláda v Evropské radě pak se sankcemi vždy souhlasila. Jak to vidíte vy? Jak silné jsou ekonomické důsledky sankcí v Maďarsku? Jak je tato vládní komunikace vnímána? Jak to funguje v praxi?

→ Dr. Zoltán Szalai:

Tak tedy, ekonomické otázky se v Maďarsku řeší zejména v souvislosti s energetickou problematikou. Maďarsko je jedním ze států, které byly a jsou silně závislé na ruské ropě a plynu. Více než 90 procent zemního plynu

pocházelo a pochází z Ruska a téměř 70 procent ropy. Evropská debata byla vlastně o tom, aby se to ze dne na den změnilo. Pro Španělsko nebo Nizozemsko jsou takové energetické sankce samozřejmě něco úplně jiného než pro Budapešť, Bratislavu nebo Prahu.

Zajímavé je, jak Maďaři vidí sami sebe. Když se v Budapešti někoho zeptáte, co si myslí o Evropě, údaje Eurostatu ukazují, že Maďaři jsou velmi silnými příznivci Evropy, cítí se být Evropany, chtějí do Evropy patřit. Kdo říká něco jiného, včetně politiků, nikdy nebude populární. Naopak kdybyste se zeptali, co si Maďaři myslí o Bruselu, tak to nebude 80 procent, nebude to ani 40 procent. To je zajímavá rozpolcenost. Maďaři jsou velmi proevropští, chtějí udržet Evropu pohromadě, myslí si, že evropský projekt je důležitý projekt. Chtěli jsme se vymanit z komunismu, chtěli jsme se vymanit ze Sovětského svazu, být součástí svobodné Evropy, kam jsme vždy patřili. Historicky takto uvažuje většina Maďarů. Ale na druhou stranu tato EU, tento Brusel, možná není tou Evropou, kterou jsme poznali po převratu v roce 1990, a není ani tou Evropou, kterou jsme chtěli v roce 2004. Od té doby prostě došlo ke změnám, které maďarské společnosti často připadají divné nebo jim jednoduše nerozumí. To je za tou rozpolceností.

Takže to zvenčí vypadá, že maďarská vláda se sankcemi souhlasila, ale s výjimkami, které byly nutné. V tomto případě i pro Českou republiku, Bulharsko, Slovensko nebo právě pro Maďarsko, protože jinak by fyzikální limity zásobování energiemi vedly k ekonomické katastrofě. Ale Maďaři chtějí patřit do Evropy, chtějí podporovat evropskou jednotu. Maďaři věří v rozmanitost

Evropy, v různé národní státy v Evropě. Pokud se v Evropské unii příliš prosazuje pouze jeden jednotný názor a netoleruje se žádná diskuse, tak se k tomu staví s velkou obezřetností. Doporučuji všem, aby se podívali na maďarské průzkumy veřejného mínění, a uvidí, co si o tom Maďaři myslí. Pokud si údaje porovnáte mezi sebou, pak tu je pochopitelná jednotnota, jak už jsem to v krátkosti popsal.

→ Gerald Schubert:

Doposud se často stávalo, že Maďarsko nejprve zablokovalo balíčky sankcí, a pak nakonec přece jen ustoupilo. Jak byste to komentoval, pane Szalaii?

Dr. Zoltán Szalai: Nejsem politik, takže zde vyjadřuji pouze svůj vlastní názor. Myslím, že ze strany Evropské unie nebylo fér házet všechny do jednoho pytle, včetně zemí, které jsou z 90 procent závislé na ruské energii. Zejména Německo udělalo v posledních 15 letech vše pro to, aby se Německo a střední Evropa napojily na ruský plyn a aby byl tento plyn v Evropské unii klasifikován jako zelená energie. Dostávali jsme zemní plyn ze Sovětského svazu a to, že to tak zůstalo, je z velké části důsledkem politiky Evropské unie a politiky Německa. Změnit to ze dne na den je velmi obtížné. Maďarsko je připraveno věci změnit, my také chceme energetickou bezpečnost, chceme diverzifikaci dodávek energie. Ale pro tak malou zemi, i pokud jde o energetickou politiku historicky zatíženou dědictvím komunismu, je obtížné změnit to ze dne na den.

Pokud jde o OTP Bank, největší maďarskou banku: Já tu věc samozřejmě neznám do detailu, ale pokud bude na tento seznam zařazena OTP Bank, pak už na něj mohou být zařazeny i další velké banky ze západního světa, které tam nyní nejsou. Tím jsem si naprosto jistý. Protože OTP je součástí evropského bankovního systému, se všemi zárukami, se všemi akreditacemi, které mají i rakouské a německé banky, neprovádí žádné jiné operace než ostatní západní banky, které by pak na tomto seznamu měly být také. Ale nejsou tam.

→ **Gerald Schubert:**

O slovo se hlásil Pavel Fischer.

→ **Pavel Fischer:**

Mohu reagovat na to, co tady teď bylo řečeno? My se můžeme donekonečna vracet k našim minulým chybám a je třeba, abychom se, když už se k nim vracíme, z nich poučili. Když mluvíme o Nord Streamu nebo o dalších projektech, tak já jsem veřejně protestoval proti Nord Streamu, a bylo nás velmi málo. Ale mám za to, že se musíme teď poučit a uvědomit si, koho máme před sebou. Máme před sebou Vladimira Vladimiroviče Putina, pro kterého nic není svaté. Nejenom mezinárodní právo, nejenom Charta OSN, to pro mě není úplně akademická otázka, to je pro mě praktická otázka, jak zacházet s rozhodčím na fotbalovém hřišti, který by měl být dávno pryč... Protože jako člen Rady bezpečnosti on je rozhodčím. Přitom se dopouští těch nejhorších faulů a dokonce už je na něj dnes zatykač Mezinárodního tribunálu. Mně se zdá, že když poslouchám naše maďarské přátele, tak oni ještě žijí, jako kdyby 24. únor 2022 ani nebyl. Tak si tedy připomeňme, koho máme před sebou.

Když jsme o tom jednali v Budapešti s našimi kolegy v parlamentu, tak maďarská strana chtěla, abychom do závěrečného textu dali formulaci: Napětí na východě Evropy. My jsme řekli: Ne. To je ruská agrese proti suverénnímu státu Ukrajina. Je to vojenská agrese, v rozporu se všemi pravidly. Pokud mi někdo v parlamentu v Budapešti bude říkat, že tam je napětí na východě Evropy, a neoznačí agresora, protože nechce, tak mám za to, že se nikdy nedohodneme na tom, co s tím dělat. Když budeme v rovině obecnosti mluvit pouze o napětí,

tak nepochopíme, že my jsme ti příští, koho Putin může napadnout a koho už napadá. Protože to napětí vypadá, že samo přišlo a samo odejde. Ono neodejde samo. Poučení generací našich předků je, že ve chvíli, kdy se objeví tak zločinný režim, který žije z imperiálních snů minulosti, neváhá začít zabíjet lidi po desítkách tisíc, včetně civilních obyvatel, tak to není žádné neosobní napětí. To je velmi konkrétní odpovědnost konkrétních lidí, které buď musíme jít zastřelit, nebo vyhlásit sankce. Sankce jsou přece jedinou autoritativní cestou, jak se s tím konfliktem vypořádat.

Já mám někdy pocit, když čtu zprávy z Budapešti, že to je jako z jiné galaxie. Když například patriarcha Kirill měl být zařazen na sankční seznam, tak to Maďarsko zablokovalo. Já chápu, že religiózní instituce je potřeba mít v úctě. Ale jenom do chvíle, kdy začnou posvěcovat vraždění nevinných civilních lidí. Pak je potřeba s nimi naložit, jako kdyby to byly součásti zločinného spiknutí. Tak si tedy zpřesněme jazyk, protože pokud si nezpřesníme jazyk, tak nebudeme mít přesné myšlení a nepochopíme, co se děje, co se může dít taky nám. Česká republika si zaplatpánbůh schválila vlastní národní sankční mechanismus. Už na něm patriarchu Kirilla máme. Ale já si myslím, že to je málo. Pokud mluvíme o suverenitě našich zemí, tak je potřeba, abychom se k tomu konfliktu postavili suverénně a odvážně a měli odvahu říct, že to napětí na východě Evropy vyvolal Vladimir Putin a že se musíme bránit. Co nejrychleji a všichni společně.

→ **Gerald Schubert:**

Já bych u této diskuse ještě zůstal a možná bych vás, Pavle Fischere, požádal o krátký dodatek. V této souvislosti

mě vždy zajímá role Visegrádské skupiny. Jejím původním cílem byl vstup do Evropské unie a NATO. To vše se podařilo. Kolem roku 2015 měly tyto čtyři země také jedno velké společné téma, a to migrační krizi. Pak ale došlo k určitému rozštěpení. Z Varšavy a Budapešti se stále více ozývaly konflikty s Bruselem, z Prahy a Bratislavy

méně. Někteří už posměšně nemluvili o V4, ale o V2+2. Nyní, v souvislosti s politikou vůči Rusku, se projevil zásadní rozdíl i mezi Maďarskem a Polskem. Vlastně by se dalo hovořit o 2+1+1. Pane Fischere, existuje vůbec ještě Visegrádská skupina, která může v ostatních politických oblastech táhnout za jeden provaz?

→ **Pavel Fischer:**

Když se podíváme do zakládajících dokumentů visegrádské spolupráce, já budu teď citovat z paměti, tak se omlouvám, že to nebude přesné, tak se tam mluví o spolupráci s cílem posilovat demokracii, ochranu svobody, právní stát a spolupráci ekonomickou, hospodářskou. Možná spolupráci i mezi občany. Mluví jen z paměti, raději si to ověřte. Ten zakládající dokument, ta listina visegrádské spolupráce, to je jeden papír A4. Když si ho přečtete, je to pořád platné. Čili étos zakladatelů je pořád aktuální. Je tak trochu nadčasový. To, že nám to zrovna nejde, to jsou starosti růstu. Já bych spíš investoval do toho, abychom neztratili kontakt a třeba mohli i za zavřenými dveřmi spolu nesouhlasit.

→ **Gerald Schubert:**

Pokud jde o maďarský postoj k Putinovi a také o možnou budoucí spolupráci ve Visegrádské skupině v jiných oblastech, pane Szalaii, jaké perspektivy vidíte vy?

→ **Dr. Zoltán Szalai:**

Rád bych zareagoval na své předřečníky. Už ve svém prvním příspěvku do diskuse jsem zdůraznil, že to, co Rusko dělá na Ukrajině, je nejen právně, ale i lidsky nepřijatelné a nepochopitelné. Jmenujte mi jediného maďarského politika, který kdy řekl, že to od prvního dne

války není ruská agrese. Můžete tvrdit něco jiného, ale bohužel to nebude pravda. Vždycky se to tak nazývalo a myslím, že za si tím všichni Maďaři důsledně stáli a stojí.

Za prvé, než odpovím na vaši otázku týkající se Visegrádské skupiny: Myslím, že bychom na evropské úrovni měli uvažovat strategicky a také přehodnotit roli Evropy v tomto světě, který se přeorientoval. Dřívější bipolární svět, kde jsme měli západní svět s centry Severní Amerikou a Evropou, se změnil. Svět se změnil nástupem Číny a Indie, ale také zemí BRICS a rostoucím významem Jižní Ameriky. A právě v takové situaci – a já neznám odpověď – je možná dobré zvážit, pro koho jsou sankce škodlivější: Pro ty, kteří sankce uvalují, nebo pro ty, proti kterým jsou namířeny? To jen předkládám k úvaze; o tom by se mělo přemýšlet.

Za druhé: Podívejme se na ruskou energetickou politiku. Co se stalo? Uzavřeli smlouvu s Čínou. Sibiřský plynovod se staví s dvojnásobnou kapacitou. Jedna trasa je již hotová, druhá bude za spoustu soukromých peněz z Číny, Indie a Ruska dokončena za několik málo let. Před měsícem se v CNN indický ministr energetiky zeptal reportéra: Jak se opovažujete nám říkat, kde máme kupovat plyn? Tyto věci jen předkládám k zamyšlení, protože žijeme v globalizovaném světě a už to není tak, že my uvalíme sankce a ostatní země jen přihlížejí a nic se neděje. Nebo si vezměte brazilského prezidenta, kterého všechna západní média měla za svatého. Slyšeli jste jeho názor na válku mezi Ruskem a Ukrajinou? Před třemi, čtyřmi měsíci byl na titulní straně New York Times jako vítěz proti Jairu Bolsonarovi a oslavovali ho jako světce západního světa a o dva, tři měsíce později se vyjadřuje jinak, než se očekávalo. Co je to za svět? Jako Evropané tohle musíme vnímat. V tuto chvíli musíme uvažovat strategicky. Nefunguje to tak, že my tady v západním světě prostě o něčem rozhodneme. Čína má odpověď, Indie má odpověď, Brazílie má odpověď, Jižní Afrika má odpověď.

Za třetí: Co v této situaci dělá Německo? Německo přechází na výrobu energie z LNG a hnědého uhlí. Je to to, co chceme? Je to tím správným směrem? Když se podíváme na svět, na budoucnost našich dětí, je tohle ten svět, který chceme? Země a Evropa plné elektrárren na hnědé uhlí? A pokud nebudeme kupovat zemní plyn z Ruska, kde ho budeme kupovat? V Kataru? Je to z politického hlediska dobré? Je to z demokratického hlediska žádoucí? Jen pokládám tyto otázky. Mělo by být možné o tom mluvit a přemýšlet, aniž by se říkalo,

že Maďarsko nikdy nenazvalo agresí agresí, ačkoli Maďarsko agresí za agresí označovalo od prvního dne, a aniž by se říkalo, že má Maďarsko pro Putina pochopení. Můj dědeček byl pět let v pracovním táboře na Sibiři. Odmítám, aby mě někdo nazýval milovníkem Putina nebo přítelem Ruska. Jsem přítel Maďarska, jsem přítel Evropy a mluvím o otázkách, které se týkají budoucnosti mých dětí – od hnědého uhlí přes Katar až po Čínu. O takových věcech by mělo být možné mluvit otevřeně a bez ponižování druhého, i když s ním nesouhlasíte.

→ Gerald Schubert:

Dámy a pánové, za chvíli se diskuse přeneseme do celého sálu. Za chvíli budete mít možnost klást své dotazy. Ale já bych zde na pódiu ještě chtěl položit předběžnou závěrečnou otázku panu Martinu Buchtíkovi, a to ohledně používání politického jazyka. Před několika týdny se v Budapešti konalo setkání CPAC, na kterém se scházejí konzervativní politici a političky. Zajímavé je, že tam Českou republiku zastupoval bývalý premiér Andrej Babiš, který tam byl prezentován jako konzervativní lídr. V České republice je to ovšem úplně jinak. V Česku je vnímán spíše jako levičák, který vede kampaň proti podle něj asociální české vládě. Ale ani to pak jaksi není tak úplně levicové. Někteří v souvislosti s jeho politikou používají hezké slovo „distributivní populismus“. V Evropském parlamentu je ANO zase členem liberální skupiny. Takže tady už nesedí vůbec nic. Chtěl jsem se vás zeptat: Dochází v Česku a v celé Evropě ke zmatení politického jazyka, a pokud ano, je to dobře, nebo špatně, je to postmoderní jev, je to móda?

→ Dr. Martin Buchtík:

Moderna v tomto smyslu je mrtvá. Ale jistý si tím příliš nejsem. Ještě jsem nikdy nikoho neslyšel označit sebe sama, jak jste řekl, za distributivního populistu. Bylo by zajímavé to slyšet: „Dobrý den, já jsem distributivní populist.“ Za druhé: Andrej Babiš řekl, že on je catch all party. To říká od konce prvního kola prezidentských voleb, které se konaly v lednu tohoto roku v ČR. Myslím si, že by klidně mohl říct, že se cítí být i lídrem českých liberálů v tomto smyslu.

Za třetí: Česká, nejenom česká veřejnost, ale obecně veřejnost neodpovídá učebnicovým škatulkám. Jen málo lidí v běžné populaci je učebnicovým ideálním typem sociálního demokrata. Ideálním typem komunisty, nacisty, liberála nebo konzervativce. To jsou nálepky, které máme z učebnic, které jsou velmi funkční v kuloárech. Jsou velmi dobré právě v politice, protože vy musíte být srozumitelný, zároveň to máte mnohem víc promyšlené.

Já vždycky, když se mě lidé ptají, jak vidí česká veřejnost českou politiku, tak říkám: Běžný český člověk toho ví o české politice zhruba tolik, jako vy víte o maďarské nebo slovenské politice. To znamená, víte, kdo je premiér. Ve slovenském případě znáte i prezidentku. Tu znáte a máte ji rádi v ČR. Možná víte nějaké skandální ministry. Třeba toho, který má 13 dětí s 15 ženami. 15 dětí se 13 ženami, pardon. Čili v tuto chvíli hrát si na to, co je konzervativní, co je liberální, když navíc ještě říkáme, že já jsem – Pavel Fischer mě opraví, ten to zná lépe – že já jsem sice kulturní konzervativce, ale ekonomický liberál, tak ano, v tu chvíli jsou ty pojmy prázdné.

Připomeňme si, že unést pojem a velmi ho zneužít ve svůj prospěch je velmi strategická značka nebo velmi dobrá strategie pro všechny politiky. My totiž často nevíme, co chceme, ale moc dobře víme, co nechceme. My nechceme to, co je onálepkováno jako ošklivé, co neznáme, čeho se máme obávat, co je trochu plesnivé a smrdí to. K tomu jsou nálepky skvělé.

To zmatení pojmů je úplně vynikající, protože ostatně strategie Vladimíra Putina není říkat: Rusko je skvělé, ale říkat: Podívejte se, ono je to celé postmoderně složitější. Ta pravda, těžko říct, kde je. Pojďme ji spíš nehledat. Ale podívejte se, i oni mají chyby. Tak, prosím vás, v tom moc nešťourejte. Tahle strategie je vynikající. Neumožňuje mi říct přesně, co nechci, ale umožňuje mi říct, co chci, což ostatně potom odpovídá i voličskému rozhodování napříč Evropou.

→ Gerald Schubert:

Rád bych nyní otevřel diskusi všem. Možná bychom to mohli udělat jako minule a shromáždit několik otázek. Prosím, kdo se chce přihlásit do diskuse?

→ Otázka z publika (Norbert Mayer):

Jmenuji se Norbert Mayer a jsem poslancem Saského zemského sněmu (frakce AfD). Dnes jsme se sešli, abychom hovořili o bezpečnosti ve střední Evropě. Moje otázka se týká dlouhodobé perspektivy bezpečnosti v Evropě. Před několika desítkami let jsme se na věc dívali jinak. Dne 21. srpna 1968 došlo k sovětské invazi do Československa. Zažil jsem ji jako devítiletý kluk v Liberci. Pro všechny to byl obrovský šok. V roce 1969 pak Willy Brandt vyhlásil svou Ostpolitik. Zdůvodnil ji

poučením z Vestfálského míru, z třicetileté války, že spolu můžete bojovat velmi dlouho, až už nikdo nemá sílu, až všichni leží bezmocně na zemi, a v určitém okamžiku spolu musíte začít mluvit a hledat vzájemnou rovnováhu. Z dnešních debat jsem vyrozuměl, že není úplně jasné, jaký je dlouhodobý cíl. Kam chcete dojít s tím, co teď děláte? Když německá ministryně zahraničí říká, že západní Evropa je ve válce s Ruskem, kam to povede? Jaká je dlouhodobá perspektiva?

→ Gerald Schubert:

Děkuji. Zmínil jste třicetiletou válku, která začala v Praze. Pro ty, kteří se zajímají o historii, mohu uvést, že právě dnes je tomu 405 let od pražské defenestrace – 23. května 1618. Prosím.

→ Otázka z publika (Jens Michel):

Jmenuji se Jens Michel a jsem předsedou Saského účetního dvora. Právě jsme diskutovali o velkých tématech,

o ruské válce proti Ukrajině, o nejistotě, kterou obyvatelstvo pociťuje. Dělá mi starost, jak nezapomenout na naše obyvatelstvo. Jak neopomenout lidi, kteří žijí mezi Budapeští a Prahou, mezi Prahou a Drážďany? Tam, kde žijí, mají své problémy. Demografická situace se zhoršuje, infrastruktura se nerozvíjí dostatečně. Nemusíme řešit problémy světa a zároveň dělat malé kroky, jako například slučovat nemocnice na hranicích zemí, rozšiřovat přeshraniční infrastrukturu? Můžete mi dát alespoň jiskřičku naděje, že nezapomene na oblasti mezi námi a hlavně na lidi, kteří tam žijí?

→ **Gerald Schubert:**

Děkuji. Ještě se hlásil pan Tillich.

→ **Otázka z publika (Stanislaw Tillich):**

Nejprve bych rád jednu věc uvedl na pravou míru. Elektrárny určené k odstavení z provozu jsme v plánovaných termínech neodstavili proto, že jsme souběžně přestali

dovážet plyn. To však neznamena, že elektrárny, které mají být odstaveny, odstaveny nebudou. Budou, pouze se zpožděním jednoho nebo jednoho a půl roku. Kromě toho se i v tomto období elektrárny odstavovaly.

Druhá poznámka, kterou bych rád uvedl, je, že jeden chytrý člověk, a sice můj předchůdce Kurt Biedenkopf, mi jednou řekl: Stanislawe, nesmíš říkat, že je potřeba, aby lidi šli s vládou. Musíš je demokraticky přesvědčit a zapojit je do demokratického procesu. Myslím, že v Evropě a možná i v politice obecně je leccos jinak, než má být.

Za třetí, to je otázka pro pana Fischera: působivým způsobem jste upozornil na to, že mnohem dalekosáhlejší problém, který přesahuje rámec války, kterou Rusko rozpoutalo proti Ukrajině, je porušování mezinárodního práva. To znamená, že je nyní zpochybněna důvěra v mezinárodní smlouvy, důvěra ve vzájemné dohody, v mezinárodní instituce, které nám zajišťovaly mír po více

než 60 nebo 70 let. Existuje vůbec naděje na návrat k těmto mezinárodním dohodám, a to nejen ve vztahu k Rusku, ale i k dalším státům světa, například k Číně?

→ **Gerald Schubert:**

Děkuji. Ještě se hlásil pán vzadu vlevo.

→ **Otázka z publika (René Bochmann):**

Dobrý den, jmenuji se René Bochmann a jsem členem frakce AfD v Německém spolkovém sněmu. Nemáte pocit, že politik má nejen povinnost být k dispozici svým voličům, pokud mají dotazy, ale také připustit kritické názory, čelit jim, aby si mohl udělat ucelený obrázek a činit zdravá rozhodnutí? Takto chápu já osobně svůj mandát od občanů a nikdy bych žádnou diskusi nezadusil. Moc vám děkuji!

→ **Gerald Schubert:**

Myslím, že toto musí být pomalu už naše závěrečné

kolečko. Každý na pódiu má nyní možnost vše okomentovat. Máme tu otázku dlouhodobé perspektivy, pokud jde o bezpečnost v Evropě. Máme tu doporučení, abychom navzdory všem geopolitickým konfliktům nezanebdávali malé kroky. A máme tu otázku, kterou položil Stanislaw Tillich Pavlu Fischerovi, co bude dál s mezinárodními smlouvami po hrubém porušení mezinárodního práva. Máme tu také metadiskusi o diskusi a nakládání s jinými názory. A máme tu ještě jednu otázku, kterou do toho také zahrneme.

→ **Otázka z publika (Alina Stiehler):**

Jmenuji se Alina Stiehler a studuji na univerzitě v Lipsku. Děkuji vám, že jste ještě přijali mou otázku. Jsme zde na Fóru střední Evropa, protože jde také o důvěru a partnerství mezi středoevropskými státy. Země jako Česká republika, Polsko nebo Maďarsko se na válku na Ukrajině dívají s jinými obavami a jinou naléhavostí než například Německo. Co to dělá se společenským

diskurzem, s důvěrou ve společnostech těchto zemí, když se v Německu tak silně zpochybňuje vojenská pomoc Ukrajině? Je Německo stále vnímáno jako pevný a bezpečný partner, když se v Německu ozývají politické hlasy, které si myslí, že by se teď klidně mohlo s Putinem vést jednání o míru? Moje otázka se tedy týká důvěry v Německo na pozadí částečné německé naivity vůči ruskému režimu.

→ **Gerald Schubert:**

Děkuji. Nyní bych rád zahájil závěrečné kolečko.

→ **Pavel Fischer:**

Děkuji vám za důvěru. Začnu popořadě. Pan poslanec Bochmann apeluje na to, abychom dávali prostor kritikům a brali jejich kritická slova vážně. Ano, beru je vážně. Často se mi stává, že i na fórech, kde je potřeba argumentovat, vstoupit do diskuse nebo odpovídat na nepříjemné otázky, tak se mi – ale je to moje osobní zkušenost, takže nepřenosná – tak se mi nakonec daří navázat velmi dobrý dialog i s těmi, kteří na první pohled jsou úplně na jiné pozici než já. Je to proto, že a vracím se k tomu, co říkal pan ředitel Martin Buchtík ze STEM – že máme někdy tak zkratkovitá označení, že není prostor pro to, abychom vysvětlili detaily. Když půjdeme do detailů, tak zjistíme, že se na nich vlastně často shodujeme. Proto mám osobně velmi dobrou zkušenost s tím vstupovat do diskuse s těmi, kteří věci vidí z úplně jiné strany, protože se často shodneme na tom podstatném. Například že svoboda slova je hrozně důležitá, že právě svobodu slova nám putinovská propaganda usiluje vzít. To bychom měli mít na paměti.

Druhá věc, která tady padla od pana Mayera a od pana Michla, dlouhodobá perspektiva a lokální řešení velkých problémů. Já mám za to, že jste na tu otázku tak trochu dohromady odpověděli, protože když se podíváme na ty dlouhodobé perspektivní věci, které je potřeba řešit, mně se zdá, že my politici máme často potíže se podívat dál, než je jedno rozpočtové období, nebo než je jedno volební období. Přitom bychom měli mít odvalu ve spolupráci s akademickou obcí, s občanskou společností a s experty, s mladými lidmi si dát ten horizont delší, abychom pochopili, že pokud si pojmenujeme, kam jdeme – bylo to tady dnes ráno v panelu o energetice velmi dobře vidět – když si pojmenujeme, kam jdeme, tak se nám lépe potom plní jednotlivé etapy. Naprosto souhlasím s panem Michlem, který mluvil o tom, že nebudeme-li plnit naše úkoly lokálně, tak se úplně míváme s naší odpovědností. Princip subsidiarity přece znamená, že se napřed postarám o to, kde mám bezprostřední vliv, teprve potom, když na to nestačím, tak pošlu tu pravomoc nahoru. Začínat někde globálně a zůstat tam je obrovský faul a možná, že to vytváří potom frustraci u lidí, kteří si říkají: Jak mám ty globální věci řešit já, když žiji tady? A vyvolává to u nich obrovskou stísněnost a úzkost. Proto si myslím, že vaše otázka v kombinaci s dlouhodobou perspektivou do sebe zapadá velmi dobře. My se musíme prosadit lokálně a plnit odpovědi naše úkoly lokálně, se zřetelem k tomu, co je potřeba globálně hlídat. Ale kdybychom zůstali jen na globální rovině, tak způsobíme možná obrovskou škodu právě mezi lidmi, kteří nám důvěřovali a kteří čekali, že vyřešíme jejich problém s železničním spojením, s dostupností lékařské péče, se školami, jak jsme o tom dnes tady mluvili, a dalšími problémy.

Pan Tillich mluvil o důvěře, jakým způsobem vlastně vrátit důvěru do mezinárodního společenství, když tady máme – teď si dovolím nadsázku – když tady máme Vladimira Putina, který se z hlediska mezinárodního práva chová jako gangster... V podstatě se chová jako někdo, kdo pouští hrůzu, aby bylo jasné, že mu nic není svaté. Ani mezinárodní závazky, ani garance, které Rusko dalo Ukrajině na jeho suverenitu, ani úcta k lidem, kteří žijí daleko od fronty na které on posílá rakety, protože chce vyvolat paniku mezi civilním obyvatelstvem. A mohli bychom pokračovat. Máme-li tady takového gangstera, tak je potřeba o to pečlivěji hlídat, aby i naše vlády a naše státy plnily svoje povinnosti v souladu s mezinárodním právem. Není to jednoduché. Mluvili jsme o Číně, která se nás snaží pavučinou strhnout do světa, ve kterém politbyro Komunistické strany Číny bude rozhodovat o tom, jaká pravidla budou platit nejenom v Pekingu, ale i v Drážďanech nebo v Praze. Naše zkušenost tady z Prahy je, že protože vláda ČR měla svázané ruce vůči Číně, musel to být parlament, kdo burcoval, aby se vláda emancipovala. Moje osobní zkušenost ze spolupráce s kolegy v japonském parlamentu, v australském parlamentu, v parlamentu na Novém Zélandě nebo v Kanadě nebo ve Švédsku je taková, že podobně se musí postavit velmi zodpovědně parlamenty po celém světě, protože vlády našich zemí mají často svázané ruce velkými kontrakty a velkým byznysem. V tom je obrovská odpovědnost i nás, kteří máme mandát, kteří máme imunitu a můžeme o těch věcech mluvit. Apelovat na naše vlády, aby se nebály plnit pravidla, přestože ta pravidla chce někdo přepisovat nebo porušovat. Nechci mluvit dlouho, děkuji mockrát.

→ **Gerald Schubert:**

Děkuji. Pane Szalaii, chcete závěrem něco říci?

→ **Dr. Zoltán Szalai:**

Otázkou, kolem které zde neustále kroužíme, je slavná teze Francise Fukuyamy z roku 1992 z jeho slavné knihy „Konec dějin“. Vyrůstal jsem s tezí, že po zhroucení Sovětského svazu všechny dosavadní problémy vyřeší globalizace a liberálně demokratický západní svět. Fukuyama ve své knize „Building states“ (Budování států) z roku 2007 předznamenal, že tento systém takto nakonec přece jen fungovat nemusí. Brutální útok Ruska na Ukrajinu pro mě vlastně znamená konec tohoto snu Francise Fukuyamy a generace, která v roce 1990 ve střední Evropě zažila převrat. Pro mě to znamená konec této teze a naděje, že nastal konec dějin. Nenastal konec dějin. Únor 2022 nám ukázal, že máme nové dějiny, nové globální dějiny. Evropa na to musí najít odpověď. A Evropa tuto odpověď najde pouze tehdy, budeme-li o ní diskutovat společně. Po staletí byla síla Evropy v rozmanitosti, mnohostrannosti, polyfonii, která v Evropě panovala. Jsem přesvědčen, že díky této schopnosti, díky této síle můžeme zajistit novou a bezpečnou budoucnost v tomto rozpadajícím se světě, který pak snad ale dokážeme udržet pohromadě.

→ **Gerald Schubert:**

Děkuji. Pane Martine Buchtíku, prosím o vaše závěrečné slovo.

→ **Dr. Martin Buchtík:**

Já vám řeknu dvě základní sociologická pravidla, která jsem se naučil. Profesuru na nich nezískám, takže je nemusím tajit.

První je, že běžný člověk udrží 3 až 4 problémy. Pokud jste expert, tak se zejména trénujete v tom, abyste udržel v hlavě víc problémů. Je úplně jedno, jestli je to problém toho, že nevíte, kde koupit levnější rohlíky, nebo že třeba vaše dítě má těžké onkologické onemocnění.

Druhé pravidlo je, že v každé populaci je určité procento volů. Toto pravidlo zůstává v platnosti, i když ty voly z populace odstraníte. Jinými slovy, vždycky budete mít nějakého nepřítele, proti kterému budete chtít bojovat, a vždycky budete mít nějaký problém.

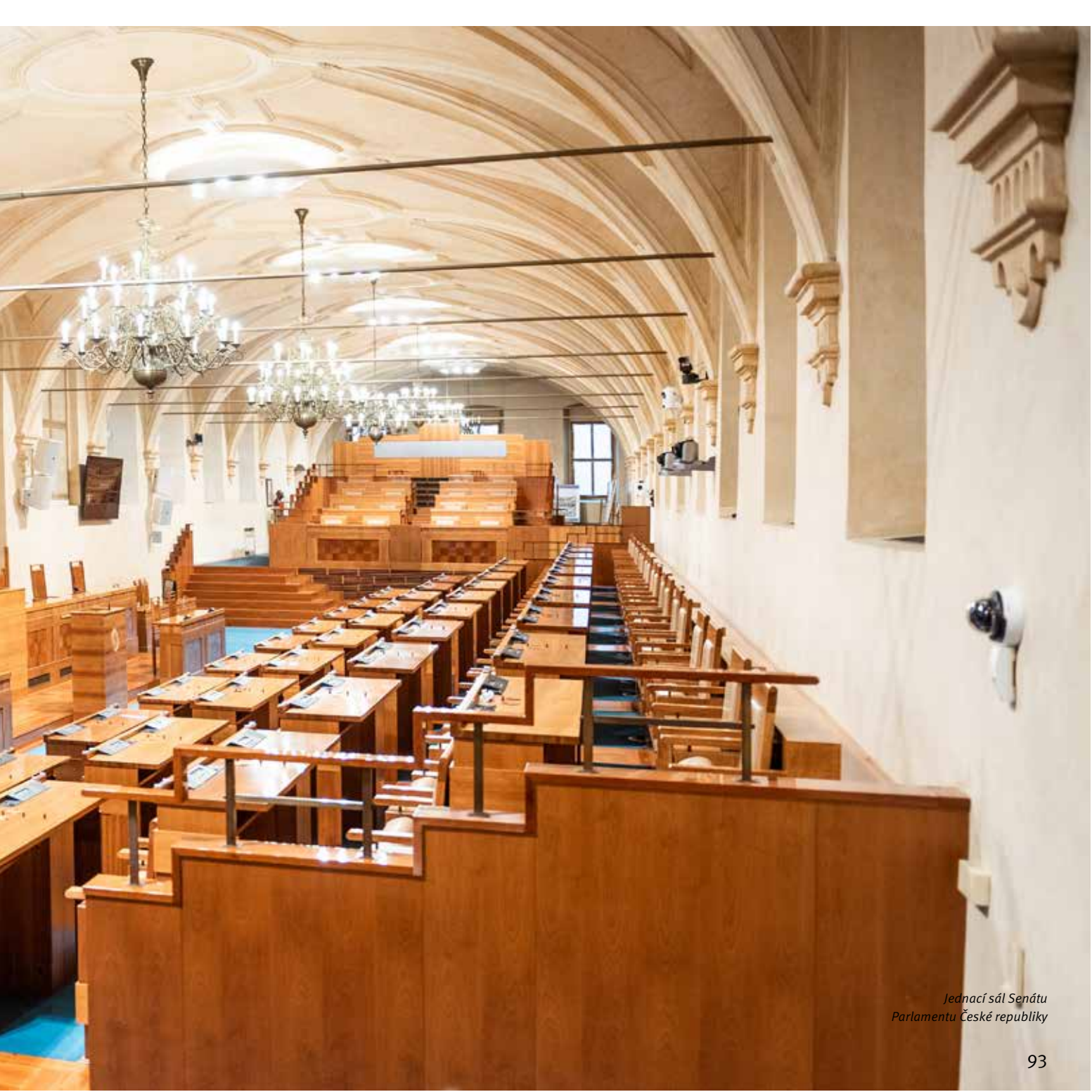
Když se na to podívám z globálního, ale i z historického hlediska, tak i s přihlédnutím k tomu obrovskému neštěstí, které se děje na Ukrajině kvůli Putinově agresi, tak žijeme ve skvělé době, řešíme vlastně velmi subtilní problémy, například jak se jaká maďarská banka jmenuje nebo co dělá nebo nedělá. Nemusíme řešit to, že umírají děti nebo že bychom neměli ve velké většině přístup třeba k očním lékařům. Uvažovat v tomto kontextu pomáhá zachování dobrého psychického zdraví nebo alespoň nějakého psychického zdraví.

→ **Gerald Schubert:**

Děkuji vám za diskusi. Letošní ročník Fóra střední Evropa je téměř u konce. Rád bych ještě jednou poděkoval účastníkům našeho panelu a požádal předsedu zemského sněmu, pana Matthiase Rößlera, o závěrečné slovo. Děkuji vám mnohokrát.

Závěrečná slova

*Jednací sál Senátu
Parlamentu České republiky*

A photograph of Dr. Matthias Rößler, a man with short brown hair, wearing a dark blue suit, white shirt, and dark tie. He is standing behind a wooden podium with a microphone, looking towards the camera with a slight smile. The background features a large banner with the word "SENAT" in blue capital letters, followed by "PARLIAMENT OF THE CZECH REPUBLIC" in smaller blue capital letters. Below this, there is a logo of the Czech Senate. To the right, a portion of the Czech flag is visible.

**„Společně dobře
utvářet Evropu“**

Dr. Matthias Rößler

» Vážené dámy, vážení pánové, milí hosté, dovoluji vám, abych vám na závěr ještě jednou poděkoval za to, co jsme zde dnes mohli prožít. Chtěl bych velmi poděkovat Senátu Parlamentu České republiky, zejména jeho předsedovi Miloši Vystrčilovi, ale také svému příteli Pavlu Fischerovi, že jsme zde mohli být. Děkuji všem řečníkům a řečnicím a moderátorům a moderátorkám za dvě

napínavá kola kritických diskusí. Vzpomeňte si na slova Thomase Jeffersona: „Kritici jsou tví přátelé, protože tě chrání před chybami“. A chyb se dopouštíme všichni, nejen politici. Důležité je, zda z nich dokážeme vyvodit správné závěry. Rád bych také poděkoval, a to mi velmi leží na srdci, našim simultánním tlumočnickům za jejich náročnou práci. A můj dík patří také vám, publiku, které

nás se zájmem sledovalo a kladlo inspirativní otázky.

Jaké poučení si z dnešního dne odnášíme? Velice se mi líbilo, co řekl Martin Buchtík. Většina lidí má představu, že jsme mostem mezi světy. Chtějí velké, krásné Švýcarsko. V tu chvíli si člověk uvědomí, jak jsou si Češi a Sasové podobní. Ale tak jednoduché to nebude. Proto pojďme společně pokračovat v naší cestě v Evropě. Rozšíření Unie směrem na východ a jihovýchod změnilo charakter evropského společenství států. Střední Evropa se v celé své heterogenitě zcela samozřejmě připojila k dosud dominující západní Evropě. To je realita. Znamená to však také, že střední Evropa z Evropské unie nejen profituje, ale také vzhledem k úspěchu a dynamice svého transformačního procesu nese za Evropu větší odpovědnost než kdykoli předtím. To je nová kvalita a naším společným mottem musí být: Chceme Evropu utvářet dobře!

Dámy a pánové, s panem předsedou Milošem Vystrčillem jsme si před konferencí položili otázku, jaké principy by mohly být pro letošní ročník Fóra střední Evropa nosné, a to zejména v dnešní době. Společné prohlášení máte k dispozici v češtině a v němčině. Jako stěžejní se nám jeví čtyři body:

Za prvé, naprosto jasné odsouzení ruské války proti Ukrajině a aktivní vyjádření solidarity s Ukrajinou a ukrajinským lidem. Přes všechny spory o detaily je toto společný jmenovatel, na kterém se všichni přítomní shodnou.

Za druhé, vůle spolupracovat na větší nezávislosti v klíčových strategických oblastech a usilovat o větší strategickou odolnost. Tady to začíná být zcela konkrétní. Jestliže

slyšíme, že se při rozšiřování obnovitelných zdrojů energie téměř výhradně spoléháme na čínské výrobky, pak je jasné, že musíme tuto výrobu vrátit zpátky do Evropy. Pokud chceme zvládnout nejrůznější výzvy 21. století, tuto konkurenci systémů, jsou mimoto mimořádně důležité silné demokratické instituce.

Za třetí věříme, že stability lze dosáhnout pouze s trvalou demokratickou podporou našich občanů. Musíme si proto neustále být vědomi výzev, které ohrožují životní úroveň a důstojnost našich občanských společností. Řešili jsme hlavní problémy mezi metropolemi a periferií. Nesmíme na ně zapomínat.

A za čtvrté, podle nás přináší střední Evropa jedinečné perspektivy a zkušenosti, které mohou přispět k nalezení řešení pro Evropskou unii. Desetiletí autokratické vlády a přechod k demokracii, který následoval po revolucích za svobodu v roce 1989, nám ukázaly, jak navzdory některým neúspěchům budovat svobodné společnosti a jak s otevřeným srdcem rozvíjet mírové a přínosné vztahy mezi sousedy. To je pro mírovou a prosperující Evropu třeba zachovat!

Dámy a pánové, naše dnešní konference poukázala na mnohé z těchto aspektů, ale také na kontrasty. Přesně tak, jak se dá v pluralitní a svobodné střední Evropě očekávat. To, co jsme dnes slyšeli, opět zdokumentujeme v konferenčním sborníku – samozřejmě v češtině a němčině. Bude to již dvanáctý sborník Fóra střední Evropa, který dokumentuje naši práci. Rád bych vás touto cestou upozornil i na minulé konference. Každá z nich byla svým způsobem a ve svém kontextu nesmírně podnětná.

Děkuji vám, že jste zde dnes v této tradici pokračovali a že jsme se tu mohli všichni sejít! Fórum střední Evropa v Praze skončilo a my se těšíme na další!

Děkujeme vám a zůstaňte nám věrní. «

A photograph of Prof. Dr. Jiří Drahoš, an older man with white hair and glasses, wearing a dark suit and blue tie. He is smiling and looking towards the left. In the background, there is a woman with blonde hair in a ponytail, also in a dark suit, and another man partially visible. The setting appears to be a formal hall or auditorium with ornate architecture and blue upholstered chairs.

„V Praze po deseti letech“

Prof. Dr. Jiří Drahoš

» Vážené paní poslankyně, vážený pane poslanče Saského zemského sněmu, vážení němečtí i čeští kolegové, senátorky, senátoři, dámy a pánové.

Pan předseda Senátu Miloš Vystrčil musel odcestovat mimo Prahu a požádal mě jako 1. místopředsedu Senátu, abych se za něj s vámi rozloučil. Já jsem byl velmi rád,

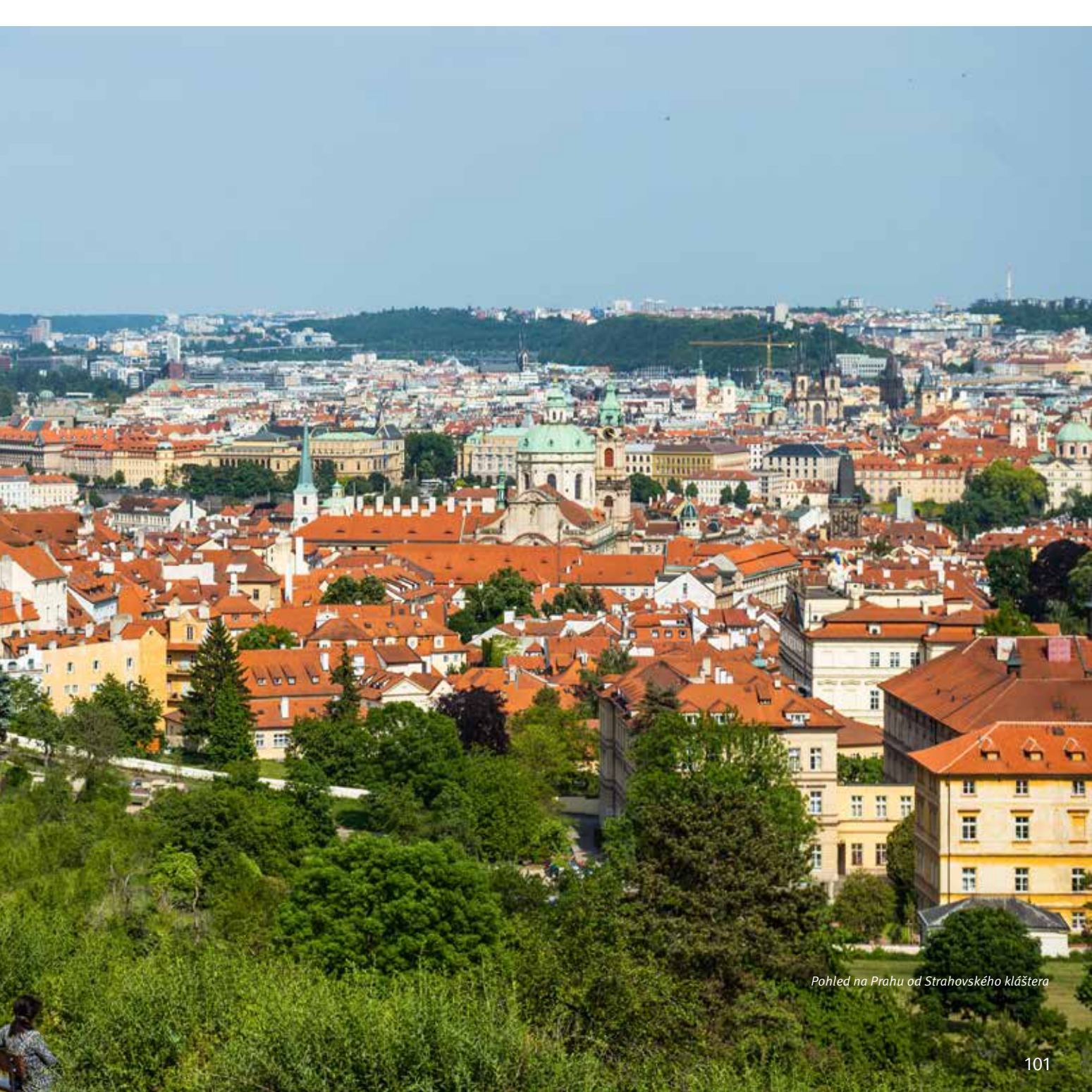
že se akce Forum Mitteleuropa po deseti letech opět vrací do Prahy, byť s jinými tématy. Byť jsem se nemohl účastnit celé konference, rozhovory s řadou z vás během polední přestávky mi napověděly, že Forum bylo úspěšné. I za přínosný odpolední program vám děkuji. Ostatně, pan předseda Saského zemského sněmu, pan Rössler, vše vystihl.

Jako bývalý vysokoškolský pedagog, dlouholetý předseda Akademie věd ČR a také Humboldt-Stipendiat, jsem strávil ne v Sasku, ale v Dolním Sasku, v Hannoveru, jeden rok jako stipendista nadace Alexandra von Humboldta. I z akademického hlediska bych se byl býval rád zapojil. Ale já mohu v této chvíli pouze poděkovat, poděkovat panu předsedovi Rösslerovi za to, že s tímto nápadem kdysi v roce 2011 přišel, za to, že se po deseti letech fórum vrátilo opět zpět do Prahy, a vám všem za účast. Jsem přesvědčen o tom, že to byla velmi vydařená akce. Takže ještě jednou vám všem jménem Senátu děkuji a přeji Foru Mitteleuropa další úspěšná pokračování. Přeji hezký zbytek dne. «

Vitae

Pohled na Prahu od Strahovského kláštera

Dr. Martin Buchtík

(*1984 v Praze)

Vystudoval sociologii na Univerzitě Karlově a doktorské studium absolvoval se zaměřením na metodologii sociologického výzkumu. Ve výzkumu se zabývá kvalitou života, životním stylem a formováním veřejného mínění ve střední Evropě. Dále zkoumá dynamiku sociálních změn. Po několika různých pracovištích věnujících se sociologickému výzkumem zakončil v Ústavu empirických výzkumů STEM v Praze, který od roku 2018 vede.

Ing. Dana Drábová, Ph.D., Dr. h. c. mult.

(*1961 v Praze)

Vystudovala jadernou fyziku na ČVUT v Praze. V této oblasti později také získala doktorát. V 90. letech 20. století se zabývala výzkumem záření a ochranou před jeho škodlivými účinky a posléze přešla do Státního ústavu pro jadernou bezpečnost, jehož předsedkyní je od roku 1999. Je nositelkou medaile Za zásluhy a řady čestných doktorátů. Angažuje se politicky (na komunální úrovni) a jako expertka na jadernou energetiku se věnuje popularizaci vědy.

Prof. Dr. Jiří Drahoš

(*1949 v Českém Těšíně)

Vystudoval fyzikální chemii v Praze a doktorát získal na Ústavu teoretických základů procesního inženýrství Československé akademie věd. Po habilitaci vedl Ústav chemických procesů AV ČR. V letech 2009–2017 zastával funkci předsedy Akademie věd České republiky. V roce 2018 byl ve druhém kole volby prezidenta České republiky těsně poražen dosavadním prezidentem Milošem Zemanem. V říjnu 2018 získal mandát ve volbách do Senátu. Vykonává funkci prvního místopředsedy Senátu.

Pavel Fischer

(*1965 v Praze)

Vystudoval jazyky na Univerzitě Karlově. Nejprve vyučoval francouzštinu a do roku 1993 byl tajemníkem biskupa Františka Lobkowitze. V letech 1995–2003 pracoval v prezidentské kanceláři Václava Havla. V roce 2003 byl jmenován velvyslancem ve Francii (do roku 2010). Poté vedl do roku 2013 Odbor bezpečnosti na Ministerstvu zahraničních věcí. V roce 2018 získal mandát v senátních volbách a kandidoval v prezidentských volbách v letech 2018 a 2023.

Dr. Mario Holzner

(*1976 ve Vídni)

Vystudoval národohospodářství a ve stejném oboru získal doktorát na Ekonomické univerzitě ve Vídni. Od roku 2001 působí jako ekonom na Vídeňském institutu pro mezinárodní ekonomická srovnání WIIW (od roku 2019 ve funkci výkonného ředitele). Výzkumně se zaměřuje na ekonomiky střední Evropy, západního Balkánu, infrastrukturu a Novou hedvábnou stezku. WIIW pravidelně zpracovává srovnávací analýzy ekonomik 23 zemí střední, východní a jihovýchodní Evropy.

Marian Jurečka

(*1981 v Přerově)

Vystudoval zemědělství na Mendelově univerzitě v Brně a od roku 2002 pracuje jako zemědělec na rodinné farmě. Od října 2013 je poslancem Poslanecké sněmovny za KDU-ČSL. V roce 2020 byl zvolen předsedou KDU-ČSL. V letech 2014–2017 byl ministrem zemědělství ve vládě Bohuslava Sobotky, od roku 2021 je místopředsedou vlády a ministrem práce a sociálních věcí ve vládě Petra Fialy.

PD Dr. Antje Nötzold

(*1982 v Meerane)

Vystudovala politologii a podnikovou ekonomiku na Technické univerzitě v Saské Kamenici (TU Chemnitz), kde od roku 2010 působí jako vědecká pracovnice na katedře mezinárodní politiky. Doktorské studium dokončila na téma „Evropská energetická bezpečnost a výzva, kterou představuje energetická politika Čínské lidové republiky“ a habilitovala se prací o šíření jaderných zbraní a denuklearizačních rozhodnutích na příkladu Jihoafrické republiky.

Dr. Matthias Rößler

(*1955 v Drážďanech)

Od roku 2009 předsedá Saskému zemskému sněmu. V letech 1975–1979 vystudoval strojní inženýrství na Technické univerzitě v Drážďanech a poté pracoval jako inženýr vývoje na Vysoké škole dopravní. V roce 1990 byl členem koordinačního výboru pro obnovení Svoobodného státu Sasko a od roku 1990 je poslancem Saského zemského sněmu (CDU). V letech 1994–2002 byl saským ministrem kultury a v letech 2002–2004 ministrem pro vědu a umění. Je předsedou kuratoria Fóra střední Evropa při Saském zemském sněmu.

Dr. Ernő Schaller-Baross

(*1987 v Budapešti)

Vystudoval práva na Univerzitě Károliho Gáspára. V letech 2010–2013 působil jako právní referent na ministerstvu spravedlnosti. V letech 2013–2018 byl ředitelem pro zahraniční záležitosti Nadace pro občanské Maďarsko a zahraničněpolitickým poradcem parlamentního klubu strany Fidesz. Do roku 2021 zastával funkci náměstka státního tajemníka pro mezinárodní záležitosti v úřadu předsedy vlády. Od roku 2021 je poslancem Evropského parlamentu a ministerským zmocněncem.

Gerald Schubert

(*1968 ve Vídni)

Vystudoval komunikaci a divadelní vědu. Od roku 2002 pracoval v německé redakci Radia Praha. V roce 2015 přešel do rakouského deníku Der Standard na pozici zahraničně-politického redaktora. I nadále se zaměřuje na Českou republiku a další země střední a východní Evropy.

Kadri Simson

(*1977 v Tartu)

Vystudovala historii a politologii v Tartu a Londýně. Od roku 1995 je členkou Estonské strany středu. V letech 2009–2016 vedla parlamentní skupinu své strany v estonském parlamentu (Riigikogu). V letech 2016–2019 byla estonskou ministryní hospodářství a infrastruktury. Od 1. prosince 2019 je v komisi vedené Ursulou von der Leyen estonskou komisařkou pro energetiku.

Dr. Zoltán Szalai

(*1981 v Budapešti)

Germanista a kulturní historik, v současnosti generální ředitel Kolegia Matyáše Korvína. Vystudoval germanistiku na univerzitě Eötvöse Loránda (ELTE), absolvoval magisterské studium v oboru řízení lidských zdrojů na univerzitě v Pécsi a doktorské studium germanistiky na ELTE. Své znalosti si mohl prohloubit díky četným stipendiím, mimo jiné v Heidelbergu, Frankfurtu, Mnichově, Londýně a Lipsku. Od roku 2009 je generálním ředitelem Kolegia Matyáše Korvína a od roku 2017 ředitelem a šéfredaktorem týdeníku Mandiner.

Stanislaw Tillich

*(*1959 v Neudörfelu)*

Vystudoval strojní inženýrství na Technické univerzitě v Drážďanech. Po působení v Evropském parlamentu zastával v letech 1999–2002 funkci saského ministra pro spolkové a evropské záležitosti, v letech 2002–2004 byl vedoucím saského kancléřství, v letech 2004–2007 saským ministrem životního prostředí a v letech 2007–2008 saským ministrem financí. V letech 2008–2017 byl předsedou vlády Svobodného státu Sasko a předsedou saské CDU. Od roku 2019 je předsedou dozorčí rady společnosti Mitteldeutsche Braunkohlengesellschaft.

RNDr. Miloš Vystrčil

*(*1960 v Dačicích)*

Vystudoval matematiku a fyziku na Masarykově univerzitě a působil jako učitel. V roce 1991 vstoupil do ODS a nejprve se stal starostou Telče (1998–2001), později hejtmanem Kraje Vysočina (2004–2008). V roce 2010 se poprvé dostal do Senátu, kam byl znovu zvolen v letech 2016 a 2022. Předsedou Senátu byl poprvé zvolen v únoru 2020 (opakované volby se konaly v listopadu 2020 a v listopadu 2022).

Na ustavující schůzi 29. září 2011 podepsali

Dr. Matthias Rößler, předseda Saského zemského sněmu

Dr. Erhard Busek †, vícekancléř Republiky Rakousko v. v.

Prof. Dr. Stefan Troebst, profesor kulturních studií středovýchodní
Evropy na univerzitě v Lipsku

Prof. Dr. Beate Neuss, profesorka mezinárodní politiky na TU Chemnitz

Prof. Dr. Gábor Erdödy, velvyslanec Maďarské republiky v. v.

Jiří Gruša †, spisovatel a diplomat, Česká republika

Magdaléna Vášáryová, poslankyně Národní rady Slovenské republiky

Prof. Dr. Ludger Kühnhardt, ředitel Centra evropského integračního
výzkumu na univerzitě v Bonnu

Ryszard Król, generální konzul Polské republiky v. v.

jako členové kuratoria Fóra střední Evropa při Saském zemském sněmu
Drážďanské prohlášení.

Členy kuratoria Fóra střední Evropa (stav k prosinci 2023) jsou:

Dr. Matthias Rößler, předseda saského zemského sněmu

Prof. Dr. Stefan Troebst, emeritní profesor kulturních studií
středovýchodní Evropy na univerzitě v Lipsku

Prof. Dr. Beate Neuss, emeritní profesorka mezinárodní politiky
na TU Chemnitz

Prof. Dr. Gábor Erdödy, velvyslanec Maďarska v.v.

Magdaléna Vášáryová, velvyslankyně Slovenska v.v.

Prof. Dr. Ludger Kühnhardt, ředitel Centra evropského integračního
výzkumu na univerzitě v Bonnu

Dr. Christopher Metz, ředitel Saského zemského sněmu v.v.

Dr. Rafal Dutkiewicz, primátor Vratislavi v.v.

Dr. Jarmila Krejčíková, generální konzulka České republiky v.v.

Ing. Hans Penz, předseda dolnorakouského zemského sněmu v.v.